

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ ČTVRTÝ ROČNÍK

3

Zvláštnosti soudobé revoluce ve vojenství v podmínkách ČSLA

Po druhé světové válce a zvláště od poloviny padesátých let prochází vývoj vojenství tak závažnými změnami, že byly oprávněně nazvány revolucí ve vojenství. Pro odlišení současné revoluce ve vojenství, na rozdíl od minulých převratů vojenství, vžil se název soudobá nebo vědeckotechnická revoluce ve vojenství, méně již vojenskotechnická revoluce. Někteří autoři se termínu revoluce vyhýbají a hovoří o kvantitativním zvratu [převratu ve vojenství]. Po srovnání obsahu těchto pojmů můžeme s pominutím dílčích odlišností říci, že autoři mají na mysli jedno a totéž, neboť hovoří o převratu v celé struktuře vojenství. Považují za nejvýstižnější termín soudobá nebo vědeckotechnická revoluce ve vojenství.

Podstata vědeckotechnické revoluce ve vojenství je definována jako pronikavý kvalitativní skok od dosavadních konvenčních zbraní k prostředkům masového ničení jako hlavnímu prostředku dosahování cílů války.¹⁾ Tento kvalitativní zvrat

nemá co do pronikavosti, rozsahu, intenzity a důsledku přeměn obdobu v celé historii vojenství. Zahrnuje vojenství v celém komplexu a všechny složky jeho struktury. Jsou to na prvním místě změny v materiálně technické základně vojenství, charakterizované především zavedením jaderných zbraní a raket různého dosahu. Hlubokými přeměnami prošly i dosavadní konvenční zbraně a zabezpečovací technika. Potřeba efektivního využití nových prostředků ničení si vyžádala zásadní změny ve struktuře ozbrojených sil, nových druhů vojsk a druhů ozbrojených sil. Dále si vyžádala vypracování nových forem a metod vedení ozbrojeného zápasu, přepracování vojenské doktríny a ovlivnila podstatně zásady velení a řízení vojsk. Vzrostly nároky na soustavné využívání vědy ve všech oblastech vojenství a současně i požadavky na kvalitu důstojníků a vojáků, na vojenské školství a celý systém výchovy a výcviku vojsk.

Ke kvalitativnímu skoku došlo na základě bouřlivého rozvoje přírodních a technických věd a jejich vojenské aplikace.

¹⁾ Viz Metodologické problémy vojenné teorie i praktiky, Moskva 1969, str. 58 (vydání z roku 1986, str. 70).

ce. Jde především o obory, jako je jaderná fyzika, matematika, kybernetika, elektronika, chemie, radiotechnika, astronautika a další vědy, které doznaly obrovského rozmachu ve čtyřicátých, ale především padesátých letech našeho století.

Samotný vědeckotechnický rozvoj není hlavní příčinou, ale pouze podmiňuje revoluci ve vojenství. K vojenské aplikaci dochází především v důsledku specifické „společenské objednávky“, kterou přináší druhá světová válka a studená válka, kterou v rámci válečných příprav rozpoutaly agresivní kruhy světového a zvláště amerického imperialismu po druhé světové válce.

Vládnoucí kruhy USA, které vlivem výhodných podmínek získaly koncem druhé světové války monopol ve výrobě jaderných zbraní, otevřeně prohlašovaly, že jsou odhodlány znemožnit formování světové socialistické soustavy a zvrátit vývoj v lidově demokratických zemích i pomocí síly. V souladu s touto politikou z „pozice síly“ se monopolnímu kapitálu za vedení USA podařilo potlačit revoluční hnutí v nejvyspělejších kapitalistických zemích a uvolnit si tak ruce k vystupňování boje nejen proti pracujícím lidu ve vlastních zemích, ale i proti SSSR a vytvářející se soustavě socialistických států. Reakční imperialistické síly rozbily definitivně protifašistickou koalici a přešly pod vedením USA nejdříve k politice „zadržování komunismu“ a pak k politice „osvobozování“, což v praxi představovalo snahu zvrátit vývoj v lidově demokratických státech zpět ke kapitalismu.

Tato politika nemohla zůstat bez odezvy ze strany SSSR a socialistických států. Světová socialistická soustava v čele se Sovětským svazem byla tímto tlakem nucena provádět protiopatření. Rozhodující význam pro budování spolehlivé a adekvátní obrany mělo zbavení amerického jaderného monopolu Sovětským svazem, k němuž došlo v roce 1949. Sovětský svaz zahájil výrobu jaderných zbraní a ve výrobě vodíkových zbraní předstihl v roce 1953 již USA. Sovětský svaz rovněž před-

stihl USA, když v roce 1957 vypustil jako první na světě mezikontinentální raketu jako kvalitativně zcela nový nosič jaderných zbraní. Tyto skutečnosti měly mimořádný význam v prohlubování procesů soudobé revoluce ve vojenství, ale i pro změnu poměru sil ve prospěch socialismu.

Soudobá revoluce ve vojenství se začíná projevovat v ozbrojených silách USA a SSSR začátkem padesátých let. Konkrétně v Sovětské armádě se jako mezník prvního řádu klade rok 1953.²⁾ V tomto roce Sovětská armáda obdržela jaderné zbraně pro operační použití na válčišti a zahájila výcvik za oboustranného použití zbraní hromadného ničení. V dalších letech, až do současné doby, dochází k soustavnému prohlubování procesů charakterizujících soudobou revoluci ve vojenství. Jaderné zbraně nesené raketami se postupně stávají hlavním prostředkem dosahování hlavních cílů války, operace a boje, jsou hlavní palebnou silou všech druhů ozbrojených sil a druhý vojsk Sovětské armády. V šedesátých letech dochází i k prohlubování procesů automatizace nejen jednotlivých systémů zbraní, ale postupně celých komplexů řízení a vedení nejdříve u raketových vojsk a později u dalších druhů ozbrojených sil.

Revoluční přeměny ve vojenství, které začaly akceptovat nejdříve obě největší velmoci světa, vytvořily zcela nové podmínky i pro upevňování bojeschopnosti a výstavbu ozbrojených sil ostatních zemí, včetně Československé lidové armády. Otázka je pouze kdy, v jaké intenzitě a v jaké modifikaci byly tyto změny v naší armádě uplatněny.

Historický význam ukazuje, že v naší armádě v letech 1945–53 oficiální dokumenty jako předpisy, rozkazy na výcvi-

²⁾ Rok 1953 jako předěl dvou zásadně odlišných etap vojenství uvádí převážná většina sovětských autorů — vojenských představitelů (např. maršalové R. J. Malinovskij, A. A. Grečko, P. A. Rorimistrov), ale i vojenských historiků nebo teoretiků, kteří píšou o této problematice (např. gen. Boltin). Pouze menší část autorů dává tento předěl do roku 1954. Podrobněji je charakteristika jednotlivých etap soudobé revoluce ve vojenství rozvedena v Historii a vojenství číslo 4–5 z roku 1972, str. 581–603.

kový rok a směrnice neobsahovaly normy a úkoly pro boj za použití zbraní hromadného ničení. Naše armáda organizovala výcvik podle zásad a norem zobecněných ve druhé světové válce a po této válce. Po roce 1948 přejímala výhradně poznatky Sovětské armády. Názory na použití zbraní hromadného ničení nepřekročily v ČSLA do roku 1953 rámec teoretických úvah, popřípadě dílčích experimentů. Tyto úvahy nenabývaly oficiálního doktrinárního charakteru. Uvedený stav odpovídal v podstatě objektivní situaci, skutečnosti, že nové prostředky a jejich nosiče nejsou zatím k dispozici v takovém množství a takové kvality, aby v možné válce sehrály rozhodující úlohu, ale že v případě války by rozhodující úlohu sehrály konvenční prostředky. Situace se ovšem rychle měnila ve prospěch zbraní hromadného ničení a vyžadovala zásadní přeorientaci vojenské výstavby.

Oficiálně byl vstup ČSLA do nové etapy vyhlášen na zasedání vojenské rady MNO dne 21. 10. 1953. Na tomto zasedání přednesl ministr národní obrany obsáhlý referát, v němž zhodnotil vývoj ČSLA po roce 1945 a zvláště po roce 1950 a nakonec její současný stav. Podstatnou část referátu věnoval možnostem použití jaderných zbraní ze strany nepřítele a opatřením z naší strany. Rozhodující je sdělení, že jaderné zbraně jsou na takovém stupni rozvoje, že mohou být použity nejen na stupni strategickém, ale i v oblasti operačního umění a taktiky. Z tohoto hlediska je nutné připravovat k obraně proti novým prostředkům nejen vojska, ale celý stát. Veškerou další pozornost ve svém výkladu zaměřil ministr na přípravu vojsk a k požadavkům, které nové zbraně přinášejí na vedení útočných a obranných operací. Pro další orientaci vojsk mělo mimořádný význam prohlášení ministra, že využití jaderných zbraní znamená nové období ve vojenském vědě a vojenském umění. Termín revoluce ve vojenství se ještě nepoužíval. Poprvé o revolučních změnách ve výchově a výcviku vojsk hovořil náčelník generálního štábu

na zasedání vojenské rady ministra v květnu 1955.

Mezi říjnem 1953 a květnem 1955 leží období významné eskalace opatření v prosazování požadavků zbraní hromadného ničení na výcvik vojsk. Stručně je můžeme shrnout do těchto časových úseků:

Od podzimu 1953 do poloviny roku 1954 probíhá organizované studium fyzikální podstaty nových zbraní a způsobů ochrany proti nim — nejdříve velitelského sboru, polsuchačů škol a v nezbytné míře poddůstojníků a mužstva.

Od léta 1954 začíná praktický výcvik vojsk za oboustranného použití zbraní hromadného ničení. V tomto období se připouští i bojová činnost za použití konvenčních zbraní — podle dobové terminologie „za normálních podmínek“.

Od jara 1955 se začal zdůrazňovat a organizovat výcvik vojsk jediné za podmínek oboustranného použití zbraní hromadného ničení. Jiné podmínky se v podstatě celých dalších deset let nepřipouštějí.

Z hlediska nástupu revoluce ve vojenství představuje rok 1955 periodizační mezník prvního řádu, skutečný předěl, který rozděluje dvě odlišné etapy vývoje ČSLA — etapu přípravy na boj za použití konvenčních zbraní a etapu za použití zbraní hromadného ničení. V roce 1955 začaly platit i předpisy Oper-1-2 Bojová činnost vojsk za používání atomových zbraní (sbor, prapor) a Oper-1-3 Vedení operací za použití atomových zbraní (front, armáda). Nové předpisy obsahovaly nejnovější sovětské zkušenosti a z velké části odstraňovaly dosavadní provizorium, kdy vedle bojového a polních řádů, vydaných v roce 1954 muselo být vydáno zvláštní nařízení náměstka ministra pro výcvik vojsk za oboustranného ničení, neboť předpisy z roku 1954 ještě bojovou činnost za oboustranného použití zbraní hromadného ničení nepředpokládaly. Definitivně byla však dvoukolejnost v předpisech odstraněna až koncem padesátých a počátkem šedesátých let, kdy byly vydány předpisy nové, které již or-

ganicky zahrnovaly normy pro bojovou činnost vojsk za oboustranného použití zbraní hromadného ničení a vycházely z předpokladu, že hlavním nosičem těchto zbraní budou rakety (např. Polní řád ČSLA — Vševojsk-1-1 a Vševojsk-1-2 a další). Pro druhou polovinu padesátých let je typické rychlé zaostávání předpisů za praxí bojové a politické přípravy a vojenství vcelku. Proto má stále větší význam přejímání a uplatňování nejnovějších sovětských zkušeností (norem, forem a metod výcviku), cestou Spojeného velení spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy, které se začíná uplatňovat ve výcvikovém roce 1956—1957. Úkoly uložené mým rozkazem jsou ještě náročnější než tomu bylo loni. Je to proto, že naše armáda vchází do dalšího období zvyšování své bojové připravenosti. Jestliže dříve plnila úkoly s jednoročním až dvouročním zpožděním za Sovětskou armádou, letos se dostává všem jejím příslušníkům velké cti, ale i mimořádné odpovědnosti — plnit stejné úkoly, jako Sovětská armáda a držet s ní krok.³⁾

Hlavním obsahem tohoto úsilí byl intenzivní nácvik všech moderních prvků soudobého boje a operačního umění. V operační přípravě to bylo především zvládnutí přípravy a vedení útočné i obranné operace v počátečním období války, zvládnutí všech prvků operačního překvapení, využívání jaderných úderů vedených na bojové sestavy nepřítele, použití tankových a mechanizovaných vojsk v prvním operačním sledu, operační součinnost, operační manévry (větší důraz na rozlišující údery) a operační zabezpečení. Na stupni bojové přípravy je nutné připomenout nácvik útoku bez zaujetí výchozího položení v předbojových sestavách, nácvik střetného boje, přechodu do pronásledování, nácvik pronásledování, odrazení nepřátelských protizetecí, překonávání zamořených prostorů, zátarasů všeho druhu, překonávání vodních toků z chodu a dosahování vysokých temp

útoku. Zvláštní pozornost byla věnována nácviku bojové činnosti a zabezpečení velení v noci a všem druhům bojového zabezpečení vojsk. Osou veškerého úsilí velitelů, štábů a vojsk na operačním a taktickém stupni byl záměr efektivního využití jaderné přípravy a zabránit nepříteli využít výhod jaderných úderů na naše vojska.

Nové formy a metody vedení ozbrojeného zápasu a jejich intenzivní nácvik naznačil ve vší naléhavosti i požadavek další modernizace výzbroje a technického vybavení vojsk. Od druhé poloviny padesátých let je armáda zabezpečována novými typy vojenské techniky, které lépe odpovídají požadavkům vedení soudobého boje a které byly v souladu s jednotným systémem armád zemí Varšavské smlouvy. Výčet změn by byl velmi rozsáhlý. Pro ilustraci stačí uvést, že od druhé poloviny padesátých let došlo k přezbrojení v pěchotních zbraních; vojska obdržela nový typ kulometu, samopalu, pancéřovky a další techniky. K významným změnám došlo v tankové technice. Koncem padesátých let a začátkem šedesátých let vojska obdržela moderní typy tanků T 54 a T 55, které daleko lépe odpovídaly požadavkům soudobého boje. Ve stejné době dostala vojska moderní transportéry. Tím byl učiněn kvalitativní skok v motorizaci a mechanizaci armády, která do té doby byla zabezpečována převážně automobilní technikou. K podstatným změnám došlo i ve vybavení letectva. Od roku 1957 dostává naše letectvo postupně nadzvukové typy letounů MiG-19 a ve třetí pětiletce další modernější typy. Zvláště významným faktem z hlediska nástupu revoluce ve vojenství je vybavení naší armády protiletadlovými řízenými střelami, k němuž došlo na přelomu padesátých a šedesátých let a operačně taktickými raketaми počátkem šedesátých let. Nakonec dochází k významnému pokroku ve vybavení vojsk moderní zabezpečovací technikou jako je infratechnika, radiolokátory, radiometrické přístroje, dokonalejší spojovací technika a ženíjná technika. V dů-

³⁾ Projev MNO na velitelském shromáždění k výcvikovému roku 17. 10. 1956 VHA 15 1/2 — 6/b HPS 1956.

sledku těchto změn se energetické vybavení vojsk v letech 1954—1962 více než zvojnásobilo. V roce 1954 činilo 18 mechanizovaných koňských sil na jednoho vojáka a v roce 1962 již 42; to je číslo srovnatelné s nejmodernějšími armádami světa.

Podstatný rozdíl ve výzbroji ČSLA ve srovnání se Sovětskou armádou je, že naše armáda nevlastní jaderné zbraně. Spoluúčast na jejich vlastnictví je zabezpečována spojenectvím se Sovětskou armádou a naší účastí v obranné koalici Varšavské smlouvy. V případě potřeby by tyto nejničivější zbraně byly použity i ve prospěch našich ozbrojených sil a obrany naší země.

V souladu se zaváděním nové modernější techniky docházelo postupně k významné reorganizaci ozbrojených sil, jež měla zabezpečit efektivní využití nové techniky. V první řadě došlo k vypuštění sborového stupně a tím k zjednodušení velení a urychlení přípravy operace a boje. Dalším organizačním zlepšením bylo zmenšení počtu typů divizí. Místo střelecké, mechanizované a tankové divize byly zavedeny typy dva — motostřelecká a tanková divize, jejichž palebná a úderná síla byla podstatně vyšší než u předchozích typů. K významným změnám došlo i na operačním stupni. Koncem padesátých let byly vytvořeny silné vševojskové svazy, jejich organizace a dislokace maximálně odpovídala požadavkům zahájení a vedení operací v počátečním období války. V dalších letech podobná reorganizace — vytvoření operačních svazů — proběhly i v letectvu a vojsku PVOS.

Výsledkem těchto změn bylo, že při podstatném snížení počtu ČSLA — jen oficiálně vyhlášené snížení činilo v letech 1955, 1956 a 1958 64 000 lidí — bylo dosaženo podstatných zlepšení a modernizace v taktickém vybavení, organizaci a výcviku vojsk. Tím byla splněna i základní linie vojenské politiky — upevňovat v jednotě socialistický charakter armády a její soudobost. Tuto linii shrnul na zá-

kladě jednání XI. sjezdu KSČ celoarmádní aktiv v říjnu 1958 v hesle: „Dále budovat naši armádu jako armádu lidu v souladu s požadavky soudobého vojenství“.

Soudobá revoluce ve vojenství není ukončeným procesem. Její požadavky na rozvoj jednotlivých stránek vojenské výstavby i vojenství vcelku jsou uplatňovány a realizovány i v současné době, a to i přesto, že od druhé poloviny šedesátých let se vracíme k některým prvkům bojové činnosti, které platily před zavedením jaderných zbraní. V žádném případě nejde o prostý návrat zpět a holou negaci dosavadního vývoje, ale o negaci negace, která překonává jednostranný pohled a zachovává vše pozitivní v nové situaci. To platí i o formách a metodách vedení ozbrojeného zápasu, které se nepřežily, ale které naopak rozšiřují možnosti vojenství jako nástroje politiky v době jaderných zbraní. Na druhé straně jim nemůžeme věnovat rozhodující místo ani přes některé pozitivní stránky mezinárodního vývoje ve prospěch mírového soužití. Nemůžeme nevidět, že dále existuje imperialismus jako sociální základna války, že nejagresivnější kruhy světového imperialismu se nevzdaly války jako nástroje své politiky a že v možné válce by byly schopny uplatnit najednou nebo postupně všechny prostředky vedení ozbrojeného zápasu. Tyto skutečnosti nutí i nás „držet prach v suchu“ a budovat ozbrojené síly schopné v rámci koaliční obrany čelit všem formám nepřátelské agrese.

Dosavadní průběh revoluce ve vojenství ukazuje ve srovnání s obecnými rysy některé specifické zvláštnosti, které se projeví ve výstavbě ČSLA a které jsou pravděpodobně typické pro armády menších států.

Na prvním místě musíme zdůraznit zprostředkovanost poznatků z nastupující revoluce ve vojenství. Na rozdíl od Sovětského svazu, který musel nejdříve vybudovat materiálně technickou základnu nového stupně vojenství (jaderný letecký, raketový průmysl, výrobu speciálních materiálů, měřících přístrojů apod.), za-

bezpečit výrobu jaderných zbraní v potřebné kvantitě a kvalitě a získávat zkušenosti z jejich bojového použití, získala ČSLA již hotové zkušenosti, prověřené v Sovětské armádě.

Tato skutečnost naznačuje obrácený postup kvalitativních přeměn v naší armádě. Místo zdola nahoru probíhají shora dolů — nejdříve se objevují v podobě teoretických závěrů přejímaných od Sovětské armády, v podobě norem, forem a metod bojové činnosti obsažených v nových předpisech. Změny v organizaci vojsk a ve výzbroji následují postupně v určitém časovém sledu.

Z tohoto postupu vyplývá i určité opoždování v realizaci kvalitativních přeměn a zavádění nových poznatků za Sovětskou armádou. Toto opoždování je patrné především v počáteční fázi revolučních změn ve vojenství. Opoždování je dáno objektivně, neboť nové poznatky musí být nejdříve prověřeny při zkouškách nové techniky nebo při výcviku vojsk. Po vzniku Varšavské smlouvy a spojeného velení se přejímání nových zkušeností z výcviku a organizační výstavby značně urychlilo a ztratilo svůj převážně pasivní charakter. Nové zkušenosti jsou prověřovány ve všech armádách států — účastníků Varšavské smlouvy. Zvláště cenné zkušenosti jsou získávány na velkých společných cvičeních, které jsou organizovány tak, aby se maximálně blížily skutečně válečné praxi.

Rozhodující zvláštností soudobé revoluce ve vojenství v podmínkách naší armády je, že její základní atributy, charakteristické rysy, o nichž byla řeč vpředu, jsou naplněny spojenectvím s SSSR a v obranné koalici Varšavské smlouvy.

Naše armáda, stejně jako ostatní spojenecké socialistické armády kromě SSSR, nevlastní nejnicivější prostředky. Jejich vývoj vyžaduje obrovské finanční náklady, vysoce rozvinutou vědeckovýzkumnou základnu, speciální průmyslové odvětví, prostorné zkušební polygony a celou řadu dalších náležitostí, nepřehlídíme již k politickým aspektům v rozšiřování vlastnic-

tví těchto zbraní. Soudobost naší armády v plném smyslu tohoto slova je řešena spojenectvím se Sovětským svazem a po vzniku Varšavské smlouvy na stupni koaličním. Sovětský svaz a jeho armáda vyvíjí nejmodernější zbraně nejen pro vlastní prospěch, ale i ve prospěch socialistických zemí. Sovětská armáda se tak stává zárukou bezpečnosti nejen Sovětského svazu, ale celého socialistického tábora. Sovětská armáda plní tak své internacionální poslání vůči světovému revolučnímu hnutí. Na druhé straně i armády socialistických států, včetně naší armády, přispívají podle svých sil k obraně celého socialistického společenství. Je proto v zájmu celé koalice, aby spojené ozbrojené síly tvořily jednotný organismus, který je schopen čelit jakékoliv agresi nepříteli a plnit všechny požadavky, které vyžaduje vedení soudobého ozbrojeného zápasu.

Shodnost sociálně ekonomického a politického zřízení spojeneckých zemí, jednota marxisticko-leninské ideologie, třídních zájmů, cílů a úkolů se stala základem přátelství ozbrojených sil socialistických zemí se Sovětskou armádou, která v důsledku své početnosti a bojových kvalit se stala rozhodující silou a oporou obranné koalice zúčastněných zemí. Bojové společenství bratrských socialistických zemí, které bylo dříve zabezpečováno dvoustrannými smlouvami ostatních socialistických zemí se Sovětským svazem bylo doplněno smlouvou, která integruje a náležitě obranné možnosti účastnických států.

Dosavadní historie Varšavské smlouvy potvrdila správnost a nutnost vytvoření této organizace pro zajištění nedotknutelnosti hranic evropských socialistických zemí a jejich bezpečnosti vzhledem k reálné hrozbě imperialistické agrese. Varšavská smlouva je faktorem, který velmi příznivě ovlivňuje mír a bezpečnost národů. Varšavská smlouva tak daleko přesáhla rámec vojenské koalice, stala se významným orgánem pro koordinaci ekonomických a politických opatření. Tento závěr

potvrzují především poslední zasedání nejvyšších orgánů Varšavské smlouvy, která přinesla řadu podnětů pro řešení evropské bezpečnosti a mírového soužití národů.

V souladu s těmito fakty, nehledě již k ostatním politickým, ideologickým a ekonomickým zájmům, je upevňování vojenského spojení s SSSR a jednoty Varšavské smlouvy významným posláním zahraniční politiky všech účastnických států. V našich podmínkách vyjádřil jednoznačně tuto linii XIV. sjezd Komunistické strany Československa: „Trvalým základem zahraniční politické linie KSČ a

ČSSR, hlavní zárukou svobody, nezávislosti a socialistického vývoje naší vlasti jsou vztahy bratrské spolupráce, přátelství a pevného spojení se SSSR a ostatními socialistickými zeměmi. Sjezd ukládá ústřednímu výboru, aby vynaložil veškeré úsilí k dalšímu všestrannému rozvoji s bratrskými socialistickými zeměmi, k prohlubování jednoty socialistického společenství. ČSSR bude maximálně přispívat k soustavnému upevňování Varšavské smlouvy a iniciativně se podílet na prohlubování spolupráce a rozvíjení ekonomické integrace socialistických zemí v rámci RVHP“.⁴⁾

⁴⁾ Rezoluce XIV. sjezdu KSČ, XIV. sjezd KSČ Praha 25. 5.—29. 5. 1971, str. 585—586.

VYUŽITÍ

válečných zkušeností

Snaha využít praktických výsledků válečných střetnutí není v historii vojenství nic nového. Pozoruhodné na celé záležitosti je to, že ve většině případů byly skutečné efekty této snahy velice omezené. Ne nadarmo se s trochou sarkasmu často říká, že se armády připravovaly na válku minulou a ne současnou. Tato skutečnost se nedá obejít a pominout. Vědomí, že kritériem pravdivosti je v této oblasti společenská praxe, tedy válečná praxe, je zajisté správné. Chyba bude zřejmě v tom, že při zhodnocení a zobecnění této praxe docházelo k podstatným chybám. Tyto chyby zcela zřejmě nespočívají v oblasti čistě vojenské, ale ve sféře daleko zásadnější, totiž ve schopnosti správně poznávat. Je to otázka pravdy a omylu. Klasickým příkladem staletí přetrvávajícího omylu je např. snaha o aplikaci způsobu dosažení vítězství à la Kanny. Ve starověku taková snaha nemusela být vždy omylná, ve středověku musela být již ve většině případů a v novověku to byl již totální omyl. Přesto však německý generální štáb se o to snažil nejen v první, ale i v druhé světové válce.

Nejde však jen o případ bitvy u Kann. Takových omylných závěrů z praxe válečných střetnutí je celá řada. Všimněme se proto příčin, které k těmto závěrům vedly a poučení historií budeme se snažit vytyčit hlavní zásady k využití minulých zkušeností, i když nemusí být až ze starověku nebo se dotýkat tak katastrofálních případů.

Možnost chyb při využití zkušeností

Základním předpokladem možnosti využít minulých výsledků válečných střetnutí je použití analogie. Přesněji řečeno možnost použití analogie. Obecně je známo, že analogie je vždy neúplná a relativní, že dokonce její pravdivost

není zaručena ani tehdy, když použité předpoklady byly samy o sobě pravdivé. Přesto se v praxi využití analogického způsobu na to zapimíná a usuzuje se zcela jednoznačně. To je jedna ze zásadních chyb. Tato se tedy pohybuje zcela ve sféře abstraktního myšlení a nemá nějaký vyhraněně specifický vztah k vojenské oblasti. Poučení může v tomto směru být jedině: být si vědomí omezenosti a relativnosti analogie.

Druhou takovou oblastí, která podstatně zkresluje pravdivost našich poznatků je problematika konkrétnosti pravdy. Zajisté, že souvisí s první uvedenou chybou. Nepřihlížet ke konkrétní vzájemné souvislosti jevů a nebrat v úvahu podmínky, které se změnily nebo zcela určitě změní, to je cesta, která určitě zavede každého k omylu. Konečně další chybou, která se až příliš často vyskytuje je chyba zobecnění. Ta patří do oblasti formální logiky a měla by být jednou z těch, které je možné se celkem snadno vyhnout. Bohužel tomu tak není. Činění závěrů z jednoho nebo několika výsledků a jejich povýšení na obecnou platnost má velmi zhoubný vliv na pravdivost našich názorů a představ.

Všichni víme, že i praxe roste a vyvíjí se. To musí nutně znamenat, že obsahuje nové i staré. Ale to pak zároveň způsobuje, že ne každá praxe je skutečně naprosto spolehlivým kritériem pravdy. Toto postihnout a nelpět na starém, i když ve své době naprosto úspěšném, ale orientovat se na novou praxi je velmi podstatné při využívání všech našich zkušeností.

Nebudeme se zabývat těmi případy, které způsobují chyby z neznalosti uvedených tezí proto, že tyto teze jsou úmyslně zanedbávány. Pokusíme se ale na příkladech ukázat jejich správnou aplikaci.

Sféra zájmu

Třídní rozdělení světa je dnes natolik jednoznačné a přesvědčivé, že umožňuje rovněž tak jednoznačně a přesvědčivě stanovit naše protivníky pro případ válečného střetnutí. Ve vztahu k naší armádě je to seskupení NATO. Proto sféra zájmu pro využití válečných zkušeností se týká jednoznačně tohoto seskupení a zároveň i jeho jednotlivých členů. Bude vhodné připomenout, že nám v tomto článku jde o válečné zkušenosti a ne o mírovou praxi uplatňovanou v rámci NATO. Tím je také předem dána jednoznačně odpověď na to, co jako praxi v mírové době můžeme zkoumat a vyvozovat patřičné závěry. Jsou to všechna ta válečná střetnutí, ve kterých se angažovaly síly NATO. Použitelnost těchto zkušeností bude tím větší, čím větší účast na vzpomínaných střetnutích měly síly Varšavské smlouvy. Každý zajisté uzná bez dlouhých zdůvodňování, že intervence americké námořní pěchoty v Dominikánské republice má pro nás z hlediska vyvozených zkušeností nicotnou cenu oproti té, kterou má např. válka na Středním východě nebo válka ve Vietnamu.

Podstatným momentem je tedy účast sil a prostředků potencionálních protivníků. Vzhledem k mírumilovné politice zemí Varšavské smlouvy je jejich účast na soudobých válkách omezena pouze na oblast pomoci ve sféře bojové techniky, popřípadě přípravy vojenských kádrů. Naproti tomu seskupení NATO, v současné době armáda USA a Portugalska, se angažují celou svou silou. Tyto faktory mají pak zásadní význam pro vyhodnocování válečných zkušeností.

Protože otevřené střetnutí sil Varšavské smlouvy a sil NATO by znamenalo třetí světovou válku je přirozené, že je nutné se učit na všech střetnutích, kde se tyto mohutné síly angažují, byť jen částečně.

Jak jsem již uvedl, využitelnost zkušeností je úměrná vzájemné účasti potencionálních protivníků. Velmi omezenou sférou poučení jsou všechna ta vojenská vystoupení armády USA, ve kterých byl protivníkem někdo, kdo z hlediska vztahu k Varšavské smlouvě stojí zcela mimo. To je onen případ s Dominikánskou republikou, Panamskou republikou atd. Z hlediska armády Portugalska pak její kolonizátorské tažení v Africe. Průkaznější výsledky můžeme pak dosáhnout tehdy, kdy v určitém stupni se vyskytují obě hlavní světová vojenská seskupení.

Oblastí zkoumání pak mohou být:

- výsledky použití bojové techniky,
- použití způsobů boje,
- spotřeba válečného materiálu,
- morálka vojsk,
- způsob vedení války nebo operací,

a mnohé další vyplývající z konkrétního válečného střetnutí.

Platnost vyjmenovaných zkušeností bude tím větší, čím více se přiblíží možnému střetnutí uvažovaných hlavních vojenských seskupení. Všechna válečná střetnutí však dosud probíhala bez použití jaderných zbraní, tedy faktoru, který kvalitativně vtiskne svůj ráz možné třetí světové válce. Tento moment je zásadní a již předem vymezuje a omezuje platnost dosavadních zkušeností.

Všechna válečná střetnutí — i když se v nich cele angažovala hlavní síla NATO, totiž armáda USA — probíhala bez jedině možného ekvivalentu — bez armád Varšavské smlouvy. Tento moment je pak druhým zásadním, který vymezuje platnost dosavadních zkušeností. Sférou našeho zájmu pak zajisté budou i ta válečná střetnutí, kde se třeba neangažují přímo ani armáda USA nebo jiné armády ze seskupení NATO, ale obě válčící strany používají téměř shodnou techniku jaká je zavedena v ozbrojených silách NATO a Varšavské smlouvy. To je případ arabsko-izraelské války.

Jak je vidět v současné době nemůžeme očekávat čerpání zkušeností v té podobě, jak tomu mohlo být třeba v případě války sovětsko-finské a druhé světové války, kdy na karelské frontě během jednoho roku proti sobě s týmiž zbraněmi, v tomtéž terénu vystupovaly tytéž armády. Proto také všechny poznatky mohou být jen omezené a s relativní platností.

Konkrétnost poznatků

Uveďme nejdříve zdánlivě odtahitý příklad. Zbrojovka vyvinula nový typ děla. Před jeho zavedením do armády je třeba, kromě jiných opatření, sestavit pro něj tabulky střelby. Hlavním podkladem pro ně je experiment konaný na balistické střelnici. Podle měření na základě skutečné střelby se sestaví hodnoty tvořící obsah tabulek. Jen naprostý diletant však předpokládá, že použijeli takto sestavených tabulek pro každou jinou střelbu, dosáhne shodných výsledků. Výsledek střelby bude uspokojivý jen při zachování těch podmínek, za

kterých byly tabulky sestaveny. Jsou to např. teplota vzduchu, tlak vzduchu, vítr atd. Ve svém souhrnu se v praxi takováto situace nebude vyskytovat. Ke správnému použití děl pro střelbu je třeba zjistit pro každý další jednotlivý případ použití konkrétní podmínky a podle těch upravit hodnoty uvedené v tabulkách. Nestane-li se tak, nemůžeme očekávat příznivý výsledek.

Tak jako je to ve vztahu mezi tabulkovými a skutečnými podmínkami, je to i ve vztahu mezi podmínkami, za kterých jsme získávali zkušenosti z dosavadních válečných střetnutí a těmi, které se vyskytnou ve válečném střetnutí, kterého se sami zúčastníme. Bez konkrétních údajů nemůžeme nic pravdivého tvrdit.

Vezměme nyní příklady ze dvou nejčerstvějších válek.

1. Zkoumá se účinnost PLŘS na letouny. Dejme tomu, že PLŘS je táž, jakou budeme ve válce používat my, letoun týž, jaký bude používat taktické letectvo NATO.

PLŘS obsluhuje např. egyptská armáda, letoun pilotuje Izraelec. Na základě řady střelb se dochází k pravděpodobnosti sestřelu např. 0,6. Připusťme, že tento pokus konaný v dostatečné počtu nám umožňuje tvrdit jen to, co bylo uvedeno výše: uvedená PLŘS obsluhovaná egyptskou armádou dosahuje proti taktickému letounu pilotovanému Izraelcem P sestřelu 0,6.

Chceme-li počítat s touto pravděpodobností i pro eventuální střetnutí sil NATO s Varšavskou smlouvou, pak musíme vycházet z toho, že i úroveň obsluhy a pilotáže bude stejná. Ale nejen to, efektivnost sestřelu ovlivňují ještě další okolnosti.

Vezměme případ blížící se skutečnému střetnutí těchto prostředků více. PLŘS je tatáž, letoun rovněž stejný a kromě toho pilotovaný Američanem. Válka probíhá ve Vietnamu. Opět na základě mnoha pokusů se stanovila P sestřelu. Například 0,3. Pro zobecnění platí totéž co výše. PLŘS obsluhována Vietnamcem dosahuje proti letounu pilotovanému Američanem P sestřelu 0,3. Nic víc říkat nemůžeme. Nižší pravděpodobnost nespočívá v tom, že Vietnamec je horší než Egyptan a Američan lepší než Izraelec. Na první pohled to tak vypadá, protože technika na obou stranách je stejná. Příčina rozdílu je však v podmínkách vedení války. Taktické letectvo USA použité ve Vietnamu a taktické letectvo VDR byly jako celek v jiném poměru než letectvo Egypta a Izraele. To přirozeně ovlivňovalo PVO jako celek a PLŘS jsou jednou z jeho součástí.

2. Zkoumá se účinnost PTRS na tanky.

Vztahy jsou opět stejné. PTRS je třeba naší výroby a tank je americký. PTRS obsluhuje Syřan a v tanku je izraelská osádka. Nebo:

3. Zkoumá se účinnost tanku proti tanku.

Vztahy jsou stejné.

Na základě mnoha pokusů (tedy praktických střetnutí) docházíme k tomu, že např. jedna obsluha zařízení PTRS zničí dva tanky. V případě tanků bojujících navzájem je to třeba poměr 1 : 1. Ani pak nemůžeme tvrdit nic jiného než to, že v konkrétních podmínkách arabsko-izraelské války bylo dosahováno uvedených hodnot. Prostá aplikace na naše poměry není možná. Tyto poměry by totiž musely být naprosto stejné, jako v popisovaných případech. Vezmeme-li třeba

ba jen takový moment, jako je terén pražsko-sarského směru a terén Sinaje nebo Golanských výšin, pak rozdílnost se jeví více než zřejmě. V případě použití PTRS a tanků je právě tento moment jedním z rozhodujících.

Ošidnost analogie, pomínutí požadavku konkrétnosti pravdy a rychlé zobecnění se ukazuje velmi zřetelné, jako jeden z naprosto negativních faktorů pro využití zkušeností. Aby nedošlo k vážným nedorozuměním, zdůrazňuji, že všechny poměry, čísla a pravděpodobnosti byly zvoleny jako příklady.

Hrubé chyby

Ačkoli se obvykle nikdy nepočítá v přípravě válečných střetnutí s hrubými omyly jak v této přípravě, tak v průběhu války, pak zkušenost nás učí, že k nim přesto dochází. Pamatuji si ji nejen pro katastrofální důsledky, které tyto hrubé omyly měly, ale také trochu pro jejich senzačnost. Na takové případy se skutečně nikdy nezapomíná a uvádějí se při každé příležitosti jako mementa.

Na co se ale zapomíná je to, že tyto hrubé omyly byly hrubými právě pro svoje důsledky, které způsobily. Tím totiž nabývá celý další průběh boje nebo války zcela jiného charakteru, je neustále ovlivňován původními chybami, protože jedna příčina vyvolá množství důsledků a ty pak zase v řetěze další příčiny dalších důsledků. Jako celek se válečné střetnutí pohybuje zcela mimo typického průběhu, který při zachování elementárních zásad přípravy a vedení války nemohl nastat. Z této situace vyvozované zkušenosti mají naprosto mizivou cenu. Když vzpomínáme arabsko-izraelských válek pak v roce 1967 pomínutá pohotovost PVO na egyptské straně vyvolala takové důsledky, které jen těžko se mohou někdy v budoucnu opakovat. To je také případ začátku války sovětsko-německé, invaze kontrarevolucionářů na Kubu atd.

Nejde tedy o to zapomínat na hrubé omyly a celou věc bagatelizovat poukazem na to, že u nás se nic podobného nemůže stát, jako spíše si uvědomit, že důsledky těchto hrubých chyb zkrusily všechno další a to je tedy jedinečné a neopakovatelné.

Základní srovnání a zhodnocení

Dříve než budeme vyvozovat jakoukoli zkušenost, přistoupíme k vymezení jistých charakteristik, které uvozují konkrétně zkoumaný případ. To se týká celého válečného střetnutí i dílčích poznatků. Za hlavní charakteristiky pokládáme:

- hodnotu válčících stran (vojenská, technická, morální atd.),
- cíle války,
- prostor války a jeho zvláštnosti,
- dobu (datum) válečného střetnutí.

Důležitost ohodnocení těchto faktorů spočívá v tom, že předem upozorňují na hlavní podmínky, při kterých se docházelo ke konkrétním výsledkům. Současně s tím pak zkoumání těchto prvotních charakteristik ještě neznamená, že podrobně nerozebereme další konkrétní podmínky související např. se stavem zvládnutí techniky, kvalitou této techniky a dalšími faktory určujícími výsledek střetnutí.

Velmi častým zdrojem chyb pro vyhodnocení zkušeností je totiž ta okolnost, která vytrhává jednotlivé jevy z celkových souvislostí, zjednodušuje a redukuje zkoumaný problém, a proto ve svém celku výsledky takovýchto zkoumání jsou vlastně nepoužitelné. Vrátime-li se např. ke vzpomínanému vztahu účinnosti protitankových zbraní na tanky, pak výsledek takovéhoho palebného střetnutí nemůže být závislý jen na obsluze a kvalitě PTRS a tanku. To je pouze jedna stránka věci. Nezkoumáme-li okolnosti řízení a velení těmto tankům a na druhé straně protitankovým prostředkům, pomíjíme-li otázku zásobování, nevšímáme-li se terénu, neuvažujeme-li o účasti jiných druhů vojsk a zbraní (a o dalších okolnostech), pak vlastně výsledek tohoto skutečně válečného střetnutí se rovná experimentu prováděnému kdesi na střelnici v mírových podmínkách.

Již z toho co jsem uvedl je zřejmé, že k zevšeobecnování válečných zkušeností je zapotřebí velice usilovné a pečlivé práce; to si vyžaduje jistou dobu, ale co hlavně — rozsáhlé a hlavně pravdivé podklady ze širších souvislostí.

Problém získání těchto podkladů je dosti složitý a v podstatě se vlastně ničím neliší od získávání zpráv o nepříteli ve válce, které se sami zúčastňujeme. Žádná z válčících stran všechny údaje nepublikuje. Připustíme-li větší dostupnost údajů z té strany, se kterou sympatizujeme nebo kterou otevřeně podporujeme, či jde-li dokonce o našeho spojence, pak strana protivná představuje pro nás objekt průzkumu, který pečlivě utahuje všechny důležité okolnosti pro naše vyhodnocení. Získání takových údajů je pak rozhodně těžší, než např. průzkum našeho skutečného nepřítele ve válce. Z toho plyne důležitý závěr pro zpravodajskou práci v míru. Chceme-li reálně posuzovat výsledky omezených válek, pak musíme věnovat pozornost nejen armádám NATO, ale všem těm, které mohou přijít v úvahu, jako realizátoři (nebo kopisté) vojenských zásad NATO, či jako uživatelé bojové techniky NATO.

Studované skutečnosti

Omezené války, probíhající od konce druhé světové války do současných dnů, dávaly vždy širokou možnost posoudit řadu okolností, které z mírové praxe jsme mohli ohodnotit jen velmi úzce. Jak nás zkušenost naučila, a to nejen na případech válek, vždy můžeme sledovat zejména tyto skutečnosti:

- zavedení nové bojové techniky,
- praktické výsledky známé bojové techniky,
- účinnost a vhodnost nové bojové techniky,
- způsoby vedení boje, operace a války jako celku,
- spotřeba válečného materiálu všeho druhu,
- ztráty živé síly a techniky a možnost její úhrady,
- způsoby zahájení války, utajení jejích příprav, klamání,
- výsledky průzkumných prostředků a průzkumu jako celku,
- možnosti spojení a vliv rušení na ně,
- morálka vojsk a štábů,
- obnova bojeschopnosti.

Při studiu všech těchto okolností a skutečností vždy vycházíme ze dvou hledisek.

Předně sledujeme praktické výsledky válečného střetnutí v oblastech, které teoreticky předpokládáme, že budou realizovány i při eventuálním našem ozbrojeném vystoupení. Je to tedy ověření teorie experimentem ve válečných podmínkách.

Za druhé to znamená sledovat všechno nové, co jsme dosud nepředpokládali, a posoudit zda tyto skutečnosti se mohou vyskytnout i v případě našeho střetnutí s nepřítelem. Kromě toho pak sledovat tendence potencionálního protivníka nebo té válčící strany, která tyto tendence kopíruje. To je velmi důležitý moment zejména proto, že jeho osvětlení dává možnost předvídat způsob vedení ozbrojeného střetnutí protivníkem ve válce, které se sami zúčastníme. Velmi důležitým momentem je pak to, abychom nikdy neorientovali svá studia jen na kladné výsledky, kterých potencionální protivník dosáhl (strana protivníkoví se blíží). Každá praxe i pokus, tedy i nezdařený, má z hlediska rozšíření našeho poznání význam.

Ztroskotá-li např. pokus o vzdušný výsadek kombinovaný s námořním, pak to neznámá, že jej v budoucnu nemůže nepřítel použít. I protivník se poučuje a zlepšuje svou teorii a praxi. Podstatou je, že k takovému činu došlo, a nyní jde o to, vyhodnotit co způsobilo jeho nezdar. Kdybychom chtěli uvést právě takovéto opomenutí z válečné praxe, pak je to příklad španělské občanské války, kdy německé a italské tanky se několikrát snažily samy prolomit frontu hlubokými klíny. Tyto skutečnosti, protože se prakticky nezdařily a zůstalo jen u snahy, byly ne zcela správně vyhodnoceny jako možný způsob budoucího vedení operací ze strany fašistického Německa. A na druhé straně např. nezdařené výsledky Angličanů a Kanaďanů v Norsku, Řecku a ve Francii způsobily, že Německo podcenilo tyto tendence Spojenců na dosti dlouhou dobu.

Učit se na vlastních chybách a nezdarech je nanejvýš prospěšné. Dvakrát prospěšnější je však poučovat se i na nezdarech protivníka.

Praktická použitelnost zkušeností

To, co jsem dosud řekl o mezích využití zkušeností, by mohlo snadno vést k názoru, že neopakovatelná konkrétnost způsobí praktickou nepoužitelnost všeho, co bylo vyhodnoceno. Tak tomu ovšem není. Jedna věc je přihlížet ke všem konkrétním souvislostem a druhá zevšeobecňovat a poučovat se.

Nic není prostým opakováním minulého. Vždycky můžeme na praxi objevit nové, dosud neznámé prvky nebo aspoň potvrdit celkovou tendenci z poněkud jiných hledisek, než jsme dosud činili. Vezměme si např. problém nena-dálého zahájení války. O tomto bodě bylo již napsáno a vysloveno mnoho. Jsou zastánci utajitelnosti, ale více je těch, kteří o tom pochybují. Přihlédneme-li ke zkušenostem obou posledních arabsko-izraelských válek, pak je zřejmé, že zahájení války (za určitých podmínek) je možné utajit. Zajímavá a pravdě sloužící je ta okolnost, že se to podařilo jednou té a jednou oné straně. A to za podmínek, které logicky musely v obou případech znásobovat pozornost obou stran, protože vlastně nikdy nešlo o mír, ze kterého vypukla válka, ale jen

o ozbrojené příměří. Přesto se to zdařilo. Ještě pozoruhodnější je to, že právě Egypťané, kteří se dopustili v první válce tolika chyb, dokázali se z ní poučit a vyvodit správné závěry. To tedy velmi názorně ukazuje, jak prospěšné je správné studium válečných zkušeností. Ale o to v první řadě nejde. Jde o vyhodnocení těch příčin, které umožnily překvapivé zahájení války, o postižení opomenutí chybující strany, o vyvarování se jich a o postižení způsobů utajení a jejich aplikování. Hodnota praxe v tomto směru má obecnou platnost a při podrobném studiu těchto dvou případů nás musí učiněná zkušenost vysoce obohatit.

Nebo případy s PLRS. I když nemůžeme pro budoucnost vycházet z toho procenta pravděpodobnosti sestřelu, kterého dosahovala vojska na frontách arabsko-izraelské války, pak musíme přihlížet k tomu, že praxe probíhala ve skutečných válečných podmínkách, které žádné mírové experimenty nahradit nemohou. Vysoká účinnost PLRS se stala tak naprosto prokazatelnou. Totéž platí i o použití např. tankové techniky.

Ale nejde jen o experimenty s technikou. Jako trvalá tendence ze strany Izraelců (a tedy někoho, kdo se značně přibližuje pojetím vedení války silám NATO) se ukázalo používání rozsáhlých klamných manévřů a opatření. To jen potvrzuje skutečnosti z druhé světové války, kdy žádná anglo-americká větší operace nebyla zahájena a vedena bez klamání.

Dále se potvrzuje důraz kladený na taktické letectvo na bojišti, důraz na použití tankových jednotek a mechanizovaných vojsk atd. To nejsou zdaleka samozřejmé skutečnosti, které bychom mohli opřít jen o mírovou praxi. Cena válečné zkušenosti je tedy i v těchto zdánlivě obecných zjištěních. Jiná věc je rozhodnout, jak a kde tyto zkušenosti aplikovat. Jednak jde o problém času. Ukvapenost při zavádění zkušeností do výcviku vlastních vojsk, a to ještě neúměrně stupni možného využití, nebo naopak zase váhavost při reakci ve sféře zbrojních programů a vývoji zbraňových systémů, to jsou obvyklé chyby v tomto oboru. Proporce mezi zainteresovanými a nezainteresovanými jsou velice jemné a citlivé. V každém případě vyžadují centrální řízení a rozhodnutí. Jako způsoby a oblasti nutné pro využití válečných zkušeností můžeme jmenovat např.:

- zpravodajské informace štábům a vojskům, diferencovaně a převážně obecně,

- zřetel na vyhodnocené skutečnosti při přípravě štábů ve cvičeních všeho druhu,

- procvičení přesně stanovených učebních otázek ve cvičeních s vojsky,
- trvalé zavedení určitých opatření do vojsk počínaje nejnižšími stupni,
- úpravy a změny v konstrukci a obsluze bojové techniky,
- vývoj nové bojové techniky,
- úprava řádů a předpisů,
- reakce ve výuce na školách,
- využití zkušeností ve sféře politické přípravy vojsk a štábů,
- aplikace v oblasti CO,

atd. atd.

Pro všechna praktická opatření musí však vždy platit tato zásada: všechno je řízeno centrálně, na základě pečlivých zhodnocení a uvážlivě z hlediska času i obsahu pro jednotlivé oblasti využití.

Nic není škodlivější než individuální iniciativa vzešlá na podkladě studia populárních materiálů nebo technických podkladů předkládaných zhusta ze zahraničních pramenů. O aplikaci válečných zkušeností rozhoduje velení armády nebo koalice armád.

Závěr

Využívání válečných zkušeností musí probíhat podle přesně stanovitelných metod a zásad, které platí pro celou oblast lidského poznávání. Vojenské specifikum vnáší konkrétní vztahy a podklady, ale nemůže obecně platná kritéria pravdivosti poznání změnit. Při vyhodnocení průběhu minulých válečných střetnutí se pravdě přiblížíme vždy více tehdy, kdy účastníci tohoto střetnutí jsou buď totožní nebo blízcí s účastníky eventuálního válečného střetnutí mezi silami NATO a Varšavské smlouvy.

Sféra zkoumání se pak pohybuje nejen v mezích celkového průběhu tohoto střetnutí, ale ve všech použitelných a srovnatelných jeho částech. Aplikace válečných zkušeností má zásadní význam pro každou armádu nebo koalici, a proto musí být nejprve obsahově formulována a pak zavedena příslušným stupněm velení.

I se zřetelem ke všemu, co jsem uvedl, nebo právě vzhledem k tomu, pro nás zůstává trvalým a největším zdrojem poučení sovětsko-německá válka. Vojenská stránka věci je zde zdůrazněna i aspektem střetnutí dvou třídně nesmiřitelných společností, což poskytuje jakýsi předobraz možné třetí světové válce, předobraz, který ve svých rozměrech a náplni nebyl dosud ničím překonán.

Za vyšší kvalitu zabezpečování bojové a mobilizační pohotovosti

„Zdokonalování bojové pohotovosti je nepřetržitý proces. Každé, i ty nejlepší výsledky, je třeba považovat za základnu, za odrazový můstek k dosažení ještě vyšších ukazatelů. To co je dnes považováno za úspěch, nemůže nás už zítřka uspokojit.“

Tato hluboce pravdivá slova vyslovil ministr obrany SSSR maršál Sovětského svazu A. A. Grečko na celoarmádní konferenci tajemníků stranických organizací.

Z toho vycházelo velení našeho svazu při rozhodnutí na závěr výcvikového roku zorganizovat poradu k zevšeobecnění zkušeností v zabezpečování bojové pohotovosti, s cílem vyhodnotit zkušenosti získané v průběhu výcvikového roku a ujednotit úkoly a metodu jejich plnění k dalšímu prohloubení a zkvalitnění přípravy velitelů, štábů, politických orgánů a organizací a všech vykonavatelů v této oblasti naší činnosti.

Úkol připravit a uskutečnit tuto poradu byl pro organizátory složitý a náročný. Nemohli využít dřívějších zkušeností, protože šlo o první akci tohoto druhu.

Oblast bojové a mobilizační pohotovosti je velmi rozsáhlá a různorodá činnost, kterou zabezpečují a plní všechny stupně velení. Bylo proto třeba velmi uvážene vybírat oblasti a otázky k zevšeobecnění a v souladu s tím rozhodnout, kdo může dobré zkušenosti zevšeobecnovat a v jakém rozsahu, koho na poradu pozvat, kdy ji uskutečnit, v jakém časovém trvání, jakou formu volit a kromě toho vyřešit ještě řadu dalších konkrétních otázek při zpracování plánu přípravy i při vlastní přípravě.

Prvním předpokladem úspěšnosti podobného zaměstnání je dokonalá znalost nejen dokumentů vydaných a zpracovaných v této oblasti na všech stupních, počínaje základní směrnicí, ale zejména znalost konkrétní situace v jednotlivých svazcích, útvech a zařízeních.

Při přípravě porady využili jsme poznatků našeho štábu i podřízených štábů, které jsme získali při všech kontrolách, nácvicích a prověrkách. Po podrobném studiu a rozboru zápisů a jejich vzájemné konfrontaci jsme přijali závěr uskutečnit poradou a zevšeobecnění zkušeností ve čtyřech základních oblastech, a to v oblasti

- velení;
- mobilizačních pracovišť;
- technického zabezpečení;
- týlového zabezpečení.

Tento rozsah předpokládal, že do přípravy se zapojí řada složek štábu. Není v silách ani možnostech jednoho oddělení podobnou poradou bez pomoci a úzké součinnosti ostatních zainteresovaných složek připravit a uskutečnit.

Náčelníci jednotlivých složek našeho štábu velmi zodpovědně a iniciativně přistoupili k plnění úkolu a úzkou spoluprací s náčelníkem operačního oddělení vytvářeli podmínky a předpoklady jak organizační, tak i materiální k tomu, abychom ve stanovených oblastech mohli ukázat a zevšeobecnit maximum poznatků a dobrých zkušeností.

V jednotlivých oblastech jsme se rozhodli zaměřit pozornost na tyto základní otázky:

V oblasti velení

— otázky bojového rozdělení, a to jak jeho praktického řešení, tak i dokumentačního zabezpečení;

— problematiku dozorčích orgánů všech stupňů, jejich výběr, přípravu do služby s důrazem na otázky bojové pohotovosti, na pomůcky a dokumentaci pro výkon jejich povinností při uvádění do bojové pohotovosti, vybavení jejich pracovišť jak po stránce stavebně ubytovací, tak i technické;

— operační skupiny s důrazem na jejich složení, rozdělení úkolů, vybavenost pracovišť, pomůcky pro jejich činnost, vzájemnou návaznost na nadřízené a podřízené stupně a vzájemnou informovanost;

— socialistické soutěžení v oblasti bojové a mobilizační pohotovosti. Vzhledem k tomu, že v průběhu výcvikového roku socialistickou soutěž bojové útvary prakticky organizovaly, šlo hlavně o předání zkušeností, získané při jejím rozvíjení, zabezpečování a vyhodnocování. Šlo i o to ověřit si, zda kritéria byla zvolena správně a jak by bylo možné socialistickou soutěž v oblasti bojové a mobilizační pohotovosti rozšířit a dále organizovat.

V oblasti mobilizačních pracovišť

Jsme věnovali pozornost všem mobilizačním pracovištím. Zaměřili jsme se na to, jak jednotlivá pracoviště zabezpečit osobami a technikou, aby se mohla ve stanovených normách rozvinout a organizovat práci se stanovenými kapacitami. Velkou pozornost jsme věnovali otázkám organizace práce každého pracoviště, jak rozdělit jednotlivé vykonavatele, jaké pomůcky a dokumenty mít pro zabezpečení plynulého a správného plnění úkolů;

V oblasti technického zabezpečení

— objasnění důležitosti dozorčího parku a jeho pomocníků jak při výjezdu techniky určené do 1. koloběhu ve stanovené časové normě, tak i při organizaci dalších prací v parku při dekonzervaci krátkodobě i dlouhodobě uložené techniky, podobně jako u ostatních dozorčích. Šlo i o vybavení jeho pracoviště a o dokumentaci, kterou k výkonu své funkce jak k zabezpečení mírového života, tak zejména pro činnost při uvádění do bojové pohotovosti a v jejím průběhu nezbytně potřebuje, a jak by měla tato být zpracována. V neposlední řadě šlo o to ukázat možnou metodiku jeho práce;

— zabezpečení technické pomoci s ohledem na její organizaci, složení skupin v našich podmínkách, jejich materiální vybavení a organizaci práce;

— plán vývozu techniky, kde byl řešen postup při jeho zpracování, forma tohoto plánu a jeho reálnost;

— součástí této oblasti byla i otázka ukládání a organizace vývozu technického materiálu s využitím všech prostředků paletizace a mechanizace.

V oblasti týlového zabezpečení

— paletizace týlového materiálu, ukázat na možné způsoby využití jednotlivých druhů palet, výhody paletizace při skladování a zejména nakládání a vývozu materiálu s vyčíslením úspory lidí a času;

— mechanizační prostředky, jejich možné a vhodné použití, nezbytnost jejich využívání, chceme-li zkracovat časové normy;

— plán vývozu materiálu, jak postupovat při jeho zpracování, jakou formu plánu volit a jaká opatření organizační a praktická přijmout při jeho realizaci;

— problematika bojové a mobilizační pohotovosti u týlových zařízení s důrazem na zvláštnosti při zpracování „Plánu uvádění do bojové a mobilizační pohotovosti“ a konkrétní zabezpečování jednotlivých úkolů vzhledem k jejich specifice dané personálním obsazením i celkovými úkoly při uvádění do bojové a mobilizační pohotovosti.

Pokud se týká formy porady, rozhodli jsme se uskutečnit ji v jednom dni ve dvou částech.

V první části v trvání $\frac{2}{3}$ celkové doby vyhrazené pro poradou organizovat výměnu zkušeností formou přednesení předem zadaných diskusních příspěvků a ve zbývajícím $\frac{1}{3}$ času organizovat ke stanoveným oblastem na čtyřech místech ukázkou dokumentace, pomůcek a technických zařízení, které jsou zpracovány, vyhotoveny a běžně jsou u našich útvarů a zařízení při zabezpečování bojové a mobilizační pohotovosti používány.

V žádném případě nebyla pro tyto účely zpracována zvláštní dokumentace a pomůcky, ale ukázali jsme to nejlepší, co lidé iniciativou a aktivitou vytvořili. Tento způsob jsme volili záměrně, aby účastníci věděli, co a jak mohou v konkrétních podmínkách útvarů a zařízení zpracovat a jaké úrovně grafické dokumentace a technických pomůcek a co do účelnosti mohou dosáhnout.

Široký okruh projednávaných otázek vyžadoval zapojit do přípravy porady k výměně zkušeností i podřízné stupně velení do útvaru a jednotlivých speciálních zařízení v to. Využili jsme proto poznatků získaných v průběhu roku

a znalostí konkrétního stavu u nich a vybrali jsme ty, které v jednotlivých oblastech dosáhly nejlepších výsledků. Ihned po zpracování a schválení „Plánu přípravy“ jsme vybraným útvarům a zařízením poslali výpisy z tohoto plánu, kde jsme stanovili:

- téma diskuse;
- co mají dodat na fotografiích, náčrtech či schématech;
- které zpracované dokumenty předloží;
- jaké pomůcky a zařízení používané u útvaru a zařízení prakticky předvedou.

Současně jsme nařídili, do kdy jednotlivé materiály dodat, jak připravit fotografickou dokumentaci, jaká opatření přijmout s ohledem na dodržení zásad utajení, kdo se porady zúčastní a další nezbytná organizační opatření a údaje.

Pokud se týče diskuse, zadali jsme témata předem. Určili jsme si je již při zpracování plánu přípravy porady. Vycházeli jsme při tom z obsahových otázek stanovených oblastí.

Stanovili jsme celkem 16 témat.

- Bojové rozdělení, jeho místo v zabezpečování bojové pohotovosti. Způsob řešení, jeho realita a konkrétnost. Používaná dokumentace.

- Dozorčí orgány jako jeden z článků velení a řízení. Způsob jejich výběru a přípravy pro výkon služby. Dokumentace a pomůcky k zabezpečení činnosti při uvádění do bojové a mobilizační pohotovosti.

- Operační skupiny, jejich úkol v podmínkách rámcových útvarů. Způsob a metodika práce. Zabezpečení toku informací. Materiální zabezpečení jejich činnosti včetně pomůcek a dokumentace.

- Zabezpečení velení a jeho organizace při narůstání bojové pohotovosti. Možnosti využití prostředků velení a spojení.

- Socialistická soutěž v oblasti bojové pohotovosti. Nový prvek ve zkvalitňování úrovně zodpovědnosti. Zkušenosti z prvního roku jejího organizování.

- Mobilizační pracoviště. Jejich význam a poslání v našich podmínkách. Organizace práce a spojení. Metodika práce s důrazem na nejnovější požadavky velení armády. Zabezpečení toku informací. Materiální a technické vybavení.

- Dozorčí parku. Jeho místo a význam při uvádění do bojové pohotovosti. Materiální a technické vybavení. Dokumentace.

- Místa technické pomoci v parku. Optimální organizace a jejich činnost při zabezpečování úkolů bojové pohotovosti. Materiální a technické vybavení.

- Plán vyvezení techniky. Jeho význam a jak jej zpracovat, aby odpovídal skutečnosti a byl reálný.

- Účel paletizace tělového materiálu, jednotlivé druhy palet. Využití paletizace jako předpoklad zkracování norem nakládání. U kterých druhů materiálu a jak je možné paletizace využít.

- Nakládací skupiny, jejich složení a organizace práce. Mechanizační prostředky, jejich obsluha a efektivnost využití. Některá možná vylepšení mechanizačních prostředků.

- Plán vyvezení materiálu. Jeho místo v celkovém plánu uvádění do bojové pohotovosti. Co musí plán obsahovat, aby splnil svůj účel. Harmonogram koloběhů materiálu.

- Plán vyzkoušení a svozu vojáků z povolání ve zvláště složitých podmínkách a organizace svolání a svozu záloh.

- Obsah plánu tělového zařízení svazu. Čemu věnovat při jeho zpracování hlavní pozornost. Význam jednotlivých dokumentů. Potřeba, využití pomocných

dokumentů. Začlenění občanských pracovníků při plnění úkolu uvádění do bojové pohotovosti.

— Obsah plánu u bojových útvarů. Vysvětlení způsobu zpracování a obsahu jednotlivých jeho částí. Problematika zkracování norem. Vysvětlení a ujednocení sporných a nedořešených otázek.

— Zabezpečování bojové pohotovosti v podmínkách místních vojenských správ. Některé specifické otázky spojené s povoláním a svozem záloh.

Diskusní příspěvky jsme zadali:

- 3 velitelům nebo náčelníkům štábu svazků;
- 1 náčelníkovi oddělení svazu;
- 4 zástupcům velitelů svazků;
- 2 náčelníkům oddělení svazků;
- 2 velitelům útvarů;
- 2 náčelníkům štábu útvarů;
- 1 náčelníku týlového zařízení;
- 1 náčelníku místní vojenské správy.

V době, kdy si jednotliví určené příslušníci připravovali své diskusní příspěvky, poskytli jsme jim konkrétní pomoc předáním zkušeností, poradili ve sporných otázkách. Určení soudruzi svou svědomitou prací i spojeným úsilím zpracovali diskusní vystoupení s dokonalou znalostí problematiky a na vysoké úrovni. Ukázalo se, že promyšlené stanovení tematiky určení obsahových otázek, využití kolektivních zkušeností, zadání problému tomu, kdo má v řešené problematice nejvíce dobrých poznatků a praktických zkušeností, je základním předpokladem dobré úrovně vystoupení. Nemůžeme podceňovat ani konkrétní pomoc těm soudruhům, kteří si vystoupení připravují, ať již jde o předání některých námětů či už o pomoc při úpravě stylizace nebo celkové skladby diskusního příspěvku. Takto vynaložená práce a úsilí se mnohonásobně vrátí v podobě vysoké úrovně vlastního jednání.

Důležitou a vážnou otázkou při takovém jednání je otázka účasti. Koho na jednání pozvat, závisí v první řadě na tom, jaký cíl sledujeme. Kromě toho ovlivňuje účast na jednání, zejména pokud se týká počtu účastníků, kapacita prostorů, v nichž bude jednání probíhat.

Vzhledem ke stanovenému cíli porady a možnostem, které jsme měli, rozhodli jsme přizvat k poradě všechny velitelské stupně svazem počínaje a útvarem konče. Celkem jsme pozvali:

- 15 náčelníků druhů vojsk a služeb svazu;
- 3 velitele svazků;
- 2 náčelníky štábů svazků;
- 10 důstojníků štábů svazků;
- 6 velitelů útvarů;
- 4 náčelníky štábu útvarů;
- 7 velitelů samostatných praporů;
- 5 náčelníků štábů samostatných praporů;
- 13 příslušníků zařízení svazu a zabezpečovacích jednotek;
- 6 příslušníků místních vojenských správ.

Kromě těchto jsme pozvali i pracovníky generálního štábu a představitele velení ČSLA.

Toto složené účastníků porady zabezpečovalo vážnost, serióznost a vysokou odbornou úroveň celého jednání tím, že k přednesení příspěvku jsme vybrali příslušníky různých stupňů velení svazu a i tím, že diskutující vědomí si toho, že

budou vystupovat před tak reprezentativním shromážděním, věnovali svým vystoupením maximální pozornost, všechno svědomitě promysleli a celkově si dali na vlastní vystoupení i pomocných dokumentech (grafech a náčrtech) velmi záležet. Příspěvky zpracovali věcně, obsažně s uvedením konkrétních údajů ověřených vlastními praktickými zkušenostmi. Grafy a náčrty zpracovali s vysokou štábní kulturou.

Při přípravě porady jsme si byli vědomi toho, že nemůžeme jen diskutovat a mluvit, ale že vše, o čem budou soudruzi hovořit, měli by dokázat konkrétní dokumentací, skutečnou pomůckou, zařízením, nebo v krajním případě dobrou fotografií.

To vedlo k tomu, že kromě grafů a náčrtů použitých při jednotlivých vystoupeních jsme organizovali výstavku skutečné dokumentace, pomůcek a zařízení pro každou oblast zvlášť.

Tato myšlenka byla velmi správná a přispěla k celkovému úspěchu uskutecněné porady, protože názorně ukázala a doplnila vystoupení v diskusi.

V jednotlivých oblastech jsme prakticky ukázali:

V oblasti velení:

- kompletní „Plán uvádění do bojové a mobilizační pohotovosti“ pro vševojskový útvar a speciální útvar;
- dokumentaci operační skupiny svazku;
- metodiku práce dozorčího útvaru;
- dokumentaci zpracovanou pro denní bojové rozdělení útvaru a samostatného praporu;
- pracoviště dozorčího útvaru;
- pomůcky a zařízení pro činnost dozorčího roty;
- různé typy technického zařízení k vyrozumění vojáků z povolání v mimopracovní době;
- technická zlepšení pro práci operační skupiny.

Všechny tyto exponáty jsme předvedli skutečně, tak jak je útvary a svazky používají. Kromě toho jsme tuto oblast doplnili řadou fotografického materiálu těch zařízení, která jsme nemohli z technických příčin ukázat ve skutečnosti, různé činnosti jednotek i jednotlivců a dále pak náčrty a schémata. Fotografický materiál jsme z velké části umístili na panelech v tematických souborech a jen některé fotografie, které jsme nemohli zařadit do tematického celku, jsme vystavili samostatně. Všechny exponáty jsme opatřili nápisy s charakteristikou a kromě toho u nejzajímavějších a nejzávažnějších jsme zabezpečili odborný výklad těch příslušníků, kteří přímo uvedený exponát navrhovali, zhotovili nebo zpracovali a uvedli do praktického života. Ti také odpovídali na případné otázky účastníků porady.

V oblasti mobilizačních pracovišť jsme rozdělili ukázkou na část místních vojenských správ a vojsk; důraz jsme položili na:

- všechna mobilizační pracoviště, jejich organizaci i materiální zabezpečení; pomůcky a materiál jsme prakticky ukázali;
- dokumentaci místní vojenské správy (ukázali jsme celou dokumentaci jedné OVS);
- krytá pracoviště na stupni okres a kraj (na schématech a fotografiích);

- problematiku svolání a svozu záloh v rámci jednoho okresu (na plastickém schématu);
- informační systém;
- některé pomůcky vyhotovené k zabezpečení činnosti mobilizačních pracovišť v polních podmínkách.

V oblasti technického zabezpečení:

- pracoviště dozorčího parku s dokumentací a pomůckami k zabezpečení běžné denní činnosti a při uvádění útvaru do bojové pohotovosti;
- organizaci práce v parku při přípravě a vyvození techniky s ukázkou vybavenosti skupin pomůckami a materiálem;
- plán vyvození techniky útvaru;
- možnosti a způsoby ukládání a vyvážení technického materiálu.

V oblasti týlového zabezpečení:

- plán uvádění do bojové a mobilizační pohotovosti týlového zařízení;
- schéma rozložení paletizovaného materiálu ve skladech útvaru;
- paletizační a mechanizační prostředky zavedené v ČSLA;
- fotodokumentaci různých zlepšení v uložení materiálu umožňující rychlé naložení s minimální potřebou lidí;
- plán vyvození materiálu tankového útvaru;
- plán ochrany a obrany týlového zařízení v průběhu jeho uvádění do bojové pohotovosti.

Jako samostatnou závěrečnou část jsme ukázali v současné době používané palety nakládání paletizovaného materiálu s pomocí ručních i motorových mechanizačních prostředků.

Jednání zahájil a ukončil velitel svazu.

Příprava i uskutečnění podobného zaměstnání je velmi náročná na čas, vyžaduje důkladnou znalost problematiky a konkrétní situace. Je-li zodpovědně připraveno, přinese dobré výsledky. Na základě našich zkušeností můžeme podobná zaměstnání k předání a výměně zkušeností z oblasti zabezpečování úkolů při uvádění vojsk do bojové a mobilizační pohotovosti na různých stupních vedení organizovat.

K ORGANIZACI SOUČINNOSTI

Zkušenosti z bojů ve Velké vlastenecké válce Sovětského svazu poskytují **nejedno** svědectví o tom, jaký význam měla v přípravě a vedení operací organizace součinnosti.

V knize „Vzpomínky a úvahy“ píše maršál Sovětského svazu G. K. Žukov při organizaci porážky fašistických vojsk u Stalingradu toto:

„Od 1. do 4. listopadu byly posouzeny a zkorigovány plány Jihozápadního frontu a potom byly podrobně prozkoumány a sladěny plány činnosti 21. armády a 5. tankové armády.“ V dalším pokračuje: ... „určoval se způsob a plán dělostřelecké přípravy, její hustota, pravděpodobnost zničení a umlčení nepřátelské obrany jakož i způsob, jakým by dělostřelectvo mělo při útoku pomáhat bojovým sestavám. Koordinoval se plán součinnosti letectva a dělostřelectva a rozdělovaly se jim úkoly, plán i způsob součinnosti s tankovými vojsky při průlomu a po jejich zasazení do průlomu. Upřesňovala se součinnost na křídlech a se sousedy, zejména pro tu chvíli, kdy rychlá vojska proniknou do průlomu a budou operovat v hloubce nepřátelské obrany. Na místě se dávaly praktické pokyny co je třeba ještě se dozvědět o nepříteli, co naplánovat, jakou práci provést přímo v terénu s vojsky.

Hlavní pozornost všech velitelů a politických pracovníků se soustřeďovala na to, že je nutno energicky prolomit taktickou obranu nepřátelských vojsk, ochromit je silným úderem, rychle zasadit druhé sledy do akce a rozšířit taktický průlom v operační. Při rozpracování úkolů ve sborech, divizích a útvech jsme vyžadovali, aby se velitelský sbor podrobně seznámil s danými úkoly a jejich smyslem, jakož i se způsoby součinnosti s posilovými prostředky a sousedy, zejména v hloubce nepřátelské obrany.“ (Nakladatelství Svoboda, Praha 1971, str. 386).

V citované knize je dostatek dalších dokladů o této problematice (viz str. 389, 507, 537 a další). Vybral jsem tyto statě, protože jsem je považoval za nejpoučenější. Přesto, že jsou podávány beletristickou formou, jsou ve skutečnosti klasickou učebnicí.

Soudobé operace pozemního vojska, které mohou probíhat s použitím jaderných zbraní i klasických prostředků, jsou charakteristické manévrovou činností vojsk, bojem na nesouvislé frontě, na směrech a současně v různé hloubce. Budou se vyznačovat velkou intenzitou, rychlým spádem, různými způsoby činnosti, přechodem od jednoho způsobu operace ke druhému a náhlými změnami situace i nepřetržitým jejich vedením ve dne i v noci bez ohledu na roční období.

Základní podmínkou dosažení úspěchu je rozhodné soustředění úsilí vojsk včetně jaderných zbraní na směr hlavního úderu.

Uvedená charakteristika soudobých operací i efektivní využití různých druhů vojsk a specifických vojsk v ní bude vyžadovat kromě jiného i sladěnou činnost s cílem zabezpečit přípravu i realizaci rozhodnutí velitele.

Postup, který k tomu účelu volíme, nazýváme *organizací součinnosti*.

Vzhledem ke svému významu a důležitosti právem tuto činnost považujeme za prvořadou povinnost velitelů a štábů a za rozhodující podmínku ke sladění činnosti podřízených vojsk, spolupůsobících druhů vojsk a speciálních vojsk jakož i sousedů. Tvoří vlastně nepřetržitý proces, realizovaný v práci štábu při přípravě rozhodnutí velitele a plánování, ale i v průběhu operace.

Vševojskový štáb organizuje a zabezpečuje všestrannou součinnost jak vertikálně, tak horizontálně. Možnou funkční náplň znázorňují na schématu.

Součinnost organizuje podle úkolů, směrů, objektů, způsobů činnosti a doby do celé hloubky operace, především ke splnění hlavních úkolů a ve prospěch uskupení, které plní tyto úkoly. Nejpodrobněji obvykle organizujeme mezi silami a prostředky do bližšího úkolu a zvlášť podrobně na první den operace.

Hlavní důraz klademe na sladění činnosti vojsk, která zabezpečují první jaderný úder, tj. frontového letectva a raketového vojska s prostředky nadřízeného velitele a vojskem PVOS a na využití účinků pozemními vojsky.

Nelze zapomínat, že východiskem pro tato opatření je *dobře sladěná a organizovaná práce vševojskového štábu*.

Organizace součinnosti má vždy stejný cíl: sladit palebnou činnost a manévr vojsk podle cíle, místa, času a způsobu plnění úkolů a v usměrnění jejich úsilí k dosažení stanovených cílů.

Přesto její organizace v období přípravy operace a v jejím průběhu bude mít odlišný charakter.

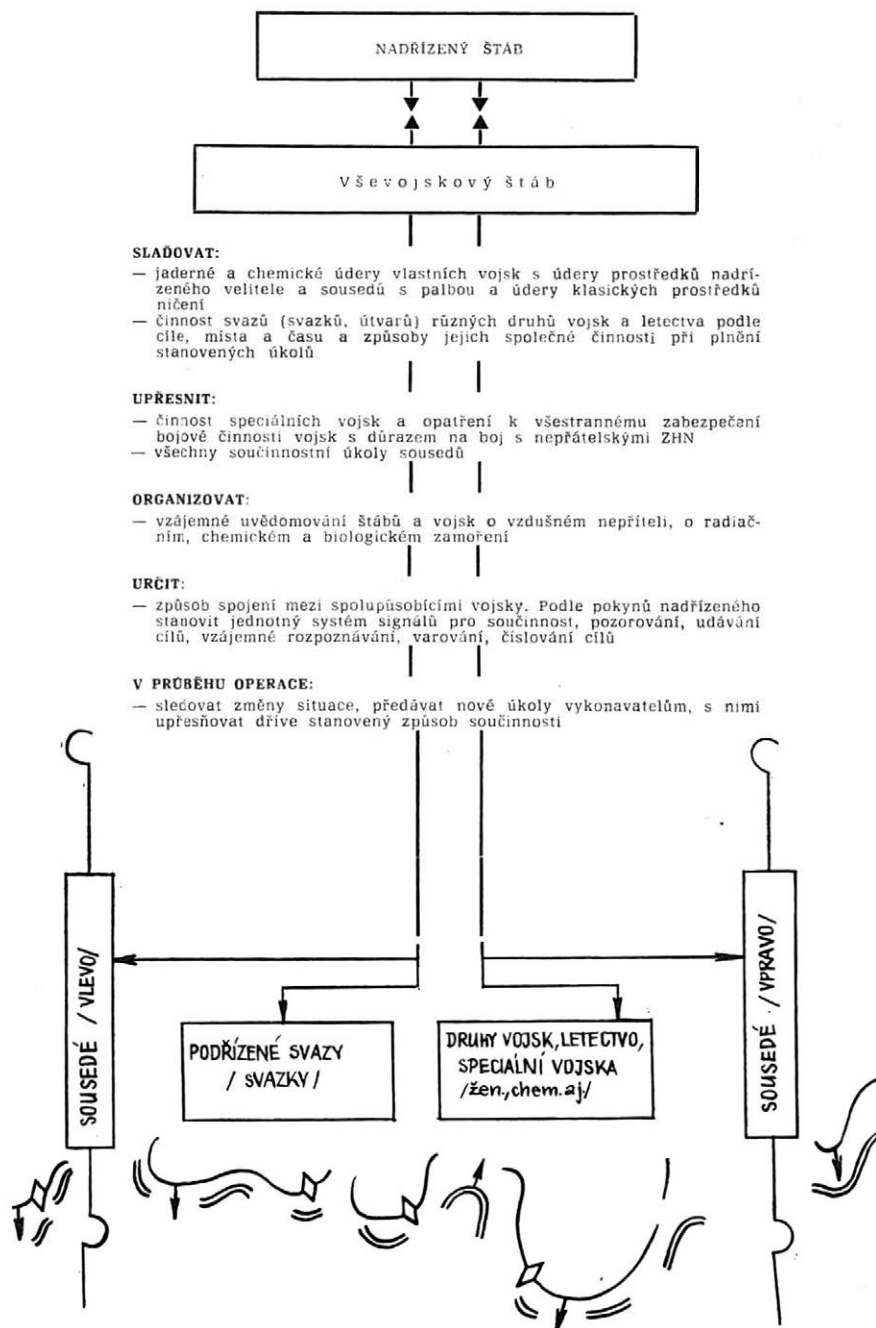
Součinnost *v období přípravy operace* má relativně prognostický charakter; úspěch záleží na zkušenostech, organizačních schopnostech velitelů a štábů i na optimálním předvídání předpokládaného průběhu a výsledku nadcházejícího boje.

Velitelé a štáby musí proto správně chápat cíl nastávající činnosti, úkoly, znát situaci, brát v úvahu skutečné bojové možnosti vojsk, tj. především jejich faktickou sílu a prostředky a umět použít jednotlivé druhy vojsk a speciálního vojska v operaci.

Celková operace i průběh v této etapě ovlivňuje relativní dostatek času i materiálních prostředků, přehled o situaci vlastních vojsk a nepřítele, terénu apod. Vcelku tvoří součinnost vlastně základ pro organizovanou a sladěnou činnost vojsk při zahájení a v průběhu operace.

Může probíhat na místech velení za přítomnosti zainteresovaných orgánů na mapách nebo plastických stolech nebo obdobným způsobem v terénu.

Při organizaci součinnosti v průběhu operace budeme sladovat činnost vojsk při řešení konkrétní operační (taktické) situace, která mnohdy nemusela tvořit ani jednu z předpokládaných variant při plánování. Situace může být v dané fázi operace rozhodující pro další vývoj operace vcelku. Proto se při její realizaci mnohdy neobejdeme bez vzájemné součinnosti se sousedy, prostředky nadřízeného velitele apod. (např. při odražení protiúderu nepřítele, odstranění následků po jaderných úderech, likvidaci obklíčení na stycích se sousedy apod.). Součinnost může ovlivnit i zcela nové uspořádání operační sestavy vojsk, nové rozhodnutí velitele apod. Může probíhat buď v terénu na jednom nebo více místech, nebo na místech velení nadřízeného štábu nebo podřízených štábů. Někdy z důvodů nebezpečí z prodlení nebudeme ji zabezpečovat osobním stykem zainteresovaných orgánů, ale pomocí technických prostředků a to postupně,

podle důležitosti jednotlivých druhů vojsk a speciálních vojsk v operaci. V některých případech bude situace tak složitá, že budou velitelé osobně vyjíždět k podřízeným vojskům s některými příslušníky štábu, aby na místě zorganizovali součinnost k zdárnému splnění úkolů.

Charakteristické bude, že to bude většinou pod tlakem času, nedostatku materiálních prostředků, nepřehledné situaci i nedostatku zpráv o vlastních, ale především vojscích nepříteli.

Chci znovu zdůraznit, že i v průběhu operace je organizace součinnosti nepřetržitý proces, který organizuje vševojskový štáb.

Bude mít jinou náplň i formu v útočné, než v obranné operaci. Též úkoly budou odlišné na operačním a taktickém stupni velení.

Pozornost zasluhuje součinnost při společných opatřeních se spojeneckými armádami, zvláště jsou-li jako sousedé. Budou zde jistě odlišná organizační opatření, než při jejím zabezpečení s vlastními vojsky.

Především:

- určíme funkcionáře, kteří bezprostředně odpovídají za udržení styku se sousedy,
- vzájemně vyměníme údaje k zabezpečení spojení,
- sladíme vzájemné kódování map a použití prostředků pro utajení velení,
- vzájemně se informujeme o úkolech v operaci, se lhůtami jejich plnění, se způsoby udržování styku a vzájemného využití palby a pohybu v průběhu operace,
- upřesníme rozhraní,
- upřesníme místa velení při zahájení a v průběhu operace,
- upřesníme vzájemné předávání varovných signálů,
- vzájemně vyměníme styčné důstojníky, které zabezpečíme spojovacími prostředky,

— vzájemně se informujeme o metodice práce štábu,

— dovedeme úkoly k zabezpečení součinnosti k přímým vykonavatelům.

Spojenecký svaz (svazek, útvar) může být při zahájení nebo v průběhu operace podřízen operačnímu svazu, tzn., že ho převezme do operační sestavy.

V takovém případě bude vhodné podle konkrétních podmínek, času i operační situaci přijmout tato opatření:

- vzájemnou výměnu styčných důstojníků, podle potřeby je vybavit i prostředky pro spojení, případně vyměnit celé operační skupiny, jejichž složení může být různé,
- sladit metodiku práce štábů,
- dodat dokumentaci pro spojení a sladit spojovací sítě,
- dodat dokumentaci, zabezpečující utajení velení (kódované mapy, hovorové tabulky, čísla funkcí, volací znaky apod.),
- seznámit s trvale platnými signály a systémem jejich pronikání,
- sladit všechny otázky, dotýkající se materiálního zabezpečení,
- zabezpečit vyhotovení dokumentace buď v mateřském jazyce podřízeného štábu nebo, což je nejobvyklejší v jazyce ruském (využití jednotné formalizované dokumentace).

Organizace součinnosti vojsk vyžaduje znát zásady soudobé operace, použití druhů vojsk a speciálních vojsk a umět předvídat. Součinnost tvoří nedílnou část celého rozhodovacího procesu, ale i řízení operace. To vyplývá i z obsahu skladby hlavy 5 předpisu Oper-2-1.

Naučit velitele a štáby tuto složitou činnost je možné jedině praktickými nácviky. Proto by mělo být obsahem plánovaných štábních nácviků a štábních cvičení nejen řešení operačních (taktických) situací, ale i praktická organizace součinnosti v přípravě i v průběhu operace.

PŘESUN V HORSKÉM A ZALESNĚNÉM TERÉNU

Při realizaci přesunů na našem území a především na území Slovenské socialistické republiky nevyhne se horskému a zalesněnému terénu.

Horský a zalesněný terén má vliv na dosažení průměrné rychlosti, která je nižší a tím i podstatně snižuje celodenní pochodový výkon. Klade zvýšené požadavky na organizování pořádkové služby, především při regulaci pohybu při přechodu úzkými údolními, průsmyky a při přechodu přes horské řeky.

Svazky a útvary se rozmísťují v horském a zalesněném terénu zpravidla na větším prostoru, než stanoví naše řády. To má za následek, že vyvádění útvarů a svazků na stanovené směry předpokládá činnosti si vyžádá více času.

Štáb svazku musí vynaložit maximální úsilí k včasnému doručení předběžných bojových nařízení a bojových rozkazů. K tomu využívá nejméně dvou způsobů, a to technickými prostředky (linkového, radioreléového, VKV rádiového spojení) a pohyblivými pojiťky (styčnými důstojníky na motorových vozidlech, popřípadě vrtulnicích).

Pro přesuny v horském a zalesněném terénu bude mít velitel i štáb k dispozici maximálně dvě osy, ne dosti výkonné, s minimální možností objížděk a s maximální možností snadného zatarasování jednak činností nepřítelů (diverzní skupiny, letectvo apod.), a jednak vlastní nepříznivou technikou.

Musí počítat s tím, že rychlost pohybu

vojsk při překonávání příkrých stoupání a na jiných těžko sjízdných úsecích se bude snižovat a vzdálenosti mezi vozidly se budou zvětšovat, aby byl zajištěn bezpečný pohyb.

Dále musí velitel i štáb vzít v úvahu psychické a fyzické schopnosti řidičů, jejichž vycvičenost, schopnost řízení a vedení.

Při cvičeních ve Slovenském Rudohoří, kdy osádky bojové techniky tvořili z 50 % vojáči ze zálohy, dosáhli jsme při přesunu průměrné rychlosti 18 km/hod.

K zjištění stavu pochodových os, možnosti objížděk, k zjištění činnosti nebo přítomnosti diverzních skupin je nutné vyslat včas průzkum. Mimo tyto úkoly musí průzkum dále zjistit zamořené prostory a možnost jejich překonání, stav prostorů určených k zastávkám a k soustředění.

Těmto úkolům musí také odpovídat složení sil a prostředků průzkumu, který mimo příslušníky vševojskového průzkumu je zesílen především příslušníky ženijního a chemického průzkumu.

Při přesunech v horském a zalesněném terénu se velmi dobře osvědčilo vyslání důstojnického průzkumu před proudy na jednotlivé pochodové osy.

Důstojnický průzkum může nejen vzniklé situace na pochodových osách hlásit, ale současně podávat konkrétní návrhy na opatření k zachování stanoveného tempa pochodu, aby nedošlo k případnému nahromadění vozidel a jednotek a

tím k vytváření možností k snadnému ničení přesunujících se vojsk.

Mimo čelní zajištění je nutné věnovat pozornost bočnímu zajištění. Vzhledem k tomu, že v horském a zalesněném terénu není praktická možnost postupu boční pochodové záštity souběžně s hlavními silami, vysílá se zpravidla ještě před zahájením pochodu jako stojící boční záštita.

Stojící boční záštity (odřady) je výhodné vysílat na dominující výšiny, na horské přechody a na cesty, které vedou k pochodovým osám.

Problém však je s přesunem stojících bočních záštít (odřadů) do stanovených prostorů. Při cvičeních jsme k tomu účelu vhodně využívali vrtulníky. To je však závislé na tom, zda velitel má k dispozici dostatečný počet těchto přepravních prostředků a dále na počasí, které v horském a zalesněném terénu je dosti nestálé a v mnoha případech neumožňuje použití vrtulníků.

Mimo odřad k zabezpečení pohybu, který se přesunuje za čelním zajištěním, je nutné vyslat předem na kritická místa (ostré zatáčky, přechody přes horské potoky apod.) ženijní skupiny s technikou (autojeřáb, buldozer, 10–15 m prvků mostu nebo mostní tank, hatě) s možností obnovy komunikace a evakuace poškozené techniky.

V zimě tyto skupiny mají mimo jiné za úkol udržovat komunikaci ve sjezdovém stavu odstraňováním sněhu a sypat vozovky. Ukázalo se jako výhodné podřadit tyto ženijní skupiny správci pochodové osy (správci pochodového úseku), který řídí jejich činnost a po přesunu všech proudů je začlení do TUH (UH).

Na úspěšném přesunu v horském a zalesněném terénu mají podstatný podíl velitelé vozů (bojové techniky) a především řidiči. Těm je nutné věnovat zvýšenou pozornost.

Již před zahájením přesunu musí být ponechán řidičům potřebný čas na odpočinek a na spánek. Nepřipustit před jízdou žádnou větší námahu a především delší jízdy.

Kromě spánku a odpočinku před zahájením přesunu má na dosažení plynulého průměrného pochodového výkonu vliv čas, nutný pro poskytnutí odpočinku během vlastního přesunu.

K tomuto účelu jsou určeny především malé zastávky. Je výhodné organizovat je v celém proudu najednou, se zachováním nařízených mezer mezi prapory (oddíly). Čas, který se stanoví pro zastávku celého proudu, je nejlépe volit v okamžiku dosažení regulačních míst (čar) čelem hlavní sil přesunovaného svazku.

Je na uvážení, zda doba stanovená předpisem Vševojsk-1-1, čl. 146 na malou zastávku (20–30') je dostačující. Podle zkušeností ze cvičení jsme využívali malé zastávky především na srovnání pochodových proudů a tím prakticky mnohdy nezůstává řidičům čas na kontrolu stavu vozidla a na odpočinek a při pochodu v noci (nebo v zimě) na vydávání občerstvení.

Velké zastávky v horském a zalesněném terénu, ve dne v trvání 2–4 hodin nejsou v praxi při cvičení nařizovány. Je to především z toho důvodu, že v horském terénu je skoro úplně vyloučena možnost sejít z pochodových os a rozptýlení vojsk mimo ně.

Po celodenním přesunu je nutné zabezpečit maximální možnost odpočinku pro řidiče, aby byli schopni další činnosti. Ideální by bylo, aby k reprodukci jejich schopnosti jim bylo poskytnuto 7 hodin (5 hodin na spánek a 1 hodina na jídlo a na osobní hygienu, 1 hodina na ošetřování vozidla).

Při cvičeních se ukázalo jako výhodné organizovat pořádkovou službu jak po prostorech, tak i po osách.

Po prostorech jsme organizovali pořádkovou službu v prostoru rozmístění, odkud svazek zahajuje přesun, a v prostoru soustředění (vyčkávacím prostoru), který svazek zaujímá po přesunu.

V prostoru rozmístění jsou některé orgány pořádkové služby podřízeny štábu (velitelskému stanovišti).

Po vyvedení svazku na pochodové osy je výhodné využít těchto orgánů pořádkové služby v novém prostoru. Problémem je jejich přeprava do tohoto prostoru. Při použití motorových vozidel není záruka včasného dosažení nového prostoru vzhledem k tomu, že v horském a zalesněném terénu je ztížena možnost předjíždění proudů, které jsou na pochodových osách. Nejvýhodnější je použití vrtulníků. To je však závislé především na počasí.

Jako nejvýhodnější způsob organizace pořádkové služby na osách se při cvičeních osvědčilo vytváření správců pochodových úseků s příslušnými orgány pořádkové služby, podřízených pomocnému velitelskému stanovišti a rozdělení pochodových os na úseky podle jednotlivých terénních celků.

K zabezpečení kontroly průběhu přesunu jsme používali v maximální míře permanentní linkové vedení a účastnické stanice na jednotlivých regulačních místech. Tyto stanice plně využívali velitelé jednotlivých proudů. Zkušenosti však ukazují, že štáb má od velitelů proudů minimální zprávy, a proto je výhodné v plné míře ke kontrole přesunu používat vrtulníky.

POZNATKY A ZKUŠENOSTI Z PLÁNOVÁNÍ A ŘEŠENÍ OTÁZEK OPZHN

Zvyšování možností použití ZHN v sou-
dobých operacích má mimo jiné za dů-
sledek růst požadavků na činnost OPZHN.
Několikaletá praxe nám potvrdila, že dří-
vější tendence tříštění odpovědnosti
v OPZHN a její zužování jen na ochranu
proti radioaktivním a otravným látkám
byly nesprávné. Ve svých důsledcích zna-
menaly, že část opatření OPZHN byla
zcela opomíjena, u jiných zase docházelo
k nesladěnosti a v souhrnu nebylo dosa-
hováno stanoveného cíle v OPZHN. Pro
současnou praxi je charakteristické úsilí
o centrální řízení a komplexní řešení
OPZHN. Důsledná realizace těchto poža-
davků se pozitivně projevuje na účinnosti
OPZHN.

**Významné místo v komplexním řešení
OPZHN má vysoce promyšlené a sladěné
splánování všech opatření OPZHN.** Naše
poznatky potvrzují, že pro realizaci uve-
deného požadavku je přímo nezbytností
dosáhnout toho, aby na plánování a řízení
OPZHN se podíleli všichni zainteresovaní
náčelníci druhů vojsk a služeb. Opatření
OPZHN koordinuje náčelník štábu a jeho
organ operacní oddělení. Bylo by však
nesprávné zužovat úlohu operačního od-
dělení jen na oblast koordinace jednotli-
vých opatření OPZHN. Operační oddělení
se aktivně podílí na celé řadě konkré-
tních opatření OPZHN, u kterých je přímo
odpovědným nositelem. Rozsah podílu jed-
notlivých náčelníků a oddělení je stano-

ven kompetencí v OPZHN; je třeba, aby
byl konkretizován v metodice práce štábu
v poli.

**V praxi jsme si ověřili, že je výhodné
mít dopředu vyřešeny všechny zásadní
součinnostní otázky plánování OPZHN a
i realizace hlavních opatření OPZHN.
Osvědčilo se nám mít na štábu armády
předem vypracováno:**

— metodiku zpracování plánu OPZHN
a nařízení pro OPZHN;

— systém získávání, předávání a zpra-
cování jednotlivých informací o použití
ZHN nepřítelem včetně varování vojsk
před radioaktivním, chemickým a biolo-
gickým zamořením;

— metodiku komplexního zpracování
předpovědi vzniku pásem (prostorů) za-
sažení, radiolokačního a chemického za-
moření, boření, záplav a požárů;

— metodiku komplexního vyhodnocení
situace po nepřátelských úderech ZHN;

— metodiku činnosti při vyřazení ve-
litélského stanoviště (PVS, TVS) armády
nebo VS divize nepřátelským úderem
ZHN;

— metodiku činnosti štábu armády při
řízení odstranění následků nepřátelských
úderů ZHN;

— dokumentaci pro řízení použití ar-
mádních odřadů pro odstraňování násled-
ků použití ZHN nepřítelem;

— dokumentaci pro součinnost s TRHS.

Základním požadavkem však je, aby použití této dokumentace a plnění úkolů OPZHN prakticky štáb zvládl a plnil.

Jedním z nejnáročnějších opatření OPZHN je zabezpečení včasného, komplexního a odborně správného vypracování předpovědi vzniku pásem (prostorů) zasažení, radioaktivního a chemického zamoření, boření, záplav a požárů; vyhodnocení situace po použití jaderných zbraní nepřítele a odstraňování následků použití ZHN nepřítele. Proto v další části článku se zaměříme na výše uvedenou problematiku a podělíme se o praktické zkušenosti získané při realizaci těchto opatření ve štábu armády.

Předpověď vzniku pásem zasažení, radioaktivního zamoření, boření, záplav a požárů štáb zpracovává za účelem stanovení možných ztrát osob, výzbroje, techniky a materiálu, uskutečnění nezbytných změn v uskupení (činnosti) vojsk a týlu nebo usměrnění jejich úkolů a za účelem přibližného určení charakteru a rozsahu prací při odstraňování následků použití jaderných zbraní.

Výchozími údaji pro zpracování předpovědi po použití jaderných zbraní nepřítelem jsou:

- druh, mohutnost, doba a souřadnice epicenter (center) jaderných výbuchů;
- rychlost a směr výškového (středního) a přízemního větru;
- charakter oblačnosti a srážek a tvar terénu.

Tyto údaje dostává štáb armády:

- od podřízených svazků a útvarů (především jako hlášení od vojskové radiační hlášené sítě svazku a armádních útvarů);
- ze sítě radiační informace frontu;
- od sousedního štábu armády (a to zejména jde-li o pozemní jaderné úder, které stopami zasahují i pásmo naší armády);
- a v některých případech i přímo od orgánů teritoriální radiační hlášené sítě.

V praxi se nám osvědčilo, že jednotlivá oddělení štábu armády předpověď zpracovávají jen v nezbytně nutném rozsahu. Podrobněji tyto úkoly plní chemické oddělení (armádní radiační středisko) a na ženijním oddělení.

V celém komplexu zpracovává odpověď dočasně vytvářená skupina OPZHN. Skupinu tvoří předem připravený tým důstojníků štábu armády ve složení:

- 1 důstojník operačního oddělení, který je náčelníkem skupiny;

- 1 důstojník chemického oddělení;
- 1 důstojník ženijního oddělení;
- 1 důstojník tanko-automobilního oddělení;
- 1 důstojník týlu (zpravodajského oddělení);
- 1 důstojník oddělení spojovacího vojska;
- 1 důstojník organizačně mobilizačního oddělení;

Skupina OPZHN zpracovává grafickou předpověď do mapy radiační a chemické situace operačního oddělení armády.

V předpovědi skupina OPZHN stanoví:

- okruhy ničivých účinků na nechráněnou živou sílu a na živou sílu v rozhodující (převládající) bojové technice;
- okruhy vyřazení rozhodující bojové techniky, která je ve výzbroji jednotky, útvaru;
- okruhy úrovně radiace 0,5 r/h v blízkosti centra jaderného úderu (epicentra jaderného úderu u nízkých vzdušných jaderných úderů);
- hranice pásem radioaktivního zamoření — jen u pozemních jaderných úderů a u jaderných min;
- prostory možného boření a závalů;
- prostory možných požárů a pravděpodobné směry jejich šíření;
- rozsah zatopení, dosah a ničivá účinnost záplavové vlny (v případě jaderného úderu nepřítele i na vodní díla, přehradní hráze apod.).

Při zpracování předpovědi je důležité vycházet z cíle, který tímto opatřením OPZHN sledujeme a tomu podřídit jak rozsah práce, tak i časové normy a metodu zpracování. Jinými slovy usilujeme o co nejrychlejší a komplexní zpracování předpovědi, aby ve svých výsledcích byla solidním základem pro vyhodnocení situace. V praxi jsme si ověřili, že předpověď zpracovaná v uvedeném rozsahu, je dobrým podkladem zodpovězení těchto nejdůležitějších otázek:

- kolik jaderných úderů a o jaké mohutnosti využil nepřítel do pásma armády, jaké ztráty byly způsobeny svazkům a armádním útvarům a armádě celkem;
- jaká je bojeschopnost svazků a armádních útvarů; které svazky a útvary jsou schopny v plném rozsahu pokračovat v plnění stanovených bojových úkolů, u kterých byla podstatně nebo částečně snížena bojeschopnost a které v důsledku nepřátelských jaderných úderů zcela ztratily bojeschopnost;
- jaká opatření přijmout u svazků a útvarů, které mají podstatně sníženou bojeschopnost anebo zcela ztratily bojeschopnost na delší dobu;

— jak ovlivňuje radiační situace plnění bojového úkolu; u kterých svazků a útvarů přijmout režimová opatření pro pobyt v radioaktivně zamořených prostorech, jak optimálně řešit překonání zamořených prostorů, jakými prostředky a do kdy zjistit skutečnou radiační situaci, jak ovlivní radioaktivní ozáření bojeschopnost a jak organizovat speciální očistu zamořených útvarů (svazků);

— vliv závalů, požárů a záplav na činnost vlastních vojsk;

— jak zabezpečit včasné a maximálně efektivní odstranění následků nepřátelských jaderných úderů.

Předpověď, i co nejpřesnější zpracovaná, v žádném případě nenahrazuje vyhodnocení situace po nepřátelských jaderných úderech. Je jen časově prvním podkladem pro vyhodnocení situace po nepřátelských jaderných úderech. Přesnost tohoto podkladu je však z celé řady objektivních důvodů značně omezená. Proto údaje předpovědi, v souladu s ustanovením předpisu Vševojsk-2-1, Článek 38, musí upřesňovat radiační a ženiční průzkum. Tuto zásadu štáby na cvičeních mnohdy nerespektují a s údaji předpovědi zachází jako s konečnými, které nemusí dále upřesňovat. Této situaci často „napomáhá“, že další rozehra radiační situace, požárů, závalů, ale i ztrát plně odpovídá teoretickým propočtům předpovědi a vyhodnocení, že se nedává čas na organizaci průzkumu, vyhodnocení jeho výsledků a na zpracování upřesňujících bojových hlášení.

Již v průběhu zpracování předpovědi štáb připravuje propočty a přijímá i dílčí opatření k odstranění následků napadení. Bylo by přímo chybou čekat na úplné dokončení zpracování předpovědi a potom teprve vyhodnocovat vzniklou situaci. **Včasnost přijetí a uskutečnění opatření k odstranění následků napadení budou v řadě případů rozhodovat o jejich účinnosti.**

Ověřili jsme si, že je výhodné, aby situaci po nepřátelských úderech v celém komplexu vyhodnocovala skupina OPZHN. Přitom všechna oddělení štábu a velitelství armády vyhodnocují situaci v rozsahu stanoveném kompetencí a daném konkrétní potřebou.

Podkladem pro komplexní vyhodnocení po nepřátelských jaderných úderech je:

1. Zpracovaná předpověď vzniku pásem zasažení, radioaktivního zamoření, boření, záplav a požárů.

2. Znalost vševojskové situace s podrobností o dva stupně níže.

3. Přehled sil a prostředků OPZHN (organických a ostatních působících ve prospěch armády) a jejich možnosti v odstraňování následků napadení a v radiačním průzkumu.

4. Přehled nepřátelských jaderných úderů do pásma armády a propočty ztrát po útvech a svazcích (přehled i propočty ztrát způsobených nepřátelskými jadernými údery s podrobností o dva stupně níže).

5. Znalost bojeschopnosti svazků a útvarů armády před nepřátelskými jadernými údery (včetně předcházejícího radioaktivního ozáření osob).

6. Výpočty dávek radioaktivního ozáření živé síly (pro pobyt v zamořených prostorech a pro překonávání pásem zamoření) a propočty zamoření osob, výzbroje, techniky, dopravních prostředků, ostatního materiálu a vody.

7. Znalost meteorologické situace v pásmu činnosti armády.

Komplexní vyhodnocení situace zpracovává skupina OPZHN do mapy radiační a chemické situace a do předem připravených tiskopisů.

Jak nás přesvědčila praxe je pro včasné, úplné, odborně přesné a celkové — v rámci štábu armády — sladěné vyhodnocení velmi důležité využít všech podkladů zpracovávaných na zainteresovaných odděleních velitelství armády. V tomto směru se nám v minulosti ne vždy plně dařilo. Konkrétně se nám nepodařilo ve větším rozsahu a včas využít všech propočtů, zpracovaných armádním radiačním střediskem. K této situaci došlo po určitém vývoji, který můžeme stručně charakterizovat takto:

1. Nejdříve celou tíhu vyhodnocení situace neslo chemické oddělení a armádní radiační středisko [tato situace byla přibližně před 3—4 lety].

2. V další fázi převzalo koordinaci plnění tohoto úkolu operační oddělení armády a výkonným orgánem se stala dočasně vytvářená skupina OPZHN. Toto řešení bylo a je i dnes přínosem. Jeho slabým místem, jak nám ukázala praxe, bylo však, že v některých případech docházelo k dílčí duplikaci práce a nebylo plně využíváno podkladů jiných odborných pracovišť. Objektivně této situaci nahrávala skutečnost, že skupina OPZHN byla zpravidla se svojí prací dříve hotova a v době, kdy se již požadovalo vyhodnocení situace, nebyly další podklady k dispozici. Dalším důvodem je technický stav možnosti přenosu potřebných údajů z jednoho pracoviště na jiné.

3. V současné etapě usilujeme o to, aby skupina OPZHN v maximální míře využila všech propočetů a vyhodnocení, které zpracovává zejména radiační středo-disko, chemické a ženíjný oddělení armády, a aby tyto dílčí podklady byly dodány včas na operační oddělení (skupinu GPZHN). Úsilí činnosti skupiny OPZHN je pak zaměřeno na vyhodnocení bojeschopnosti svazků a armádních útvarů, na zpracování celkového návrhu na odstranění následků nepřátelských jaderných úderů, na zpracování celkové časové kalkulace odstranění následků napadení a na sladění jednotlivých částí vyhodnocení.

Přednost tohoto řešení je:

a) předpovědi i vyhodnocení jsou zpracovávány do mapy s poměrně nejčerstvější vševojskovou situací a velitel (NŠ) armády má kdykoliv možnost použít předpovědi a zpracovaného vyhodnocení;

b) na vznikající situaci je možné průběžně reagovat a není třeba svolávat jednotlivé funkcionáře a sladovat dílčí návrhy;

c) metoda umožňuje komplexní přístup k řešeným problémům s návazností na další oblasti, jako jsou:

— změny v podkladech pro propočty poměru sil;

— zabezpečení včasného vyčlenění sil a prostředků do armádních odřadů pro odstraňování použití ZHN nepřítelem a jejich nejvýhodnější použití;

— dodání potřebných podkladů pro organizaci přesunů a řešení nejvýhodnějších způsobů překonávání zamořených prostorů;

— včasné vyhodnocení vlivu nepřátelských jaderných úderů na způsoby plnění stanovených bojových úkolů (včetně oblasti materiálně technického a týlového zabezpečení);

— zabezpečení včasného zpracování nařízení pro odstranění následků nepřátelských jaderných úderů, poskytnutí potřebné pomoci v objasnění situace a úkolů velitelům armádních odřadů pro odstraňování následků použití ZHN nepřítelem;

d) přijatá metodika práce umožňuje rychlé a komplexní vyhodnocení situace, na minimum jsou sníženy duplicitní práce, je zabezpečena osobní zainteresovanost náčelníků druhů vojsk a služeb armády a v maximální míře je využíváno výsledků činnosti ostatních pracovišť štábu armády.

Výsledek vyhodnocení situace po nepřátelských jaderných úderech, zpracovaný skupinou OPZHN v součinnosti s dalšími zainteresovanými pracovišti, je za-

znamenáván do písemné informace a do mapy radiační a chemické situace operačního oddělení.

Obsahem této písemné informace je:

1. Vyhodnocení mohutnosti nepřátelského jaderného úderu.

a) časový interval hromadného (skupinového) jaderného úderu,

b) celkové počty a kilotonáž jaderných úderů na vojska armády a na politická a ekonomická centra v pásmu činnosti armády,

c) na co bylo vedeno úsilí jaderných úderů nepřítele.

2. V hodnocení ztrát a bojeschopnosti

a) míst velení armády,

b) divizí prvního operačního sledu armády,

c) druhohledových divizí armády,

d) raketového svazku,

e) protiletadlového svazku,

f) ostatních vojskových svazků, armádních útvarů (záloh) a PAZ,

g) celkové ztráty způsobené armádě nepřátelskými jadernými údery.

3. Vyhodnocení vlivu radiační situace na bojovou činnost vojsk

a) kde (v kterém prostoru) vznikla nejsložitější radiační situace,

b) jak radiační situace ovlivňuje plnění bojového úkolu,

c) které svazky a útvary je třeba vyvést ze zamořených prostorů, jakým způsobem překonat tyto prostory (z chodu nebo po poklesu úrovní radiace), po kterých osách a kam útvary a svazky vyvést ze zamořených prostorů a u kterých přijmout režimová opatření pro pobyt v zamořeném prostoru,

d) jaký vliv má vzniklá radiační situace na přesuny svazků a armádních útvarů,

e) jaké pravděpodobné dávky ozáření obdrží živá síla působící v radioaktivně zamořených prostorech a jak ovlivní ozáření živé síly bojeschopnost svazků a útvarů,

f) u kterých útvarů a svazků dojde k nadpřipustnému zamoření a jak organizovat úplnou speciální očistu.

4. Vyhodnocení vlivu závalů, požárů a záplav na bojovou činnost vojsk.

5. Návrh na organizaci odstranění následků nepřátelských jaderných úderů a celková časová kalkulace odstranění následků napadení.

6. Požadavky na štáb frontu.

Při zpracování vyhodnocení, zejména při řešení organizace následků nepřátelských úderů ZHN, je třeba znát, jaká konkrétní opatření již přijali velitelé a štáby svazků a armádních útvarů a jaké mají požadavky na štáb armády.

Pro bližší objasnění činnosti skupiny OPZHN při zpracování předpovědi vzniku pásem zasažení, radioaktivního zamoření, boření, záplav a požárů a při vyhodnocování situace po nepřátelských jaderných úderech uvádíme zestručněnou metodiku práce této skupiny (viz tabulku 1).

Vyhodnocení situace po nepřátelských jaderných úderech zpracovává na základě předpovědi vzniku pásem zasažení, radioaktivního zamoření, boření, záplav a požárů musí v další činnosti štáb armády zpřesnit.

Podkladem pro upřesnění závěrů vyhodnocení jsou:

- a) výsledky průzkumu ohnisek zasažení,
- b) bojová hlášení od štábů svazků a armádních útvarů,
- c) zpracované výsledky radiačního průzkumu,
- d) bojová hlášení velitelů armádních odřadů pro odstraňování následků napadení.

V další části článku se chceme vyjádřit ještě k dvěma dílčím problémům, a to k výpočtu ztrát po nepřátelských jaderných úderech a k časové kalkulaci odstranění následků napadení.

Podle našeho názoru bylo značným přínosem, že štáb ZVO vydal jednotné tabulky pro výpočet ztrát způsobených nepřátelskými jadernými údery. Tabulky nejen sjednocují metodiku výpočtu ztrát, ale i zrychlují tyto výpočty. Další jejich předností je vypracovaná návaznost na systém hodnocení celkové bojeschopnosti svazků. Přesnost výpočtu ztrát podle tabulek je pro potřeby štábů svazků a vyšších štábů zcela postačující.

K problémům dochází, jak naše praxe potvrzuje, zejména na cvičeních při vyhodnocování správnosti výpočtů ztrát po nepřátelských jaderných úderech. Příčin je několik. Zpravidla jsou to tyto:

- a) není zcela doceněn vliv realizovaných opatření OPZHN u vlastních vojsk,
- b) na mapě, která je podkladem pro výpočet ztrát, je neúplně anebo nepřesně vedena situace vlastních vojsk,
- c) parametry nepřátelských jaderných úderů byly předány nepřesně anebo velmi opožděně,
- d) není dostatečně přihlíženo k rozhodnutím velitele vydaným v průběhu

hromadného jaderného úderu nebo těsně před ním.

Všechny tyto faktory mohou mít zásadní vliv na výši ztrát způsobených nepřátelskými jadernými údery, a proto je třeba k nim přihlížet a při vyhodnocování správnosti výpočtů je brát v úvahu.

Při řešení odstranění následků použití nepřátelských jaderných zbraní je jedním z důležitých úkolů štábu též vypracování časové kalkulace likvidace následků napadení. V praxi jsme si ověřili, že splnění tohoto úkolu vyžaduje nejen dovedné využití zavedených časových norem, znalost situace a její řešení, ale i:

a) podrobný přehled sil a prostředků určených pro odstranění následků napadení a jejich možnosti,

b) znalost konkrétních úkolů v odstraňování následků napadení po svazcích a armádních útvarech a jakými silami a prostředky mají být tyto úkoly plněny,

c) vyhodnocení podmínek ovlivňujících odstranění následků napadení (situace nepřítelů a jeho pravděpodobný záměr další činnosti, možnosti manévru u zasažených útvarů a jeho pravděpodobný záměr další činnosti, možnosti manévru u zasažených útvarů a u jednotek určených na odstranění následků napadení, vliv radiační situace, požárů, záplav a závalů na plnění úkolů, vliv terénu a povětrnosti),

d) znalost počtů odřadů pro odstraňování následků napadení zasažených k likvidaci následků použití nepřátelských jaderných zbraní (po svazcích a armádních útvarech).

V časové kalkulaci již počítáme s dobou potřebnou na zpracování nařízení k odstranění následků napadení a jeho doručení k vykonavatelům.

Ke zrychlení výpočtu doby potřebné na odstranění následků napadení je výhodné předem si vypočítat orientační možnosti vytvářených (plánovaných) odřadů pro odstraňování následků napadení a podle vývoje situace upřesňovat i dobu potřebnou na soustředění jednotek vyčleňovaných do těchto odřadů.

Na štábu armády můžeme orientačně propočítat dobu potřebnou na odstranění následků nepřátelských jaderných úderů na vševojskovou divizi podle tohoto vzorce:

$$D = K + \left(\frac{P_{\text{ju}}}{P_{\text{on}}} \cdot St \right) + M$$

D = doba potřebná na odstranění následků napadení v hodinách,

METODIKA PRÁCE SKUPINY OPZHN

Tabulka 1

při zpracování předpovědi a vyhodnocení situace po nepřátelských jaderných úderech

Čas	Úkol	Náč. skup.	Důst. chem. odd.	Důst. žen. odd.	Důst. týlu (zdrav. odd.)	Důst. TAO	Důst. odd. spoj. vojska	Důst. org. mob. oddělení
1	2	3	4	5	6	7	8	9
V průběhu hromadného úderu nepřítel	Zpracování předpovědi vzniku pásem zasažení, radioaktivního zamoření, boření, záplav a požárů	- Řídit celkové zpracování předpovědi - Vést přehled nepř. jaderných úderů do pásma armády (po svazcích a útvech armády). - Průběžně vést vševojskovou situaci na mapě rad. a chem. situace. - Řídit přípravu podkladů pro vyhodnocení situace: a) průběžně vést propočty ztrát živé síly; b) dávat podklady pro výpočet ztrát bojové techniky, doprav. prostř. a ostatního materiálu; c) upřesňovat údaje pro výpočet potřeby sil a prostředků k odstraňování následků napadení; d) průběžně vyhodnocovat situaci z hlediska potřeby zasažení armádních oddílů pro odstraňování následků napadení; e) podle vývoje situace organizovat součinnost s odděleními druhů vojsk a služeb k upřesnění výpočtů ztrát a řešení odstranění následků napadení. - Informovat o vývoji situace NOO.	- Na základě informací předávaných radičním střediskem zakreslovat do mapy rad. a chem. situace, epicentra (centra) jaderných úderů a zaznamenávat: ráži, druh výbuchu a dobu jaderného úderu. - Hlasit náčelníkově skupiny, který útvar (svazek) byl jaderným úderem zasažen. - S využitím podkladů radičního střediska zakreslovat pásma radioaktivního zamoření. - Průběžně připravovat podklady pro vyhodnocení situace. - Zabezpečovat styk s náčelníkem chem. vojska armády.	- Do mapy rad. a chem. situace zakreslovat předpověď vzniku pásem zasažení, boření, záplav a požárů. - Průběžně si připravovat podklady pro vyhodnocování vlivu pásem zasažení, boření, záplav a požárů na bojovou činnost vojsk. - Zabezpečovat styk s náčelníkem žen. vojska armády.	- Zpracovávat podklady pro vyhodnocení situace: a) propočty zdravotnických a nenávratných ztrát; b) upřesňovat propočty ztrát týlových útvarů a zařízení. - Připravovat si návrh na použití zdravot. zařízení a ostatních týlových útvarů a jednotek k odstranění následků nepřátelských jaderných úderů. - Zabezpečovat styk s týlem armády.	- Připravovat si podklady potřebné pro vyhodnocení situace: a) propočty ztrát tanků, OT a automobilů; b) vyhodnocovat potřebu tankoautomobilních jednotek a zařízení k odstranění následků nepř. jaderných úderů. - Připravovat si optimální variantu použití sil a prostředků tankoautomobilní služby k odstranění následků nepř. jaderných úderů. - Zabezpečovat styk s náčelníkem TAO.	- Zpracovávat podklady pro vyhodnocení situace: a) průběžně vyhodnocovat vliv nepř. jaderných úderů na spojovací stavu armády; b) připravovat podklady k předložení návrhu na obnovu narušeného spojení. - Zabezpečovat styk s náčelníkem spoj. vojska.	- Před zahájením zpracování předpovědi upřesnit % naplněnosti svazků a armádních útvarů. - V součinnosti s náčelníkem skupiny zpracovat celkový propočty ztrát. - Podílet se na výpočtu bojeschopnosti svazků a armádních útvarů. - Zabezpečovat styk s náčelníkem OMO armády.

Čas	Úkol	Náč. skup.	Důst. chem. odd.	Důst. žen. odd.	Důst. týlu (zdrav. odd.)	Důst. TAO	Důst. odd. spoj. vojska	Důst. org. mob. oddělení
1	2	3	4	5	6	7	8	9
30—50 minut	Vyhodnocení situace po hromadném jaderném úderu nepřítel.	– Řídit zpracování komplexního vyhodnocení situace po nepř. jaderných úderech. – V součinnosti s důst. org. mob. oddělení, důst. týlu, důst. TAO, důst. spoj. a žen. vojska dokončit výpočet ztrát a vyhodnotit bojeschopnost po svazcích a armádních útvech (výpočet ztrát po útvech a celkem za svazky a stav bojeschopnosti svazků vyjádřeno v % znamenat do písemné informace). – Od chemického oddělení převzít: a) vyhodnocení mohutnosti nepř. jaderného úderu; b) vyhodnocení vlivu radiací situace na bojovou činnost vojsk; c) výpočty dávek ozáření a zamoření; d) návrh použití chem. útvarů a jednotek k odstranění následků nepř. jaderných úderů. – Převzít od důst. OMO výpočet celkových ztrát způsobených armádě nepř. jadernými údery.	– Informovat NVZ NCHV armády o návrhu skupiny OPZH na odstranění následků hromadného jaderného úderu nepřítel. Převzít od NCHV návrh na použití chemických jednotek k odstranění následků napadení a k vedení radiací průzkumu. – Zabezpečit na chemickém oddělení včasné dohady: a) vyhodnocení mohutnosti nepřátelského jaderného úderu; b) vyhodnocení vlivu radiací situace na bojovou činnost vojsk; c) použití dávek ozáření a zamoření. a) použití radiací a chemické situace zakreslit: a) organizaci zjištění skutečné radiací situace v pásmu činnosti armády b) vyhodnocení následků nepř. jaderných útvarů a jednotek k odstranění následků napadení. – Podle pokynů náčelníka skupiny zakreslit:	– Informovat NVZ armády o návrhu skupiny OPZH na odstranění následků napadení. Upřesnit u NZV použití ženijních útvarů a jednotek k odstranění následků napadení. – Podílet se na vyhodnocení ztrát a bojeschopnosti armádních ženijních záloh. – Podle pokynů náčelníka skupiny OPZH vyhodnotit vliv závalů, požárů a záplav na bojovou činnost vojsk armády. Závěry vyhodnocení si nechat předem schválit u NZV. – Předložit náčelníkovi skupiny OPZH: a) použití ženijních útvarů a jednotek na odstranění následků napadení; b) vyhodnocení vlivu závalů, požárů a záplav na bojovou činnost vojsk armády. – Podílet se na zpracování časové kalkulace odstranění následků jaderného napadení.	– Vyhodnotit rozsah zdravotnických a nenávratných ztrát po svazcích, útvech a celkem za armádu. – Zpracovat návrh použití zdrav. útvarů, jednotek a zařízení na odstr. následků jaderného napadení. Návrh si nechat předem schválit u náčelníka zdrav. služby armády. – V součinnosti s náčelníkem skupiny OPZH upřesnit: a) propočty ztrát a bojeschopnost týlových útvarů a zařízení armády; b) použití ostatních týlových útvarů a zařízení na odstranění následků napadení; c) pořadí a organizaci úhrady ztrát materiálu obhospodařovaného týlem a požadavky na štáb fronty. Předložit náčelníkovi skupiny OPZH: a) návrh na použití zdrav. útvarů, jednotek a zařízení a ostatních týlových útvarů a jednotek k odstranění následků jaderného napadení;	– Vyhodnotit celkové ztráty tanků, OT a automobilů po svazcích, útvech a za armádu celkem. – Zpracovat návrh na použití jednotek, útvarů a zařízení tankoautomobilní služby k odstranění následků jaderného napadení. Návrh nechat si schválit u náčelníka TAO armády. – Náčelníkovi skupiny OPZH předložit: a) propočty ztrát tanků, OT a automobilů po svazcích, armádních útvech a za armádu celkem; b) organizaci vyproštění odsunů a oprav techniky poškozené nepř. jadernými údery; c) návrh na použití jednotek útvarů a zařízení tankoautomobilní služby k odstranění následků po nepř. jaderných úderech. – Podílet se na výpočtu doby potřebné k odstranění následků napadení (za oblast tankové a automobilní služby).	– Vyhodnotit celkový vliv nepřátelských jaderných úderů na spojovací soustavu armády. – Podílet se na výpočtu ztrát a bojeschopnosti (za oblast spoj. vojska). – Náč. skupiny OPZH předložit: a) počet vyřazených míst velení po svazcích a za armádu celkem; b) návrh na organizaci obnovy spojení v svazcích, armádních útvarů a u armády (návrh předem si nechat schválit u náčelníka spojovací vojska armády); c) zabezpečení spojení s veliteli armádních oddílů pro odstraňování následků napadení; d) stav předání zpráv a zabezpečení provozu sítě radiací informace armády. – Podílet se na propočtu časové kalkulace odstranění následků nepř. jaderných úderů.	– V součinnosti s náčelníkem skupiny OPZH: a) dokončit výpočet ztrát, způsobených nepř. jadernými údery; b) podílet se na výpočtu bojeschopnosti svazků a armádních útvarů; c) podle konkrétní situace zpracovat návrh na vytvoření smíšených oddílů. – Zpracovat výpočet celkových ztrát způsobených armádě nepř. jadernými údery. – Podle pokynů náčelníka skupiny OPZH předat důst. oper. odd. přehled ztrát a bojeschopnosti svazků – pro výpočty poměrů sil. – Předložit návrh požadavků na štáb fronty za OMO. – Odborné příspěvky si nechat předem schválit u náčelníka OMO.

Čas	Úkol	Náč. skup.	Důst. chem. odd.	Důst. žen. odd.	Důst. týlu (zdrav. odd.)	Důst. TAO	Důst. odd. spoj. vojska	Důst. org. mob. oddělení
1	2	3	4	5	6	7	8	9
		– V součinnosti se všemi příslušníky skupiny vyhodnotit celkový vliv nepřátelských jaderných úderů na jednotlivé svazky a armádní útvary a zpracovat návrh na odstranění následků napadení (včetně použití armádních odřadů pro odstranění následků napadení). – Převzít od důst. žen. vojska vyhodnocení vlivu závalů, požárů a záplav na bojovou činnost vojsk armády. – V součinnosti s důst. skupiny OPZHN zpracovat časovou kalkulaci odstranění následků napadení. – Zpracovat návrh požadavků na štáb frontu. – Předložit NOO celkovou informaci o vyhodnocení situace po nepř. jaderných úderech a návrh na odstranění následků jaderného napadení.	– způsob průzkumu ohnisek zasažení, – prostory soustředění jednotek vyčlenovaných do armádních odřadů pro odstraňování následků napadení, – směry zásahů armádních odřadů a prostory soustředění těchto odřadů po splnění úkolů, – prostory pro zformování smíšených odřadů. – Podílet se na zpracování časové kalkulace odstranění následků napadení (u opatření plněných chemickými jednotkami a útvarů). – Za chemické oddělení předložit návrh požadavků na štáb frontu.	– Předložit za ženijní oddělení návrh požadavků na štáb frontu.	b) návrh organizace úhrady ztrát a doplnění materiálu obhospodařovaného týlem. – Podílet se na výpočtu doby potřebné k odstranění následků napadení (za oblast působnosti týlu). – Předložit na týl celkové požadavky na štáb frontu (k zabezpečení odstranění následků jaderného napadení). – Zakreslit do mapy radiac. a chem. situace použití zdrav. a ostatních týlových útvarů a zařízení vyčleněných k odstranění následků napadení.	– Do mapy rad. a chem. situace zakreslit návrh použití jednotek, útvarů a zařízení tankoautomobilní služby k odstranění následků nepřátelských jaderných úderů. – Za TAO předložit návrh požadavků na štáb frontu.	Do mapy rad. a chem. situace zakreslit návrh obnovy spoj. systému armády a způsob velení armádním odřadům pro odstranění následků jaderných úderů. – Předložit za oddělení spoj. vojska návrh požadavků na štáb frontu.	
10 min. Za řízení NOO a za přítomnosti NCHV, NŽV, NTAO, NSV, NOMO, náčelníka skupiny OPZHN, náčelníka skupiny týlu na VS armády a podle konkrétní potřeby i ostatních náčelníků druhů vojsk a služeb řešit: – celkovou koordinaci a ujednání vyhodnocení účinků nepřátelských jaderných úderů a jejich vlivu na bojeschopnost vojsk armády a na plnění bojového úkolu armády – koordinaci a sladění opatření ke komplexnímu odstranění následků nepřátelských jaderných úderů. (Ujednání závěrů z vyhodnocení a koordinace opatření ke komplexnímu odstranění následků nepř. jaderných úderů se dělá na materiálech připravených skupinou OPZHN).								

- K = koeficient zahrnující dobu potřebnou k proniknutí zpráv o nepřátelských jaderných úderech, k vydání nařízení pro odstranění následků napadení a k soustředění jednotek vyčleněných do odřadů pro odstraňování následků napadení (v hodinách),
- Pj_u = počet nepřátelských jaderných úderů na vševojskový svazek,
- Pon = počty odřadů pro odstraňování následků napadení vyčleněných na likvidaci napadení,
- St = střední doba potřebná k odstranění následků jaderného napadení po jednom jaderném úderu průměrné ráže (v hodinách),
- M = koeficient zahrnující dobu potřebnou na ukončení práce odřadu v jednom ohnisku zasažení, přesun do dalšího ohniska zasažení a zahájení dalšího odstraňování následků napadení ZHN. Udává se v hodinách a jeho hodnota je tato:

— je-li $\frac{Pj_u}{Pon}$ menší nebo rovno 1, pak hodnota $M = 0$;

— je-li $\frac{Pj_u}{Pon}$ větší 1, ale menší 2, pak hodnota $M = 1$ h;

— je-li $\frac{Pj_u}{Pon}$ rovno 2, ale menší 3, pak hodnota $M = 2$ h.

Vzorec můžeme použít za těchto předpokladů:

a) počítáme s jednotným složením plukovních a divizních odřadů pro odstraňování následků napadení (divizní odřad má dvojnásobné možnosti v odstraňování následků napadení než plukovní odřad);

b) nejsou podstatné rozdíly v rážích jaderných úderů nepřítelů;

c) nebyly použity pozemní jaderné údery a nebude řešena speciální očista vojsk;

d) nebudou vytvářeny smíšené plukovní a divizní odřady;

e) je zabezpečen manévr sil a prostředků vyčleněných do odřadů pro odstraňování následků napadení a odřady po splnění jednoho úkolu pokračují v odstraňování následků až do splnění celkového úkolu.

V případě, že nepřítel použil pozemní jaderné údery, je nutné propočít doplnit o dobu potřebnou na speciální očistu vojsk. Jsou-li podstatné rozdíly v rážích jaderných úderů nepřítelů a v charakte-

rech cílů, pak je třeba propočítat každý úder zvlášť.

V těch případech, kdy počítáme s vytvářením smíšených odřadů v potřebném rozsahu, prodloužíme celkovou dobu na odstranění napadení. Orientačně počítáme s touto dobou:

— na vytvoření plukovního sborného odřadu 3—4 hodiny,

— na vytvoření divizního sborného odřadu 6—8 hodin i více.

Praktické použití vzorce objasníme v tomto příkladě:

Na rozvinující se 7. td použil nepřítel 6 vzdušných jaderných úderů o celkové ráži 180 kt (3×10 kt; 1×30 kt; 2×60 kt). Následky jaderného napadení budou odstraňovat tři plukovní a jeden divizní odřad pro odstraňování následků napadení.

Dobu potřebnou k odstranění následků jaderných zbraní nepřítelům propočteme podle vzorce:

$$D = K + \left(\frac{Pj_u}{Pon} \cdot St \right) + M$$

Přítom K má hodnotu 2 hodiny (20 minut doba potřebná na proniknutí zpráv o parametrech nepřátelských jaderných úderů, 15—20 minut doba na vydání úkolu ve štábu svazku pro zásah určených jednotek do odřadů a 20 minut na upřesnění úkolů odřadům podle výsledků průzkumu ohnisek zasažení. Celková doba 115—120 minut.

Divizní odřad převedeme na kapacitu plukovního odřadu k odstraňování následků napadení. To znamená, že hodnota Pon je 5.

$$\text{Poměr } \frac{Pj_u}{Pon} = \frac{5}{6} = 1,2. \text{ To znamená,}$$

že hodnota $M = 1$ h.

Průměrná ráže je 30 Kt ($180 : 6$). Hodnotu St zjistíme z tabulky „Pravděpodobná délka záchranných prací v místě napadení jadernými zbraněmi“ vydalo velitelství ZVO, evidenční číslo 849; tabulku též zveřejnila Vojenská mysl čís. 4/1972). Pro náš konkrétní případ je hodnota St 1,8 ($0,6 \times 3$).

$$D = 2 + \left(\frac{5}{6} \cdot 1,8 \right) + 1$$

$$D = 5,16 \text{ hod.}$$

Potřebná doba na odstranění následků napadení je u 7. td 5,16 hod.

Dobu potřebnou na úplnou speciální očistu vojsk kalkulujeme podle časových norem vydaných MNO/SCHV.

ÚKOLY PROTIRADIOELEKTRONICKÉ ČINNOSTI V PVO

Letectvo nepříteli na Středoevropském válečnickém území tvoří důležitý prvek strategicko-operativních sil. Jeho závažná úloha vyplývá především z různorodosti klasických a jaderných zbraní, jimiž disponuje a schopností rychlého působení v různých prostorech v libovolné denní a roční době. Význam taktického letectva v jaderné válce můžeme dokumentovat jeho podílem na celkové účasti v jaderném úderu. Tento podíl je na směru proti ČSSR (velký počet taktického letectva) až 50 %. Úloha taktického letectva v omezené (klasické) válce ještě vzrůstá, ovšem i v průběhu vedení ozbrojeného zápasu konvenčními prostředky je část sil připravena k jadernému útoku. Např. na cvičeních v posledních letech velení NATO procvičovalo zahájení války s použitím klasických zbraní s přechodem na jaderné zbraně a v bezjaderném období využívalo plně letouny nosiče k činnosti s použitím klasických zbraní.

Úkoly a počty taktického letectva nepříteli zvyšují význam a úlohu PVO a tedy i nároky na technické vybavení a výcvik obsluh této obrany.

Základní úkol PVO státu „odrazit a zničit vzdušného nepřítel a nedovolit mu provést organizované údery a vzdušný průzkum...“ můžeme splnit jedině v rámci jednotného systému PVO členských států Varšavské smlouvy. Jednotný systém

nejen nevylučuje, ale předpokládá silnou PVO státu jednotlivých zemí. V systému PVO státu ČSSR navíc hraje jednu z hlavních úloh faktor času. Náš systém PVO tvoří první strategický sled. Musí být proto schopen zachytit první vzdušné cíle nepřítel a svést s nimi rozhodující boj.

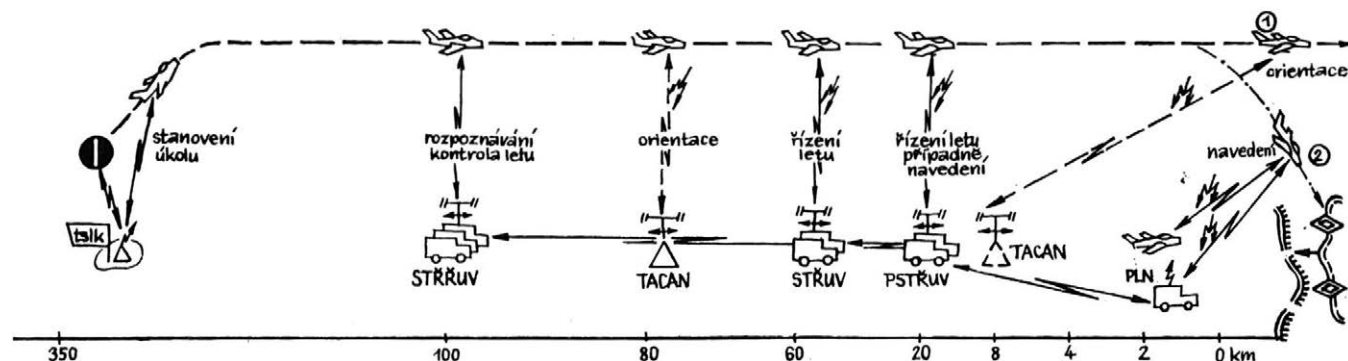
K zabezpečení bojové činnosti, řízení taktického letectva a bezpilotních prostředků nepřítel, ke zvýšení jeho efektivnosti byl vytvořen radioelektronický systém řízení, který se skládá z pozemních a palubních rádiových prostředků, zařízení k rozpoznávání, radiolokačnímu průzkumu a mířenému bombardování a prostředků radionavigace a inratechniky. Zjednodušené funkční schéma je na **obr. 1**.

V předchozím článku jsme ukázali, že libovolný systém řízení je složen ze tří základních prvků (průzkumu, míst velení a spojovacího systému), které plní především tyto úkoly:

- **průzkum** provádí zjišťování, navigaci, rozpoznávání a sledování pozemních a vzdušných cílů pomocí speciálních letounů, bojových letounů úderných skupin a pozemních radiolokačních stanic středisek a stanovišť řízení a uvědomování taktického letectva;

- **místa velení a navedení** (velitelská stanoviště, střediska a stanoviště řízení a uvědomování resp. navedení) řídí taktic-

NĚKTERÉ PRVKY SYSTÉMU ŘÍZENÍ TAKTICKÉHO LETECTVA

— stabilní (mobilní) pozemní radionavigační maják TACAN

STŘUV

— středisko řízení a uvědomování (má radiolokační stanice)

STŘUV

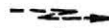
— stanoviště řízení a uvědomování (má radiolokační stanice)

PSTŘUV

— předsunuté stanoviště navedení (má radiolokační stanice)

PL

— předsunutý letecký návodčí (na pozemním stanovišti nebo na palubě speciálního letounu)

①

při náletu na objekty v hloubce skupiny využívají RNS TACAN, řídicí spojovací systém a palubní autonomní radiolokační stanice

②

navedení na pozemní objekt v rámci podpory činnosti pozemních vojsk.

ké letectvo a stanoví nebo upřesňuje jeho úkoly řídicího spojovacího systému;

— **spojovací systém** zajišťuje přímou a zpeťnou vazbu systému řízení taktického letectva a je evidentně jeho důležitým, ale i zranitelným prvkem.

Velké množství i kvalita používaných radioelektronických prostředků v taktickém letectvu nepříteli a především jeho závislost na správné a spolehlivé funkci těchto prostředků ukazuje velké možnosti radioelektronického boje v této oblasti.

Protiradioelektronická činnost v PVO jako základní aktivní prvek REB musí být zaměřena proti těmto nejdůležitějším radioelektronickým prostředkům, které zabezpečují bojovou činnost taktického letectva:

1. **Neautonomním navigačním systémům**, které umožňují jak navedení letounů do prostoru letiště, tak i navigaci na trati letu. Základním neautonomním navigačním prostředkem taktického letectva je systém TACAN, který určuje polohu letounu stanovením azimutu a vzdálenosti od pozemní stanice.

2. **Řídicímu rádiovému spojení**, které slouží k předávání povelů a příjmu hlášení na trati letu. (Jde o spojení země—vzduch, vzduch—vzduch a vzduch—země). Dosud se využívá v pásmu VKV pozemních a palubních rádiových stanic, perspektivně se předpokládá i využití družic.

3. **Autonomním radiolokačním stanicím**, které umožňují zabezpečení letu a navigaci v malých výškách, mířené bombardování a odpálení raket. Nejčastěji používané typy radiolokátorů R-14 A a R-21 A umožňují vyhledávání, zjištění, zachycení a sledování vzdušných cílů, přehled terénu k navigaci a bombardování, průzkum profilu terénu k zabezpečení letu v malých výškách a měření vzdálenosti letoun—pozemní objekt.

Možnosti palubních radioelektronických prostředků taktického letectva nepříteli a zároveň závislost pilota a tedy i úspěšného splnění bojového úkolu na jejich správné funkci, potvrzují efektivnost protiradioelektronické činnosti, dojde-li k znemožnění nebo ztížení práce těchto prvků systému řízení.

Příklad: Vysoká efektivnost řízených leteckých pum vyplývající z extrémní přesnosti (chyba 3—5 m) je dána použitím laserovým nebo televizním systémem navedení. Úspěšným rušením těchto systémů, přičemž jsou efektivní i tak elementární způsoby, jako dymová clona, optické odražeče apod., dojde ke zvětšení chyby bombardování na 500—600 m.

Protiradioelektronická činnost v PVO se řeší těmito způsoby: aktivním a pasivním rušením, klamáním, fiktivním vyznačováním, protiradiolokační činností, odvedením samonaváděcích raket a leteckých pum, ničením (umlčováním), které je plánováno v rámci operace (boje) v kombinaci s rušením, dále stanovením pravidel pro vyznačování, stanovením režimů činnosti radioelektronických prostředků a radiolokačním maskováním.

Ukažme si podrobněji jednotlivé radioelektronické prostředky taktického letectva nepříteli, zejména z hlediska možnosti a způsobů aktivního působení pozemními rušícími stanicemi proti nim.

1. **Radionavigační systém TACAN** se skládá z pozemních stanic (radionavigačních majáků) a ze zařízení umístěného na palubě téměř každého letounu. K narušení funkce radionavigačního systému je libovolné, zda narušíme práci pozemní nebo palubní části. Z hlediska požadovaného výkonu pozemní rušící stanice (k narušení práce pozemní nebo palubní části) je samozřejmě výhodnější rušit palubní část. Princip narušení systému TACAN je na obr. 2.

Poznámka:

— palubní dotazovač a pozemní odpovídac pracují na rozdílných kmitočtech

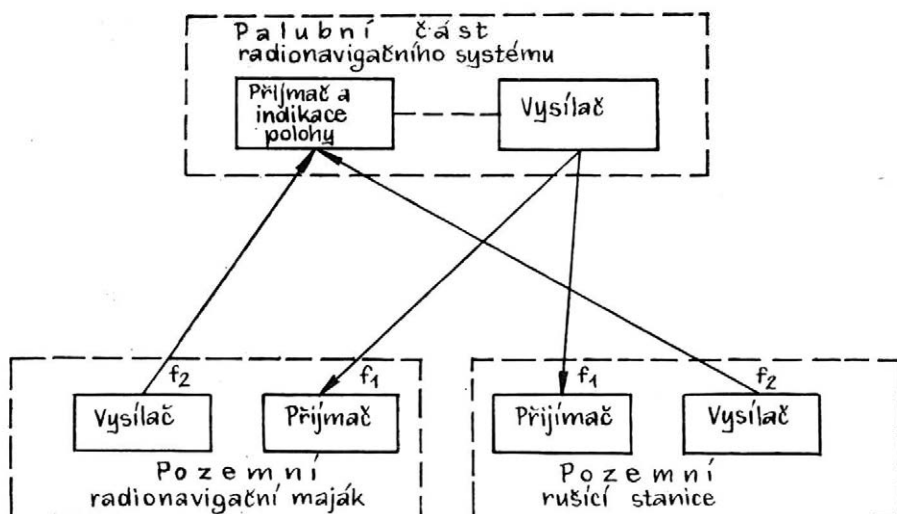
— na obr. č. 2 vyznačeno indexy f_1 a f_2 ;

— rušící signál musí splňovat kmitočtové, tvarové a časové relace, aby mohl zarušit kanál azimutu nebo dálky;

— kromě požadavků na přesný kmitočet, charakter a časové relace musí mít pozemní rušící stanice i dostatečný výkon, aby rušící signál na vstupu přijímače palubního zařízení energicky převyšoval úroveň užitečného signálu.

2. **Řídicí systém spojení** se rovněž skládá s pozemního vysílače a palubní stanice na každém letounu. Konstrukčně jsou přijímací zařízení, používaná ve VKV pásmu, řešena obvykle bez speciálních ochranných obvodů před rušením. Tento nedostatek je prakticky eliminován schopností rychlého automatického navedení na některý z předem zvolených kmitočtů. Rušící stanice musí mít proto schopnost rychlého vyhledávání kmitočtu a okamžitého zahájení rušení. Pro svou jednoduchost není potřebné kreslit obecný princip rušící stanice, která zachytí signál, zpracuje jej a podle výsledků analýzy zahájí či nezahájí rušení.

Požadavky na technické parametry signálu rušící stanice jsou v tomto případě kladeny především na přesnost nastavení

Obr. 2

kmitočtu vysílače a na jeho dostatečný výkon. Obtížnost rušení řídicího spojovacího systému spočívá hlavně v krátké době relace, která musí být využita nejen ke zjištění stanice a jejího kmitočtu, ale často i k nastavení vysílače rušící stanice a zahájení rušení.

3. Autonomní palubní radiolokační stanice pracují většinou v impulsním režimu. K vyhledávání a sledování cílů, k navigaci mířeného bombardování či odpálení raket se používají radiolokační stanice s předním vyzařováním.

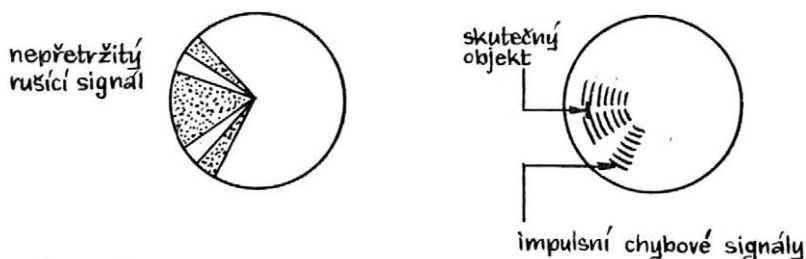
K rušení palubních autonomních radiolokačních stanic se používají:

— pozemní rušící stanice, které zamaskují chráněný objekt, resp. znemožní mířené bombardování zasvěcením určité-

ho sektoru obrazovky palubního radiolokátoru. [Toho je možné dosáhnout nepřetržitým rušícím signálem];

— pozemní rušící stanice, které přejí palubním radiolokátorům chybové signály (impulzy) obdobné odrazům od chráněného objektu. Tím je na obrazovce velký počet fiktivních cílů, kterými je skutečný objekt zamaskován. V obou těchto základních případech rušení palubních radiolokátorů je nutné, aby rušící signál splňoval určité požadavky. Např. převýšení energetické úrovně užitečného signálu na vstupu přijímače, dodržení časových a kmitočtových požadavků apod. viz obr. 3.

— pozemní rušící stanice, které přejí palubním radiolokátorům chybové

Obr. 3. Zobrazení impulsního chybového a nepřetržitého rušícího signálu na obrazovce radiolokátoru

signály, jež na jejich obrazovce vytvoří imitovaný (klamný) cíl. Ke spolehlivému zamaskování objektu je zapotřebí využít 3—4 rušiče, které na obrazovce palubního radiolokátoru vytvoří (stranou od skutečného objektu 3—4 jasně viditelné značky fiktivních cílů. (Poměr intenzit zobrazení skutečného a fiktivního cíle je dán mnohem vyšší úrovní rušících signálů na vstupu přijímače palubního radiolokátoru než je odražený signál od skutečného objektu). Jednimpulsní rušič (dvojice rušičů) je možné rovněž využít k odvedení (mimo objekt) raket s poloaktivním a aktivním radiolokačním systémem samonavedení.

Ukažme si způsob svedení aktivní resp. poloaktivní radiolokační samonaváděcí rakety, viz **obr. 4**.

Poznámka: Radiolokační signál odražený od objektu je „nahrazen“ signály rušících stanic a raketa je po jejich pársku svedena mezi oba rušiče stranou od objektu.

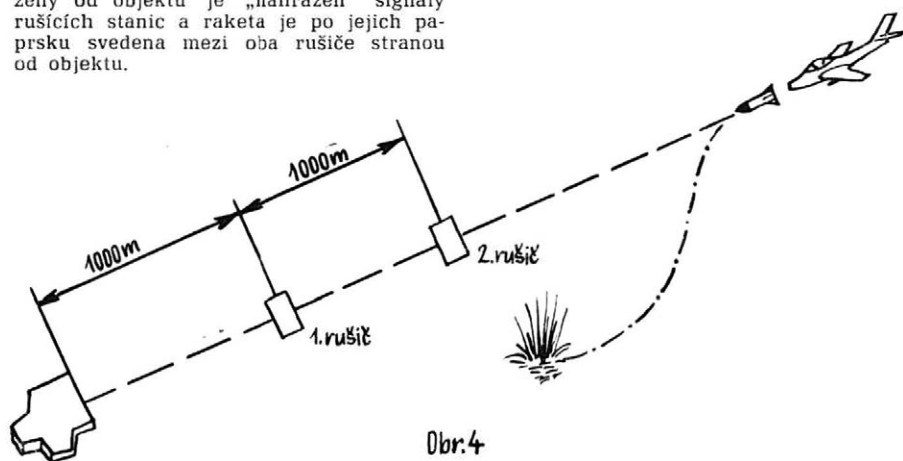
Použití prostředků protiradioelektronické činnosti v sestavě PVO vojsk nebo v systému PVO státu sníží podle zkušeností z dosavadních cvičení a výzkumu v Sovětské armádě pravděpodobnost zásahu bráněných objektů prostředky vzdušného napadení 2 až 3krát.

K demonstraci této účinnosti uvedeme možnosti útvarů a jednotek protiradioelektronické činnosti fronty:

- znemožní navigaci na trati letu a navedení do prostoru cílů pomocí systémů TACAN přibližně 400—600 letounům v hloubce 60—200 km;

- ruší do 80 VKV rádiových sítí řídicího spojení taktického letectva nepřítele;

- zabrání průzkumu a mířenému bombardování s využitím palubních radiolokačních stanic na ploše 200×40 km a imitují 15—20 klamných objektů.

Obr. 4

Perspektivnost a vysoká efektivnost protiradioelektronické činnosti v PVO a PVOS vyplývá z předpokládaného rozvoje palubních i pozemních radioelektronických prostředků řízení taktického letectva nepřítele a ze značně narůstající závislosti tohoto letectva na nerušené a spolehlivé práci radioelektronických systémů a prostředků.

ZKVALITNĚNÍ ZPRACOVÁNÍ A PŘENOSU OPERAČNĚ TAKTICKÉ INFORMACE V PODMÍNKÁCH SVAZU PVOS

Článek obsahuje rozbor možných opatření a způsobů ke zkvalitnění, zpracování a přenosu operativně taktické informace.

Ke splnění požadavků velení vojskům PVOS v soudobých i perspektivních podmínkách vedení boje je nutné podstatně zrychlit sběr, soustředění, zpracování a přenos informací (hlášení, rozkazů a nařízení).

Organizace účelného toku informací je především závislá na:

- ujasnění potřeby informací na všech stupních velení;
- možnostech jednotlivých stupňů velení potřebnou informaci formulovat, popřípadě zpracovat, v potřebné lhůtě a kvalitě;
- možnostech spojovací soustavy zabezpečit rychlý a spolehlivý přenos informací.

Rezervy jsou v řadě oblastí současného systému zpracování a přenosu informací. Např. těžkopádné využívání rádiového spojení, kde zvláště na stupni svazek a svaz je nutné informace kódovat; to v současné praxi zpomaluje sběr informací, jejich přenos a zpracování.

Při hledání cest, jak zrychlit a zkvalitnit sběr a přenos informací a zároveň zvýšit spolehlivost přenosu, bude nutné vycházet z rozboru současného stavu sběru a přenosu informací. V současné době informace přicházejí na různá pracoviště bez soustředění a chybí i vzájemná informovanost. Pak jiná pracoviště znovu vyžadují již předložené informace nebo hlášení, dochází ke zdvojování sběru a přenosu informací, práce štábu je málo efektivní, přijetí rozhodnutí je zdlouhavé, doručení rozhodnutí podřízeným je zpožděné a hlášení předpokládané na VS svazu jsou mnohdy neúplná a přicházejí pozdě. Dochází i k tomu, že informace, které mají význam pro svaz, nejsou přednostně a urychleně průběžně předávány.

U svazu PVOS je v současné době sběr a přenos informací charakterizován decentralizací a velkým počtem. Informace přicházejí linkovými pojítky, dálkopisem a rádiovými pojítky. Informace nejsou soustřeďovány na jednom místě, není úplný přehled o jejich přijetí a odeslání, adresát po rozkódování (obsah si zpravidla nezapisuje) zapomíná informovat ostatní pracoviště (příslušníky) štábu. To vše nepřispívá k organizovanosti v práci ve štábu a na VS, součinnost mezi pracovišti (odděleními a skupinami) není na odpovídající úrovni vlivem nedostatku času; to se pak odráží v přípravě rozhodnutí velitele svazu, pozdním zpracováním hlášení nadřízeným a informování podřízených.

Současný stav a systém prostředků k utajení předávaných informací je z časových hledisek na hranicích únosnosti a je jednou z hlavních příčin zdlouhavého přenosu informací. Zakódování a odkódování informace trvá mnohdy déle, než samotná příprava informace do požadované formy (např. hlášení, nařízení, rozkazy apod.), nemluvě o zdlouhavosti přenosu informace technickými pojítky, ani o podstatně zvýšeném požadavku na bezchybnost informace. Zatím co u informace, předávané v analogické formě nevádí obvykle chyba v písmenu, někdy dokonce vypuštění celého slova, v zakódovaném textu většinou chybné předání jedné číslice způsobuje nerozluštitelné zprávy. Přitom zvažme míru utajení. Nemá význam pracně kódovat zprávu, jejíž obsah nemá pro nepřítel podstatný význam. Můžeme kalkulovat s normou kryptologické spolehlivosti pro stupeň útvar jednu až dvě hodiny, pro svazek jeden den, pro svaz jeden až dva dny pro informace běžného bojového charakteru.

Ještě dlouhou dobu budeme odkázáni na dnešní prostředky utajení. Proto bude třeba eliminovat pozornost do dvou základních oblastí:

a) zlepšit současný stav opatřeními, která by odstranila nejzávažnější nedostatky již v krátké době, přičemž by navazovala na další perspektivu;

b) rozpracovat další perspektivu, kdy dojde k celé řadě zásahů do technického vybavení a organizační struktury štábů, jejich metodiky, organizačních norem apod.

Musíme se zaměřit i na vzájemný poměr obsahu a formy, např. do jaké míry formy jednotlivých informací hlášení, nařízení, rozkazů atd. odpovídají objektivním požadavkům bojové činnosti a velení nebo do jaké míry odpovídají potřebám nadřízeného nebo podřízeného velitele.

V krátké době můžeme podstatně zkrátit časy předání informací. Jednou z možností je předávání informací pomocí předtisknutých formulářů (formalizované dokumentace). Kromě toho jsme učinili první krok k převedení analogických údajů do číselné formy.

Je však celá řada oblastí, které můžeme racionalizovat a tím podstatně přispět ke zkrácení doby na sběr, přenos a zpracování informací. To předpokládá nutnost centralizace informací a i určitou úpravu metodiky práce štábu svazu.

Při sběru a přenosu informací musíme hledat účinnější cesty a způsoby. Je nutné:

a) uvědomit si, že ne všechny informace jsou v daném okamžiku stejně podstatné a že je tedy nutné si ujasnit, kdy a která informace je podstatná a kdy naopak nepodstatná pro konkrétní velení, pro řešení bojové činnosti;

b) dosáhnout maximální stručnosti informací; vojenská informace již sama o sobě má být lakonická, stručná, oprostěná od všech zbytečných výrazů včetně gramatických obrátů a přesto v současné době i tak je neúměrně dlouhá. Východiskem může být předem zpracovaná „tabulka formulí“ vhodně kombinovaná s elektrickými impulsy. Seběmenší světelný panel může zprostředkovat řadu potřebných informací;

c) dosáhnout používání prostředků mechanizace a automatizace ve štábu svazu a svazku. Organizační automaty, zařízení pro dokumentaci na mikrofilm, zařízení

k zakreslování situací do map, magnetofony, televizní zařízení pro přenos informací uvnitř štábu, dispečinková zařízení a další;

d) dokonalé ovládnutí, promyšlení a využívání současných prostředků a kanálů přenosů informací.

Je především nutné uvést do vzájemného souladu rozsah informačního procesu s rozsahem procesu rozhodovacího. Tato zásada může připadat jako samozřejmá a v dosavadní praxi zabezpečená. Ve skutečnosti se ale více řídíme teoriemi, jako že „čím víc informací, tím lépe“, nebo že „informací nebude nikdy dost“. To jsou sice obecné pravdy, ale v žádném případě to nejsou kritéria, podle kterých bychom mohli konkrétně a účelně přebudovat informační systém na jednotlivých pracovištích.

Proto považují úkol ujasnit si objektivní potřebu informací pro rozhodovací proces za prvořadý a rozhodující.

V podstatě půjde o to, vypracovat seznam základních činností štábu, jednotlivých oddělení, tyto činnosti stručně popsat z hlediska účelu a charakterizovat z hlediska obsahu a požadavků na informace. Přitom bude nejobtížnější dosáhnout naprosté konkrétnosti, pravdivosti, přesnosti a jasnosti formulování všech dílčích činností, zbavit je nánosu dosavadní obecnosti, častého nadsazování a resortního subjektivismu.

Při hodnocení bude třeba vycházet z těchto zásad:

- a) jaké informace jsou k dispozici;
- b) od koho, jak často, s jakým obsahem, v jaké formě je informace předávána;
- c) s jakým cílem a jakým způsobem by měla být ta která informace zpracována;
- d) které informace slouží jen vnitřní potřebě daného pracoviště, které na tomto pracovišti končí, které slouží jako podklad k informacím nebo návrhům nadřazeným náčelníkům a jaký bude mít na výstupu ze složky obsah, podrobnost apod.

Takto vypracovaný přehled potřeby informací, ujasněný z hlediska obsahu, forem i ve vzájemných vazbách může sloužit jako podklad k vypracování představy, jak by měl jejich vnitřní systém informací vypadat, aby byl zdůvodněný a účelný. Takto vypracovaný model pak porovnat se současným stavem a zároveň vyřešit otázky:

a) které objektivně nezbytné informace pro svou funkci mají nebo nemají jednotlivá pracoviště a štáb dosavadním systémem zabezpečeny, v jaké míře, jaké doplnění informací to vyžaduje se všemi základními, obsahovými, kvantitativními a kvalitativními aspekty;

b) které ze současných informací jednotlivá pracoviště a štáb nepotřebují vůbec, nebo jen z části, jaká obsahová a formální opatření přijmout;

c) které informace by bylo možné sloučit nejprve v rámci jednotlivých pracovišť a štábu tak, aby jedna informace o určitém jevu sloužila všem zájemcům o tento jev a jaká konkrétní opatření to vyžaduje.

Takto ze všech hledisek analyzovaný stav objektivní potřeby informací a názor na uspořádání jejich systému v rámci jednotlivých pracovišť a štábu může být výchozím podkladem pro zámysl informačního systému jednotlivých pracovišť štábu PVOS. Jen tak je možné zabezpečit to, že základním kritériem přestavby (výstavby) informačního systému bude jeho praktická efektivnost, měřená požadavky specifických podmínek jednotlivých oblastí velení.

POZNATKY ZE CVIČENÍ RVD S PROSTŘEDKY VZDUŠNÉHO PRŮZKUMU

V posledním týdnu měsíce srpna roku 1973 konalo se u Západního vojenského okruhu součinnostní cvičení raketového vojska a dělostřelectva s průzkumným a vojskovým letectvem.

Tématem cvičení „MORAVA“ (v jehož rámci se konalo součinnostní cvičení) byla organizace, plánování a vedení útočné operace armády na počátku války zahájené konvenčními prostředky ničení a přechod k vedení operace s použitím jaderných zbraní. **Součinnostní cvičení** mělo prověřit připravenost raketového vojska a dělostřelectva i letectva k zabezpečení palby a úderů na základě činnosti vzdušného průzkumu a získání poznatků, jež by pomohly zlepšit využití možností průzkumného i vojskového letectva a ve svých důsledcích přispěly k řešení problémů vzniklých mezi palbou (úder) a průzkumem.

Nutnost získat potřebné znalosti z této oblasti byla vyvolána zejména zrušením dělostřeleckého průzkumného letectva a převzetím jeho upravených povinností silami a prostředky průzkumného leteckého pluku.

Tato zkušenost ovlivnila změnu kvality i způsob práce a vyžádala si i potřebné normotvorné úpravy. Byly v zásadě vyřešeny přepracováním a vydáním nového

předpisu Dě1-6-5 (Vzdušný průzkum, řízení a opravování palby raketového vojska a dělostřelectva) v roce 1972 a předpisem Zprav-3-2 (Vzdušný průzkum) vydaným v roce 1973.

Základní a konkrétní myšlenka nového způsobu činnosti je zakotvena v článku 1 předpisu Dě1-6-5, jenž uvádí, že průzkumné letectvo vede vzdušný průzkum k zabezpečení bojové činnosti raketového vojska. Ve prospěch dělostřelectva plní úkoly průzkumné letectvo jen v boji proti taktickým prostředkům jaderného napadení v případě, že byly vyčerpány všechny možnosti ostatních druhů průzkumu.

Co do způsobu průzkumu je tento úkol průzkumnému letectvu v souladu se zněním Zprav-3-2 specifikován v předpisu Dě1-6-5 článkem 3 ustanovením, že průzkumné letectvo vede v rámci vzdušného průzkumu ve prospěch raketového vojska:

— přímý vzdušný průzkum s cílem upřesnit doposud získané údaje o poloze a rázu činnosti nepřátelských objektů (cílů) bezprostředně před vlastním úderem (raketového vojska);

— kontrolní vzdušný průzkum s cílem zjistit zejména výsledky vlastních

úderů (stupeň zničení nebo umlčení) a možný druhořadý úkol prověřit maskování bojové sestavy raketového vojska a dělostřelectva.

Přitom k dokonalému pochopení této problematiky (zejména další myšlenky článku 1) připomínám ještě opatření začleněná v příloze č. 1 této předpisu. Ten hned na začátku uvádí, že jednotky (osádky) průzkumného letectva určené k zabezpečení bojové činnosti raketového vojska a dělostřelectva vedou průzkum ve prospěch dělostřelectva a řídí (opravují) jeho palbu výjimečně, a to jen na cíle (objekty) jaderného napadení taktického dosahu. Používají po vyčerpání všech možností ostatních prostředků průzkumu (v těch případech, kdy nemohou působit úspěšně prostředky dělostřeleckého pozemního průzkumu a vojskového letectva). Průzkumné letectvo plní tento úkol v době, než bude mít raketové vojsko a dělostřelectvo takové prostředky, které budou schopny v plném rozsahu zabezpečit potřebnou hloubku průzkumu a řízení (opravování) dělostřelecké palby samostatně.

V současné době to tedy znamená, že podklady pro úder raketovými prostředky budou získávat všechny možné zdroje průzkumu a jejich konečnou způsobilost stát se cílem pro úder stanoví v případě potřeby výsledek vzletu průzkumného letectva. Je tomu tak i proto, že raketové vojsko samo nemá žádný prostředek, který by byl s to průzkumově upřesnit takové cíle a naléhavost kvality úderu to vyžaduje bezpodmínečně.

U dělostřelectva to představuje dočasně použití průzkumného letectva jen proti taktickým prostředkům jaderného napadení a objektům zabezpečujícím jejich dopravu na cíl, stanou-li se předmětem palby; to znamená nejen získání podkladů pro její zahájení (to je v podstatě souřadnice cíle), ale i její kontrolu (eventuálně opravování).

K tomu dodatečně bylo mimo jiné stanoveno (na podzim roku 1972), že k zabezpečení průzkumu a řízení (opravování) palby dělostřelectva (vrtulníků) v případě potřeby plnit úkoly v přifrontovém pásmu až do hloubky 20 km od čáry dotyku.

Vzhledem k tomu byly proto pro součinnostní cvičení stanoveny tyto **odchytky od uvedených** znění citovaných **předpisů** a dosud **platných organizačních zásad**:

- průzkumné letectvo bude zabezpečovat přímým a kontrolním průzkumem jen úder raketového vojska (taktického i operačně taktického dosahu);

- osádkám vojskového letectva (vrtulníkům) se povoluje v případě potřeby plnit úkoly i nad přifrontovým pásmem;

- osádku vrtulníků určených ke spolupráci s dělostřelectvem bude kromě pilota ve dvou případech (u dvou vrtulníků) dělostřelecký letecký pozorovatel a u ostatních důstojník dělostřelectva přibíraný k tomu z počtu spolupracujících dělostřelecké jednotky (štábu);

- k plnění úkolů průzkumu se vyzkouší i vhodnost použití vrtulníků typu Mi-4.

Všechny tyto okolnosti z části jen teoreticky pojaté, velitelsko-štábně respektované a z části i procvičované byly prověřovány v praxi skutečného použití s vojsky. K tomu účelu byly zvoleny i vhodné učební otázky týkající se zejména problému

- organizace, plánování a řízení vzdušného průzkumu;

- účelného rozmístění, vybavení, činnosti a využití styčné skupiny průzkumného leteckého pluku vyslané k armádě (frontu);

- ověření schopnosti a možnosti osádek průzkumného a vojskového letectva v reálných podmínkách určovat a včas předávat údaje s požadovanou přesností pro přípravu a vedení úderů (palby) raketového vojska a dělostřelectva;

- nejvýhodnější způsoby řízení a vedení bojové činnosti vrtulníků při součinnosti s dělostřelectvem;

- zabezpečení spolehlivého spojení mezi vrtulníky a spolupracující dělostřeleckou jednotkou (štábem).

Pro úplnost dodávám, že cvičení se zúčastnily kromě ZVO (jehož příslušníci raketového vojska a dělostřelectva působili jak v orgánech ředitelství, tak i v roli štábu RVD frontu) oddělení RVD armády, příslušných divízií a operační skupiny armádních brigád a dělostřeleckých pluků.

V průzkumném letectvu působil letecký pluk s dvěma letkami po dvanácti le-

tounech L-29 R a jednou letkou o dvanácti letounech Mig-21 R.

Z vojskového letectva bylo vyvedeno pět vrtulníků Mi-1 a dva typu Mi-4, jež byly vhodně rozděleny a svými vzlety zabezpečovaly dělostřelectvo příslušných divízií.

Mimoto cvičila též operační skupina letecké armády; část jejího šábu byla i v sestavě ředitelství cvičení.

Značkování nepřátelských cílů zabezpečovaly v podstatě síly a prostředky raketového vojska a dělostřelectva (dělostřeleckými oddíly pozemního dělostřelectva, jednotky taktických a operačně taktických raket ve funkci palebných prostředků a další jednotky ve funkci velitelských stanovišť divize a armádního sboru). Kromě toho v omezeném počtu byly použity i makety (4 kusy).

Celkem bylo osádkám průzkumného a vojskového letectva značkováno takřka 90 nepřátelských objektů.

Odhalení objektu bylo velmi obtížné při dodržení zásad pro maskování s využitím přirozených vlastností daných skrytím terénu, spolu s umělou maskou. Ovšem hodnoty maskování v některých případech i znehodnotilo jednak nepřirozené umístění techniky, jednak její dlouhé trvání na jednom místě. Vcelku však maskování samo o sobě odpovídalo v průměru podobnému stavu a situaci, které můžeme předpokládat v bojové situaci, včetně možné maskovací nekázně u protivníka.

Nebyly značkovány takové objekty jako vojska v soustředění a proudy a pokud byly značkovány, šlo v podstatě o noční realizaci, kdy vzhledem k zákazu použití leteckých osvětlovacích pum (z důvodů možného založení požárů) bylo létání bezpředmětné.

V podstatě se tedy značkování omezilo na palebné prostředky a velitelská stanoviště. Tato skutečnost měla vliv na reálné stanovení celkových možností vzdušného průzkumu k získání podkladů potřebných pro raketové vojsko a dělostřelectvo a do jisté míry i ztěžovala svým způsobem činnost průzkumného letectva.

V neposlední řadě, z hlediska specifiky úkolu a vytvoření komplexního nároku, uvedu stručně povětrnostní podmínky v době součinnosti cvičení. Vystřídaly se jak ideální tak i znemožňující činnost

vzdušného průzkumu (zejména vlivem „inverzní mlhy“ dopoledne posledního dne cvičení).

V další části článku rozeberu **dosažené výsledky** z plnění úkolů zejména silami a prostředky vzdušného průzkumu.

Průzkumné letectvo plnilo úkoly v některých specifických podmínkách, aby bylo možné dojít k určitému obrazu při posuzování jeho skutečných možností.

V první řadě dostávalo na základě předchozího zjištění cíle pomocí jiných průzkumných prostředků, které na cvičení nebyly vyvedeny. Vycházelo se prostě ze skutečnosti, že zpravodajské orgány disponují jistými údaji o nepřátelském objektu, jež umožní vyslat průzkumného letce nad prostor předmětného cíle. Osádka průzkumného letounu v souladu s ustanovením předpisu Dě1-6-5 jen upřesňovala příslušný cíl a jeho polohu prozkoumávaným prostorem o rozloze 20–25 km².

Na cvičení nemohla být do všech důsledků vyřešena nepřátelská PVO. Vzhledem k tomu nebyly vytvořeny všechny podmínky, aby ji důsledně respektovaly osádky průzkumného a vojskového letectva.

Uvedu některé údaje, získané při cvičení, které mohou přiblížit konkrétně sledovaný záměr.

Ze statistického šetření v rámci daných možností vyplývá, že jeden letoun L-29 R setrval průměrně v prostoru cíle 6–10 minut; z toho spotřeboval na průzkum 4–5 minut, na srovnávání cíle s mapou, fotografování (jedné řady) a na hlášení 2–4 minuty. Letoun Mig-21 R setrval nad cílem v průměru 10–12 minut. Z toho věnoval na průzkum, stanovení souřadnic a fotografování 5 minut (čistého času) a zbytek do 7 minut spotřeboval na otázky k cíli.

Požadavek (na vzlet) oddělení raketového vojska a dělostřelectva armády na velitelské stanoviště (VS) průzkumného leteckého pluku byl realizován do 5 minut.

Předání požadavku z VS pluku na VS letky (působící z druhého letiště) trvalo taktéž 5 minut.

Požadavek ke startu letounu z hotovosti 2 byl realizován do 20 minut.

Průměrná doba dodání zprávy po výslechu osádky (po dojetí letounu na stojánku) na oddělení raketového vojska a

dělostřelectva armády se pohybovala v rozmezí 30–35 minut.

Průměrná doba potřebná ke zpracování a doručení souřadnic z leteckého negativu na VS pluku u letů na výzvu trvala do 21 minut (po převzetí zásobníku fotoskopinou; za 5–7 minut po přistání letounu). To znamená, že výsledek foto-průzkumu mohlo znát oddělení raketo-vého vojska a dělostřelectva armády maximálně do 35 minut.

Vcelku můžeme na základě analýzy konstatovat, že osádky letounů **L-29 R** (pilot a letecký pozorovatel) **byly schopny** v podmínkách součinnosti cvičení **zjistit** v požadované normě přesnosti **souřadnice cíle**, zabezpečující v podstatě úder taktických a operačně taktických raket. Přesnost zjišťování cílů jednomístnými letouny (Mig-21 R) byla nižší. Vzhledem k tomu můžeme obecně soudit, že bez zlepšení výsledků průzkumu by to vyžadovalo zvýšit ráži jaderných hlavíc, abychom dosáhli potřebného účinku v cíli.

Z poznatků cvičení vyplývá další závěr, který potvrzuje i příslušné ustanovení předpisu Dě1-6-5, že průzkumné letectvo je účelné do zahájení prvního jaderného úderu řídit a využívat centralizovaně vedením frontu. Ovšem k efektivnímu zabezpečení úderů operačně taktických raket a k plnému využití dostřelu taktických raket je naproti tomu **nutné v průběhu operace** s použitím prostředků jaderného napadení **vyčleňovat potřebné vzlety k přímému průzkumu řízenému RVD frontu a provosledových armád.**

Tato skutečnost bezprostředního vyžadování a využívání vzletů s cílem vymýtit maximum mezičlánků a tím zbytečné ztrátové časy je i matematicky zdůvodnitelná. Můžeme ji prokázat např. pravděpodobností splnění palebného úkolu (P) podle vzorce

$$P = P_{pz} \cdot P_{\dot{u}} \cdot P_t \cdot P_n \cdot P_z,$$

kde znamená

P_{pz} = pravděpodobnost toho, že cíl byl zjištěn jako hodnověrný,

P_t = pravděpodobnost, že cíl v době úderu bude na zjištěném místě,

$P_{\dot{u}}$ = pravděpodobnost zničení cíle raketou při udaném místě cíle (jeho souřadnicích) výšky, druhu a mohutnosti úderu,

P_n = pravděpodobnost technické přípravy — že všechny systémy budou v době činnosti v bezporuchovém stavu,

P_z = pravděpodobnost toho, že rakety nezničí protivník v palebném postavení či na své dráze letu.

Z hlediska řešeného problému svůj význam mají první tři hodnoty. Z nich zejména pravděpodobnost P_t v dané situaci vybavenosti s cílem dosáhnout maximální efektivity úderu je kromě činnosti osádky průzkumného letectva závislá právě na způsobu součinnosti raketo-vého vojska a průzkumného letectva. Většina cílů v současném boji bude pohyblivá, a proto je v zájmu palebného systému raketo-vého vojska a dělostřelectva zkrátit na minimum čas k přípravě úderu (palby). Čas spolu s kvalitou informace je základním kritériem, které je nutno podříditi požadavkům palby (úderu) jakožto finálnímu faktoru.

Spojení vcelku zabezpečilo hlavní úkoly v době rozvinutých velitelských stanovišť. Zůstává však otázkou (v důsledku neřešeného problému), jaké kvality by dosáhlo spojení v době přemísťování VS; zejména pokud jde o okamžité vyžadování vzletů k vedení přímého průzkumu a předání výsledků osádkou příslušného VS raketo-vého vojska a dělostřelectva (v našem případě armády a frontu).

Kvalita spojení mohla dosáhnout větší efektivity, kdyby celé akci, zvláště její přípravě po technické a organizační stránce věnovaly náležitou pozornost příslušné odborné orgány, to je spojovací náčelníci (důstojníci).

V důsledku toho je nanejvýš potřebné organizovat v rámci okruhu nejméně jedenkrát v roce za účasti všech zainteresovaných spojovacích a průzkumných orgánů rádiový nácvik s průzkumným letectvem, a to jak v rádiovém směru (v síti velení) mezi pozemními VS RVD a průzkumného leteckého pluku, tak i v síti vzdušného průzkumu (osádky předávají zprávy ze vzduchu příslušným pozemním příjemcům — RVD). Nácviku by se měli zúčastnit i stýční důstojníci průzkumného leteckého pluku se svými spojovacími prostředky.

Cvičení jednoznačně ukázalo, že náčelník průzkumu oddělení dělostřelectva divize není schopen zabezpečit důsledně

všechny úkoly, které vyplývají z jeho funkčních povinností. Konkrétně může zvládnout jen všeobecnou organizaci a řízení průzkumu, topograficko-geodetické a povětrnostní případy. Detailní usměrňování vzdušného průzkumu a zabezpečení nepřetržitě informace náčelníkem dělostřelectva divize o cílech musí přenést na dalšího orgána. Využití vyhodnocovací ústředny k tomuto účelu by rovněž nebylo výhodné, poněvadž jejím posláním (jímž je zcela vytížena) je zejména konkrétní řízení topograficko-geodetické a povětrnostní přípravy a řešení úkolů vyplývajících z odborného řízení průzkumu a podřízených útvarů a jednotek.

Systém **plnění úkolů vrtulníky** při doplnkovém průzkumu cílů ve prospěch palby dělostřelectva divize má v podstatě **dvě slabiny**. Jednak průměrná doba na splnění úkolu (od jeho vydání do zjištění cíle) je příliš dlouhá — 40 až 60 minut (to zabezpečuje rychlé zahájení překvapivé, soustředěné či hromadné palby) a dále dosavadní systém spojení nezaručuje zejména při přízemním letu v prostoru cíle spolehlivé předání zprávy příslušnému uživateli (dělostřeleckému štábu).

To vyžaduje hledat takový způsob plnění úkolů, který by umožnil **zkrácení časového limitu**. Mohli bychom toho dosáhnout např. zjednodušením informačních cest nebo v rozhodujících bojových situacích vysláním vrtulníku „na stěh“ čili zkrácením doby předletové přípravy. Nedostatků ve spojení můžeme odstranit v rámci vyřešení komplexního pojetí vojenského průzkumu jako jeden ze systémů zabezpečujících v předem stanovené a přesně funkčně vymezené organizační struktuře údery raketového útvaru (na blízké cíle do hloubky 20 km nepřátelské sestavy) a palbu dělostřelectva divizí. To znamená vybavit vojenské letectvo vyčleněné k zabezpečení raketového útvaru a dělostřelectva divize kromě potřebných leteckých rádiových stanic i stanicemi, jež budou mít příslušné palebné jednotky (štáby). Dále by bylo nanejvýš věci prospěšné řešit i účelné využití retranslačního vrtulníku, který by umožnil předávání zpráv z prostoru cílů ihned po jejich zjištění. K tomuto účelu se osvědčilo použití vrtulníků Mi-4, které při plnění úkolů nad vlastním územím současně (sice primitivním způsobem) zabezpečovaly

předávání zpráv, které by osádky Mi-1 získaly v prostoru cíle.

Velmi zajímavé poznatky jsme získali i z hlediska přesnosti **souřadnic** zjišťovaných cílů. V zásadě vyhovuje pro přípravu úderů taktických raket, ovšem jen z části je využitelná při přípravě dělostřelecké palby. Přitom zcela jednoznačně daleko **lepší výsledků** dosahovali z pochopitelných důvodů **dělostřelečtí letectví pozorovatelé**, nežli vyčlenění důstojníci dělostřelectva (kteří mají malé zkušenosti vzhledem k nedostatku času na hlubší praktický výcvik a nezbytnou teoretickou přípravu). Projevilo se to zejména při orientaci za letu (navádění vrtulníku do plánovaného prostoru průzkumu) i při zjišťování cílů a v dosahované přesnosti určených souřadnic.

Podávalo se uspokojivě vyřešit odborné řízení **vzdušného průzkumu ve prospěch dělostřelectva divize**. Přispělo k tomu zejména převzetí zkušeností od bývalého dělostřeleckého průzkumného letectva, jež vhodnou formou plněním funkce „stýčného důstojníka“ **realizovali** (pod řízením příslušných náčelníků dělostřeleckého průzkumu) **přidělení dělostřelečtí letectví pozorovatelé**.

Zkušenosti získané ze cvičení ukazují i na další problémy, kterým je nutné věnovat pozornost s cílem dosáhnout uspokojivých výsledků na úseku zabezpečení palebných úkolů dělostřelectva divize prostředky vojenského letectva. V podstatě jde o **opatření**, která můžeme (v závislosti na podmínkách) uskutečnit postupně v tomto možném pořadí

— **zavedení vhodných pozorovacích a vyhodnocovacích pomůcek** ke zvýšení přesnosti zjišťování cílů a k zabezpečení opravování palby;

— uplatnění dokonale propracované a praxí ověřené **metodiky spolupráce**, jež bude zárukou zjišťování cílů v době odpovídající požadavku na včasné zahájení palby;

— vytvoření **kádrových osádek** (pilotů a pozorovatelů), které cvičit podle speciálně upravených programů bojové přípravy;

— vyřešení a zavedení vhodného vzdušného prostředku vybaveného zejména příslušnou pozorovací a spojovací technikou a schopného svou konstrukcí plnit úkoly průzkumu a řízení palby za letu v hloubce do 20 km od předního okraje.

Cvičení zdůraznilo jednoznačně význam centrálního řízení průzkumu komplexního vyhodnocování zpráv a důsledného dodržování zásad součinnosti, zejména se zpravodajskými orgány. Ukázalo i na nutnost uplatňování řádné promyšlené a praxí ověřené organizovanosti práce příslušných průzkumných orgánů.

Velmi cenným poznatkem je potvrzené ustanovení předpisu Dě1-6-5, které pojednává o umístění a vybavení styčné skupiny průzkumného leteckého pluku, která v době vedení přímého průzkumu na prospěch raketového vojska a dělostřelectva působila přímo u oddělení raketového vojska a dělostřelectva armády. To umožnilo beze ztráty času řešit a čerpat účelné využití vzletů, jejichž výsledky průzkumu mohly být okamžitě přebírány k provedení efektivních úderů.

Obdobná aplikace v oddělení dělostřelectva divízi byla jednou z hlavních příčin úspěšného řízení a využívání výsledků vyčleněného úsilí vojskového letectva k zabezpečení průzkumu ve prospěch úderů raketového útvaru do hloubky 20 km a palby dělostřelectva divize.

Praxe cvičení potvrdila, že kvalifikovaně připravené dvoumístné osádky jak průzkumného, tak i vojskového letectva jsou v zásadě schopny řešit v požadované normě přesnosti zjišťování souřadnic cílů.

V neposlední řadě jsme se mohli přesvědčit o nutnosti důsledného materiálního zabezpečení a organizačně účelně řešeného spojovacího systému, který kromě uvedených konkrétních poznatků vyžaduje i doplnění o vhodné vzdušné retranslační prostředky, umožňující okamžité duplexní spojení jak v případě činnosti osádek prů-

zkumného, tak i vojskového letectva (při předávání zpráv za přízemního letu v prostoru cíle).

Článek uzavírám zdůrazněním skutečnosti, že cvičení znovu jednoznačně prokázalo nezbytnost

- zachovat v průběhu operace bezprostřední vliv náčelníka RVD frontu a armády na organizaci přímého průzkumu nepřátelských objektů vybraných za cíle pro raketové jaderné údery;

- vyčlenit pro každé dělostřelectvo prvosledové divize a dělostřelecké brigády (armády a frontu), s přihlédnutím k jejich palebným možnostem, bojové činnosti protivníka a vojenskogeografickým podmínkám našeho válčiště, hodnotu vzletů jednoho roje vojskového letectva.

Dále z hlediska zlepšení některých důležitých otázek bylo by výhodné

- k urychlení a zpřesnění součinnosti mezi spolupracujícím vojskovým letectvem a oddělením dělostřelectva divize a obdobně mezi průzkumným letectvem a RVD armád (frontu) vyřešit dopodrobna problematiku vzájemných vztahů a prakticky je při cvičeních prověřovat s cílem získat v ní trvalé návyky;

- organizovat ukázkou spolupráce dělostřelectva divize s vrtulníkem na téma „Použití vojskového letectva ve prospěch dělostřelectva divize“ a řešit při ní nejen řízení a vedení vzdušného průzkumu, ale i palby jak ve dne, tak i v noci;

- cvičit vyčleněné průzkumné a vojskové letectvo v praktickém sledování a prověřování cílů i v noci. K tomu by bylo možné využít větších cvičení, útvarů a jednotek raketového vojska a dělostřelectva s bojovou technikou.

Týlové zabezpečení

dalekých přesunů

Předpokládané možné zahájení války a charakter soudobých vojenských operací, jako jejich rozmach, masové použití vojsk a techniky, používání všech druhů zbraní hromadného ničení, vysoká manévrovost, rychlé a náhlé změny situací, vyžadují uskutečňovat přesuny vojsk.

Přesuny vojsk jsou součástí bojové činnosti a jejich cílem je přemístit svazky a útvary do prostoru dalšího bojového použití; to vyžaduje splnit přesuny včas a při zajištění plné bojové pohotovosti přesunujících se vojsk. Na tomto úkolu má svůj podíl i týlové zabezpečení.

Z přesunů vojsk, které mohou být po vlastní ose, přeprava po železnici, přeprava na podvalnicích, přeprava po vodě a vzduchem a různé kombinace, mají největší důležitost přesuny po vlastní ose.

Týlové zabezpečení dalekých přesunů musí být těsně přimknuto k činnosti vojsk a vycházet z předpokládané délky přesunu, dalšího možného použití vojsk, z pochodové sestavy na osách přesunu, rychlosti přesunu, organizace malých a velkých zastávek, denního nebo nočního odpočinku, možného působení nepřítelů na přesunující se vojska, zda přesun je na vlastním nebo nepřátelském území, na terénu, povětrnostních podmínkách a celkové materiální a zdravotnické situaci.

Podle zásad polních řádů může průměrný celodenní pochodový výkon dosáhnout 200—250 km a někdy i více. Podle zkušeností z některých cvičení sovětských a našich vojsk můžeme reálně počítat s denními pochodovými výkony okolo 300 km.

Při teoretických propočtech a na základě zkušeností z týlového zabezpečení dalekého přesunu divize vycházíme z toho, že:

— divize dostává pochodové pásmo, v němž určuje jednu až tři pochodové osy se zřetelem na požadavky OPZHN, aby mohla vojska uskutečnit potřebný

manévr, bude-li překonávat zničené nebo zamořené prostory a zátarasy, a měla se vyhnout velkým osadám, komunikacím, soutěskám apod.;

- počítáme s průměrnou rychlostí přesunu pro smíšené proudy (v současných podmínkách budou prakticky vždy) 30—35 km ve dne a 25—30 km v noci, při vzdálenosti mezi vozidly 25—50 m mezi proudy 3—5 km;

- malé zastávky plánujeme po 2—3 hodinách přesunu v trvání 20—30 minut a velké zastávky na začátku druhé poloviny celodenního přesunu v trvání 2—4 hodiny. Přestávek využíváme pro odpočinek vojsk, především řidičů, k doplnění PHM a výdej stravy, ke kontrole stavu vozidel a k jejich technickému ošetření;

- při přesunech v zimě zabezpečujeme opatření pro bezporuchový provoz techniky při nízkých teplotách, udržování cest ve sjízdném stavu a opatření proti omrznutí vojsk. Rychlost přesunu se může snížit o 30—50 %.

Týlové zabezpečení dalekého přesunu divize (útvary) můžeme organizačně a časově rozdělit do tří etap: před přesunem, při vlastním přesunu a po ukončení přesunu.

Před zahájením přesunu divize zabezpečuje

- kalkulaci spotřeby materiálu s důrazem na pohonné hmoty a vyřešení organizace týlu pro přesun;

- vydáním týlového rozkazu (nařízení) k týlovému zabezpečení přesunu;

- doplnění zásoby materiálu, z nichž část zpravidla předsunuje ve formě letůček k útvarům, do prostoru velkých zastávek a do prostoru nového rozmístění, před zahájením přesunu vydání teplé stravy;

- odsun raněných a nemocných, předsunutí zdravotnických odsunových prostředků, popřípadě organizaci dočasných zdravotnických etap na osách přesunu;

- vybavení techniky prostředky ke zvýšení průchodnosti;

- připravit TVS a podřízených týlových útvarů a jednotek k přesunu.

V průběhu přesunu zaměřujeme týlové zabezpečení na

- organizaci doplňování pohonných hmot na malých zastávkách a při denním odpočinku;

- výdej teplé stravy na velkých zastávkách;

- sledování zdravotnického zabezpečení a odsun raněných a nemocných;

- velení týlu, v němž položit důraz na trvalý přehled o týlové situaci přesunujících se vojsk;

- dodržování grafikonu přepravy jednotlivých týlových útvarů a jednotek.

Po ukončení přesunu řeší týloví funkcionáři urychleně tyto úkoly:

- doplnit bojovou techniku pohonnými hmotami a soustředit obaly vydaných jednotkám před a v průběhu přesunu;

- vydat vojákům teplou stravu;

- obnovit nařízené pohyblivé zásoby materiálu;

- získat přehled o týlové situaci u podřízených vojsk;

- připravit týlové útvary a jednotky k plnění dalšího bojového úkolu.

K týlovému zabezpečení dalekého přesunu zpracovává NT-ZV divize (útvary) plán týlového zabezpečení, ve kterém po jednotlivých službách řeší zabezpečení vojsk.

Při organizaci **zabezpečení přesunu pohonnými hmotami** zaměřujeme úsilí především na vhodné rozložení zásob PHM, které musí odpovídat podmínkám pochodu a možnostem doplňování. Nejdůležitějším úkolem je správná příprava

doplňování PHM během přesunu v prostorech malých a velkých zastávek, odpočinků a doplnění zásob skladů.

Při propočtech a organizaci doplňování vycházíme z toho, že bojová technika je značně různorodá, má různou spotřebu PHM na ujetí 100 km, má různé množství pohonných hmot v hlavních a přídatných nádržích a tím tedy značně rozdílný akční rádius.

Rozdílnost akčního rádia u hlavních druhů vojenské techniky ukazuje **tabulka 1.**

Tabulka 1

Typ techniky	Náplň v litrech			Průměrná spotřeba na 100 km	Akční rádius na silnici v km
	hlavní nádrž	přídatné obaly	Celkem		
Jawa 350	13	—	13	4	325
Gaz 69A	60	4 × 20	140	20	700
P-V3S	120	4 × 20	200	30	665
T-111	135	6 × 20	255	45	565
T-813 NT	520	6 × 20	640	82	780
OT-62	400	—	400	135	295
OT-65	150	3 × 20	210	38	550
OT-64	350	—	350	70	500
OT-810	240	—	240	63	380
SD-100	760	3 × 90	1 030	225	460
T-54	800	2 × 200	1 200	315	380
T-55	960	2 × 200	1 360	360	375

Akční rádius v tabulce (podle praktických zkušeností bude ještě o 10—30 % menší, neboť jej nepříznivě ovlivní jízda v proudu a povětrnostní podmínky) přímo diktuje dát k některým typům bojové techniky před přesunem další přídatné obaly s pohonnými hmotami a organizovat doplňování za přesunu.

Výhodné bude doplnit další případné obaly s pohonnými hmotami k OT-62, OT-810, popřípadě k OT-64 a SD-100. Tyto obaly s PHM je nutné předsunout k bojové technice ještě před zahájením přesunu vojsk.

Hlavní nádrže bojové techniky z přídatných obalů doplňujeme na všech malých zastávkách (jsou-li po 2—3 hodinách jízdy, znamená to po ujetí asi 60—100 km). Na velké zastávce, nebo při odpočinku doplňujeme hlavní nádrže techniky a všechny přídatné obaly.

Vezmeme-li např. přesuny divize na vzdálenost 300 km, celková spotřeba bude činit asi 800—900 m³ pohonných hmot.

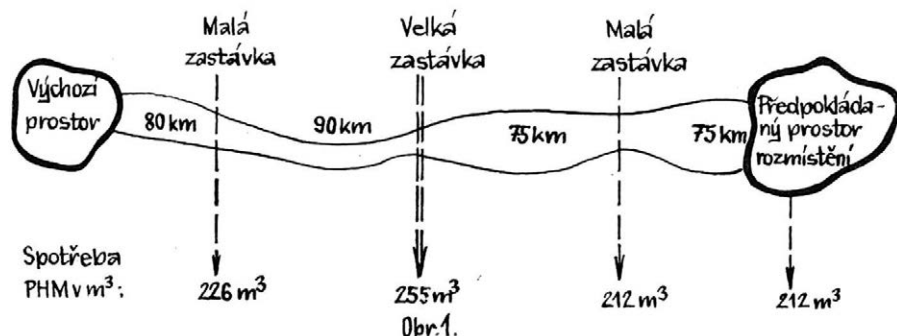
Znáznáme-li schématicky přesun divize na 300 km, vidíme, že na jednotlivých zastávkách budeme doplňovat pohonné hmoty podle *obr.1.*

Přitom ve skladě útvarů a svazku bude celkem asi 600 m³ NM a 65 m³ BA. Znamená to, že divize použije-li všech svých zásob pohonných hmot ze skladů útvarů a z divizního skladu, nedoplní spotřebované PHM po 300 km dlouhém přesunu.

Situace proto vyžaduje, aby divize v prvním pořadí dostala možnost odběru PHM po vyprázdnění obalů na velké zastávce a nebo jí předal asi 200—300 m³ PHM nadřazený zásobovací stupeň v prostoru velké zastávky, nebo v místě nového rozmístění a ve druhém pořadí dostala možnost doplnit své zásoby skladů.

K včasnému a plynulému doplnění bojové techniky pohonnými hmotami na velké zastávce volíme nejvhodnější systém a vytváříme pro jeho realizaci podmínky ještě před zahájením přesunu. Doplnění organizujeme v těchto variantách:

— do zahájení přesunu předsunout zásoby z divizního skladu PHM k plukovním skladům; pluky mohou tyto letůvky dále předsunout až k praporním výdejnám;

— divizní sklad předsunout do prostoru velké zastávky divize a vyčlenit z něho letůvky do prostorů velké zastávky jednotlivých útvarů;

— do zahájení přesunu vyčlenit a předsunout zásoby z divizního skladu k útvarům, které je zařadí do svých průzkumných skupin, které vedou průzkum velké zastávky; v prostoru velké zastávky vyčkají příjezdu útvaru a uskuteční doplnění;

— do zahájení přesunu vyčlenit a předsunout zásoby z divizního skladu k útvarům, které je zařadí do svých průzkumných skupin, které vedou průzkum nového prostoru rozmístění; s nimi se přemístí do nového prostoru rozmístění; k praporním výdejnám předsunou zásoby z plukovních skladů; na velké zastávce řešit doplnění z plukovních zásob a po ukončení přesunu z divizní letůvky;

— na velké zastávce doplní řidiči hlavní nádrže bojové techniky z přidavných obalů a prázdné přidavné obaly vymění za plné z předsunutých zásob; zásoby praporních výdejen PHM zůstanou zachovány;

— uskutečnit i různou kombinaci těchto variant, popřípadě další možné varianty, které jsou méně výhodné.

Výše předsunovaných zásob k útvarům bude záviset na výši spotřeby PHM z výchozích prostorů do prostorů velké zastávky.

Nejdůležitější otázkou je časová kalkulace možného doplnění techniky na velké zastávce a v novém prostoru rozmístění.

Časová norma pro doplnění tankové (motostřelecké) roty v pochodové sestavě je dle předpisu Týl-1-3 na výtečně 25 (15) minut, na dobře 20 (30) minut a vyhovující hodnocení 30 (40) minut.

Můžeme kalkulovat, že prapor doplní PHM do hlavních nádrží z přídavných obalů do 50 minut a vymění prázdné obaly za plné asi za stejnou dobu.

Celkově můžeme dosáhnout při dobré organizovanosti doplňování toho, že pluk ukončí doplnění do 2 hodin. Přitom řidiči nebudou celou dobu 120 minut doplňovat PHM, ale každý pouze několik minut. Všichni nezačnou doplňovat ve stejnou dobu a všichni nemohou vyměňovat prázdné obaly za plné.

Doplňování PHM do techniky osobně řídí velitel jednotky, ZVTV praporu a náčelník praporečnické výdejny PHM. Nebudou-li tito funkcionáři organizovat doplňování techniky, pak uvedený čas na doplnění se nejméně zdvojnásobí.

Obdobně budeme organizovat doplnění techniky pohonnými hmotami po ukončení přesunu.

Uvolněnou táru na velké zastávce ihned doplňujeme. Podle konkrétní situace to bude z vyčleněných zdrojů vlastním odběrem a nebo převzetím přísunu od nadřazeného zásobovacího stupně. Časovou kalkulaci doplnění zásob skladů po doplnění techniky na velké zastávce propočítá NZ PHM konkrétně a podle propočtu odesílá vozidla k odběru a po odběru je přesunuje do předpokládaného nového prostoru rozmístění, aby mohl tyto zásoby použít pro doplnění techniky po přesunu a pro obnovení pohyblivých zásob útvarových skladů.

Po doplnění techniky v novém prostoru rozmístění NZ PHM divize co nejrychleji organizuje obnovení úplných pohyblivých zásob PHM u celé divize.

Kromě dříve uvedeného představení zásob PHM musí být v každé technické uzavírací hlídce (TUH) určité množství PHM (BA, NM, oleje). Nejvýhodnější je, do TUH praporů vydat baňky s PHM, do TUH útvaru vyčlenit jedno vozidlo s PHM ze skladu útvaru a do TUH divize jedno vozidlo s naftou a jedno vozidlo s benzinem a oleji z divizního skladu.

Vyčleňujeme rovněž PHM k pohyblivému odřadu, průzkumné skupině, popřípadě samostatně působícím jednotkám.

Vzhledem ke všem uvedeným skutečnostem NZ PHM divize při jejím přesunu na vzdálenost 300 km navrhuje tento systém doplňování:

- k hodině pohotovosti k přesunu zvýšit zásoby u techniky (na tancích mít nejméně 2 sudy 200 l, u OT v průměru 3—4 baňky 20 l);

- z divizního skladu PHM před zahájením přesunu předstoupit zásoby pohonných hmot k útvarům; orientačně kalkulujeme s předstutím letičky k msp ve výši 3 m³ BA a 18 m³ NM a k tp ve výši 3 m³ BA a 32 m³ NM;

- výdejnám PHM motostřeleckých a tankových praporů, k dělostřeleckým oddílům, do POZ, průzkumných skupin a do technických uzavíracích hlídek předstoupit potřebné množství PHM z plukovních skladů, popřípadě z letiček divize;

- z divizního skladu PHM vyčlenit PHM do technických uzavíracích hlídek divize;

- techniku doplňovat na všech malých zastávkách z přídavných baněk; na velké zastávce doplňovat hlavní nádrže techniky a všechny přídavné obaly;

- uvolněnou táru divizních a plukovních skladů na velké zastávce doplnit odběrem z vyčleněných zdrojů.

Budou-li péči nadřazeného zásobovacího stupně přisunuty PHM do prostoru velké zastávky, bude technika doplněna především z těchto zásob;

- doplnění bojové techniky u jednotek po přesunu řešit v prvním pořadí z předstutých zásob od divize, v dalším pořadí ze zásob útvarových skladů PHM;

— pohyblivé zásoby skladů doplnit z vyčleněného zdroje, nebo z přísunu od nadřízeného zásobovacího stupně;

— po dobu přesunu i po jeho ukončení zachovat pohyblivé zásoby praporečnických týlů, z nichž nedoplňovat; v mimořádných případech dá souhlas k jejich použití velitel útvaru.

Zabezpečení stravou organizujeme tak, aby vojska před přesunem, za velké zastávky a ihned po přesunu obdržela teplou stravu.

Pro přesun můžeme použít k přípravě stravy dávku potravin nebo vhodně upravenou denní dávku potravin, nebo připravovat stravu z předpřipravených potravin, popřípadě z konzervové dávky.

Před zahájením přesunu vždy vydáváme teplou stravu a na přesun vydáváme do polních lahví vojákům a do termosů k rotám teplý nápoj, studenou přesnídávku (uzeninu, sýr, suchary, chléb, cukrovinky apod.). Pro malé odloučené jednotky vydáváme konzervové dávky potravin a vojáci si je sami ohřejí na vařiči na tuhý líh, nebo je konzumují studené. Do technických uzavíracích hlídek vydáváme 50—100 konzervových dávek k zabezpečení stravování osádek, které z různých příčin zůstanou na ose. Kromě toho do technické uzavírací hlídky na každé ose vyčleňujeme jedno vozidlo s potravinami z divizního skladu se stejným úkolem.

Podle situace se přesunují hospodářské výdejny na zádi svých jednotek (které mají ve stravovací skupině), nebo mohou být před zahájením přesunu předsunuty do prostoru velké zastávky, nebo až do nového prostoru rozmístění.

V prostoru velké zastávky podáváme teplou stravu, zpravidla hustou polévku s chlebem a nápoj. Do polních lahví vojáků a termosů u jednotek doplňujeme teplý nápoj.

Příprava stravy na velké zastávce musí být dokončena do 30—45 minut po příjezdu a výdej stravy 150 vojákům (průměrný počet stravovaných na jedné kuchyni) musí být skončen do 30 minut po zahájení výdeje.

V novém prostoru rozmístění připravujeme teplou stravu tak, abychom ji vydali do 1 hodiny po příjezdu.

Ke splnění těchto úkolů je výhodné, aby polní kuchyně před přesunem byly sejmuty z podvozků (přívěsů) a přeloženy na nákladní vozidla. Není-li to z různých důvodů možné, pak musí kuchaři po celou dobu přesunu udržovat v kotlích teplou vodu (topit na malých zastávkách) a ihned po příjezdu na místo velké zastávky, nebo do nového prostoru rozmístění zahájit dokončování přípravy stravy.

Můžeme řešit organizaci stravování tak, že do velké zastávky se přesunou hospodářské výdejny na zádi svých jednotek a po vydání stravy na velké zastávce se předsunou do nového prostoru rozmístění, kde připraví teplou stravu, aby po ukončení přesunu ji mohli vojáci dostat.

Vodu na přípravu teplé stravy a nápojů odebíráme do všech nádrží před zahájením přesunu a na velké zastávce po výdeji teplé stravy a ještě v době velké zastávky začne příprava teplé stravy.

Zdravotnické zabezpečení přesunu můžeme rozdělit do tří odborných činností:

— zabezpečení zdravotnického průzkumu pochodových os, míst velkých zastávek, denního (nočního) odpočinku a nového prostoru rozmístění;

— organizace hygienicko-epidemiologických opatření ve vojscích před, za a po přesunu;

— organizace léčebně odsunových opatření při přípravě, za a po přesunu.

Zdravotnický průzkum os přesunu, velkých zastávek, denních (nočních) odpočinků a nového prostoru rozmístění organizuje zdravotnický prapor divize pomocí prostředků hygienicko-epidemiologické čety a u každého útvaru hlavní lékař se svými orgány, které vyčleňuje do průzkumné skupiny.

Všeobecnou hygienickou situaci dostane NZS divize od nadřízeného odborného náčelníka a rozpracuje konkrétní úkoly průzkumu a hygienicko-epidemiologických opatření, jako např. zákaz styku s civilním obyvatelstvem, prostory, kde nelze nařídít zastávky, odběr pitné vody apod.

Ve vojscích zaměřuje se zdravotnická služba především na kontrolní činnost před, za a po přesunu. Kontroluje zdravotní stav vojáků, celou oblast hygieny a stravování, uskutečňuje preventivní opatření proti nachlazení vojsk, doplňuje zdravotnický materiál vojákům, obvazištím, do lékárníček bojové techniky a do brašen zdravotnických instruktorů.

Léčebně odsunová opatření za přesunu zabezpečujeme zařazením obvazišť do pochodové sestavy, nebo zřízením dočasných obvazišť na osách, nebo vyčleněním lůžek pro odsuny ve stálých zdravotnických zařízeních teritoria.

Při zařazování obvazišť do pochodové sestavy je výhodné, aby praporeční obvaziště se přesunovala na zádi svých proudů a plukovní obvaziště se rozdělila na dvě části. První část se přesunuje asi v první třetině pochodové sestavy a druhá část v konci pochodové sestavy. Zdravotnický prapor divize se rozčleňuje na jednotlivé osy přesunu a pomocí jeho prostředků vytváří dočasná obvaziště na osách. Odsunové prostředky od zdravotnického praporu předsmunujeme k útvarům a útvarové k praporům. Do technických uzavíracích hlídek zařazujeme po jednom odsunovém prostředku.

Při ranění nebo onemocnění, zdravotnická služba poskytuje první pomoc, raněné ukládá do odsunových prostředků a zabezpečuje co nejrychlejší odsun.

Velení týlu za přesunu závisí na rozpracování všech jeho zásad již před přesunem.

V přípravném období se zaměřuje velení týlu především na:

- včasné rozhodnutí o týlovém zabezpečení přesunu vojsk, vydání týlového rozkazu (nařízení) a jeho předání podřízeným funkcionářům;
- výhodné svolání ZT útvarů (podle časových podmínek) a organizaci krátké součinnosti s cílem ujednotit a upřesnit praktické týlové zabezpečení;
- organizaci kontrolní činnosti u podřízených týlů s cílem pomoci odstranit nedostatky a problémy;
- rozpracování systému týlových hlášení, která by měla obsahovat — pohotovost týlu k přesunu, převzetí předsmunovaných zásob, ukončení doplnění PHM a výdeje stravy na velké zastávce, odeslání vozidel z prostoru velké zastávky k doplnění zásob, доклад o stavu týlu v rozchodišti, zaujetí nového prostoru týlem útvaru, dokončení doplňování techniky a obnovení pohyblivých zásob materiálu v novém prostoru.

Za přesunu je výhodné, aby NT divize byl na VS divize, nebo s náčelníky služeb vyjel vpřed do prostoru velké zastávky, resp. do nového prostoru a tam kontroloval a organizoval doplnění. S TVS divize se bude zpravidla přesunovat náčelník organizačně plánovací skupiny. Velitel automobilního praporu povede část týlu, který se přesunuje po druhé ose.

Na velké zastávce maximum týlových funkcionářů kontroluje doplňování techniky pohonnými hmotami a výdej teplé stravy. Tam, kde zjistí nedostatky, musí ihned aktivně pomoci.

V praxi se osvědčilo, aby v rozchodišti na všech osách byl funkcionář týlu divize, kterého budou ZT útvarů při projíždění jejich týlu rozchodištěm informovat o stavu týlu a týlovém zabezpečení. Tím získá NT divize rychle přesný přehled o týlovém zabezpečení při dojíždění do nového prostoru.

V novém prostoru opět všichni týloví funkcionáři svazku uskutečňují kontrolu a pomoc u útvarů a podle situace plánují týlové zabezpečení dalšího bojového úkolu divize.

Zřizuje-li divize pro přesun pomocné VS, je výhodné na něm mít jednoho příslušníka týlu, který bude řešit případné otázky týlového zabezpečení.

Spojení za přesunu mezi TVS divize a TVS útvarů udržujeme všemi prostředky. Pokud je povolen provoz na rádiových stanicích, využíváme pro předání zpráv malých a velkých zastávek. Není-li provoz povolen, spojení udržujeme především pomocí motospojek. Pro předání zpráv od útvarů z čela pochodové sestavy do týlu můžeme využívat i orgánů pořádkové služby na ose přesunu.

Zásadou je, aby všechny otázky týlového zabezpečení přesunu řešilo velení týlu před jeho zahájením, dovedlo je k vykonavatelům a pak všichni týloví funkcionáři pomáhali organizovat a splnit uložené úkoly. Nemůžeme nikdy dopustit pasivitu a papírování, ale naopak aktivně pomáhat u útvarů a jednotek.

Týlové zabezpečení přesunu je velmi složitý úkol. V zásadě musí být vyřešen již při plánování a vyžaduje vydání příslušných rozkazů a soustavnou kontrolu jejich plnění. Úspěch především závisí na činnosti týlu před zahájením přesunu vojsk, neboť v té době se vytvářejí hlavní předpoklady praktického splnění úkolu.

ÚLOHA A MÍSTO DOČASNÝCH PŘEKLÁDKOVÝCH PROSTORŮ V SOUDOBÉ OPERACI

Soudobá operace bude vyžadovat všestranné a plynulé zásobování vojsk veškerým materiálem a rychlý přísun operačních záloh na frontu. K přísunu záloh a materiálu v pásmu frontu bude využíváno všech druhů dopravy. I když jedním z hlavních druhů dopravy bude automobilní doprava, neztrácí v soudobých podmínkách války svůj význam ani železniční doprava, zvláště pro přepravy na velké vzdálenosti. Železniční doprava je schopna i přes svou zranitelnost, zabezpečit přepravu vojsk na frontu, zvláště s těžkou bojovou technikou a velké množství materiálu, a to jak v průběhu operačního rozvíjení vojsk, tak i v průběhu vedení operace.

Zranitelnost železniční dopravy, zvláště účinky jaderných zbraní na důležité železniční uzly, na důležité železniční mosty přes velké vodní toky i ničením důležitých železničních tahů letectvem a diverzními skupinami, je sice velká, avšak hustá železniční síť na Středoevropském válečnickém pásu bude i přes dočasné vyřazení některých prostorů zabezpečovat ve značné míře železniční přepravu. Zničení malých (místních) železničních tahů bude nutné urychleně obnovovat. Zničení velkých prostorů se bude obnovovat postupně. K dočasnému překlenutí zničených prostorů na železniční síti je výhodné organizovat dočasné a překládkové prostory (DPP).

Hlavním úkolem DPP bude zabezpečit předání všech druhů vojenských přeprav přes tyto zničené železniční prostory s využitím různých druhů dopravy. V DPP bude třeba uskutečnit příjem přepravovaných vojsk nebo nákladů s materiálem, jejich přeložení na jiný druh dopravy za účelem objezdu zničeného prostoru nebo objektu a opět naložení na železniční dopravní prostředky anebo jen vyložení a přepravu až na místo určení po vlastní ose nebo náhradním druhem dopravy.

Zkušenosti ukazují, že DPP bude výhodné organizovat a rozvíjet za podmínek, bude-li

- doba pro obnovu zničených železničních prostorů [objektů] plánována delší než 3 dny;

- nutné přepravu vojsk s kolovou technikou uskutečňovat od prostoru opět naložení na železniční prostředky do místa určení na vzdálenost větší než 500 km;

- nutné přepravu vojsk s těžkou bojovou technikou uskutečňovat po opětovném naložení na železniční dopravní prostředky na vzdálenost větší jak 250 km;

- nutné přepravu vojenského materiálu od prostoru opět naložení na železniční dopravní prostředky uskutečňovat do místa jeho určení na vzdálenost větší jak 150 km.

Rozhodujícím faktorem pro zřízení DPP bude i čas pro realizaci přepravy do místa určení a množství vlastních sil a prostředků pro jeho rozvinutí a obsluhu.

Bude-li doba na obnovu zničených prostorů delší a budou-li vzdálenosti na přepravu vojsk nebo materiálu kratší, než jak výše uvádím, pak bude výhodnější DPP nezřizovat a přepravu z míst vykládky do prostorů určených organizovat buď po vlastní ose, nebo vyčleněnými automobilními prostředky (u PH prostředky potrubní dálkové dopravy). V takovém případě bude výhodnější místo DPP zřizovat jen vykládací prostor.

Velikost (hloubka) DPP bude záviset na množství a kapacitě silniční sítě, na vzdálenosti vykládacích a nakládacích prostorů i na množství vykládacích a nakládacích železničních stanic a jejich kapacitě.

Při husté železniční síti na Středoevropském válcíšti, kdy vykládací a nakládací železniční stanice mohou být rozmístěny na podélných i příčných železničních tazích, zmenšuje se hloubka DPP a tím i vzdálenost přepravy z vykládacích do nakládacích prostorů. Navíc jsou na Středoevropském válcíšti i příznivé podmínky pro využití husté silniční sítě k uskutečňování přeprav z vykládacích do nakládacích prostorů.

Celková doba na rozvinutí DPP by neměla být delší než 48 hodin. Rozvinutí DPP budeme organizovat tak, abychom do 24 hodin postupně dosáhli poloviny jejich požadované výkonnosti (kapacity).

DPP může zahrnovat:

- vykládací a nakládací prostory s požadovaným počtem železničních vykládacích a nakládacích stanic,
- prostory (místa) pro dočasné soustředění vozidel a jednotek k obsluze DPP — 2—3 km od železničních stanic,
- prostory (místa) pro dočasné soustředění materiálu po vyložení (naložení) před jeho opětovným naložením na železniční dopravní prostředky — 3—5 km od železničních stanic,
- prostory pro soustředění vozidel po vykládce — 5—6 km od železničních stanic,
- síť potřebných silnic mezi vykládacím a nakládacím prostorem,
- potřebné přepravy přes vodní toky (dosavadní mosty nebo nově zřízené přepravy),
- potřebné prostředky spojení,
- místa velení DPP,
- plochy pro přistávání vrtulníků nebo letišť,
- jiná potřebná zařízení.

Pro vykládku (nakládku) operačních převozů určujeme ty železniční stanice, kde jsou podmínky pro čelní vykládku (nakládku).

Pro vykládku a nakládku raket, KRPH a PHM se nejlépe hodí mezilehlé železniční stanice. Měly by být blízko sebe, abychom mohli ekonomicky využívat speciální dopravní a nakládací prostředky, jako jsou speciální autojeřáby apod. Přitom musíme počítat s tím, že tyto stanice by měly být poměrně vzdálené od železničních uzlů, velkých měst a důležitých mostů přes vodní toky. K těmto stanicím vybíráme výhodné příjezdové silnice. Při výběru stanic a silnic přihlížíme k maximálnímu přirozenému maskování.

Množství vykládacích a nakládacích železničních stanic pro operační a zásobovací přepravy určujeme podle počtu plánovaných přeprav. Můžeme kalkulace vycházet ze zkušeností, že denní kapacita jedné vykládací i nakládací stanice by měla za 24 hodin zabezpečit překládku 4—5 operačních převozů nebo 2—3 transporty zásobovací (včetně PHM).

Síť automobilních silnic v DPP musí zabezpečovat spolehlivé spojení mezi vykládacími a nakládacími prostory. Denní propustná výkonnost každé silnice by měla minimálně dosahovat 3000 i více vozidel. Pro průjezdy těžkého materiálu a proudů s raketami a palivem určujeme samostatné osy.

Přistávací plochy vrtulníků vybíráme nejlépe blízko prostorů dočasného soustředění materiálu. Vrtulníková letka Mi-4 vyžaduje plochu o rozměrech 300 x 300 m a letka Mi-6 plochu nejméně 700 x 1000 m.

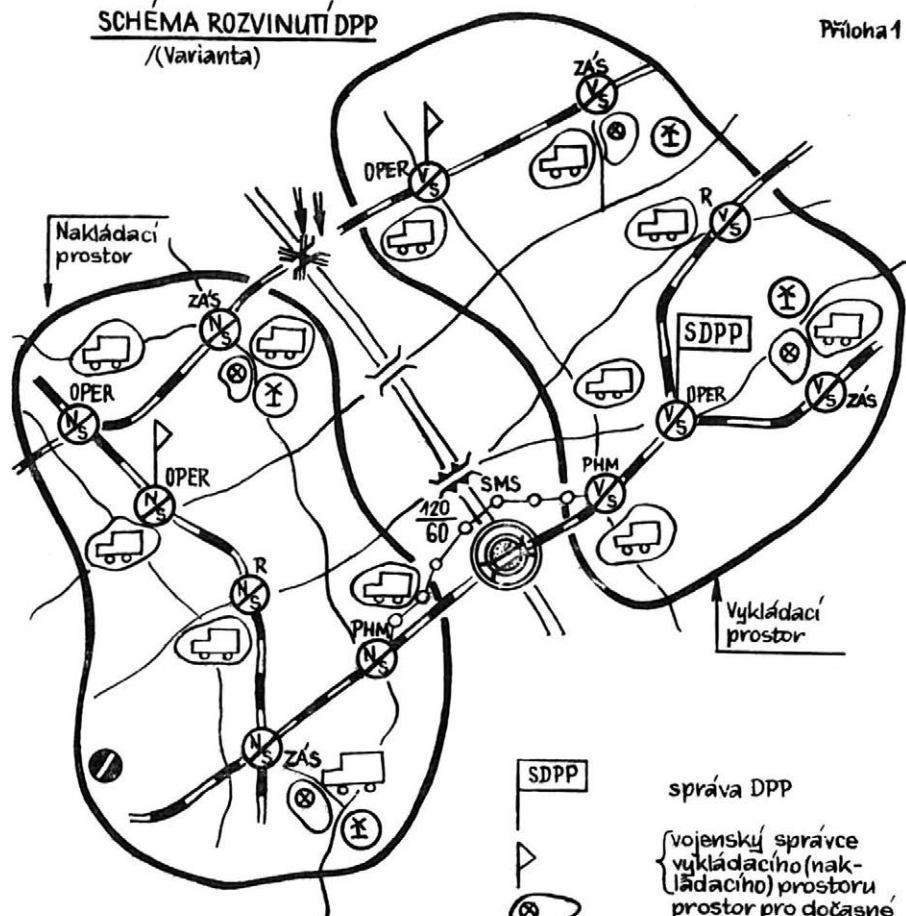
Důležitou otázkou v zabezpečení rozvinutí a řízení činnosti DPP je organizace velení. Je potřebné zřídit velitelské stanoviště správy DPP, které je výhodnější rozmístit ve vykládacím prostoru. Jeho úkolem bude vést průzkum v DPP před jeho rozvinutím, koordinovat činnost mezi vykládacími a nakládacími prostory, zabezpečovat spojení a součinnost uvnitř DPP i k nadřízenému orgánu, organizovat obranu a bojové zabezpečení v celém DPP.

K řízení činnosti ve vykládacím a nakládacím prostoru se osvědčilo zřizování míst velení pro správce vykládacího (nakládacího) prostoru. V jednotlivých vykládacích a nakládacích stanicích určujeme správce vykládacích (nakládacích) železničních stanic.

Možnou variantu rozvinutí DPP uvádím v příloze 1. Jde o případ, kdy DPP je zřizován mezi zničenými železničními mosty přes velký vodní tok.

SCHEMA ROZVINUTÍ DPP /(Varianta)

Příloha 1

LEGENDA

- vykládací stanice
- nakládací stanice
- R } Vykládací - raket
- OPER } (nakládací) - operační
- ZAS } stanice - zásobovací přepravy
- PHM } - přepravy PHM

- SDPP
- vojenský správce vykládacího (nakládacího) prostoru
- prostor pro dočasné soustředění materiálu
- prostor pro soustředění vozidel
- přistávací plocha pro vrtulníky
- polní dálkové potrubí

Možná varianta organizace DPP

Složitost a náročnost rozvinutí, energetické řízení činnosti DPP si vynucuje, aby již v míru byli připravováni funkcionáři pro tuto činnost. Hlavní funkcionáři by měli být nejen teoreticky, ale i prakticky připravováni k plnění svých povinností.

Počty osob pro zabezpečení rozvinutí a provozu DPP budou závislé na velikosti a úkolu DPP. Počty osob bude ovlivňovat situace, zda DPP bude rozvíjen na vlastním území nebo na území nepřítelů.

K zabezpečení rozvinutí a k řízení veškeré činnosti v DPP bude vytvářena správa DPP, která se člení na řídicí a výkonné orgány:

Řídicí orgány:

- velitel (správce) DPP,
- ZVP s politickou skupinou,
- náčelník štábu,
- štáb DPP, který může mít v podřízenosti tyto jednotky: velitelskou, spojovací, chemické ochrany, opravářskou, protipožární a pomocnou jednotku pro zabezpečení vlastního DPP, kromě toho i lékaře s ošetřovnou.

Výkonné orgány:

- zástupce velitele (správce) DPP pro provoz se skupinou řízení,
- správci vykládacího a nakládacího prostoru,
- správci jednotlivých vykládacích a nakládacích železničních stanic.

Zástupce pro provoz má v podřízenosti provozní jednotky k zabezpečení překládky, které mohou tvořit automobilní jednotky, jednotky pro přepravu PHM včetně jednotek potrubní dopravy PH, silniční pořádkové jednotky, speciální jednotky pro vykládku a nakládku raket a několik pracovních jednotek podle úkolů a potřeby.

Pokud DPP nebude chráněn celkovou sestavou PVO frontu, pak je veliteli (správcem) DPP přiděleno i potřebné množství protiletadlových prostředků.

Z této organizace jasně vyplývá, že řízení v provozu DPP bude velmi složitá záležitost. Vzhledem k omezenému počtu sil a prostředků, které mohou být vyčleněny pro DPP, je rozvinutí DPP nejpravděpodobnější v útočné operaci frontu jen na hlavních železničních směrech za frontem. Plánování rozvinutí DPP musí být sladěno se zámyslem velitele frontu pro danou operaci a musí být zkoordinováno s příslušnými správami frontu, zvláště se štábem týlu frontu. Štáb týlu frontu musí v součinnosti s náčelníkem vojenské dopravy frontu rozpracovat příslušné návrhy na organizaci DPP, sladit přepravu v DPP s ostatními přepravami, organizovat obranu a ochranu těchto prostorů a zabezpečit nepřetržité spojení štábu týlu frontu s velitelem (správcem) DPP.

Rozhodujícím orgánem frontu k zabezpečení rozvinutí a provozu DPP bude správa vojenské dopravy frontu, která bude hlavně zabezpečovat:

- rozpracování organizace DPP se štábem týlu frontu, jeho zabezpečení ve štábu frontu a zabezpečení včasné rekonstrukce DPP;

- vytvoření správ DPP;
- včasné soustředění potřebného množství železničních dopravních prostředků do nakládacích železničních stanic;

- určení a přípravu potřebné silniční sítě, přistávacích ploch pro vrtulníky a podle potřeby i letišť;

- sladění přesunu všech vyčleněných sil a prostředků do určených prostorů;

- součinnost s příslušnými správami frontu k zabezpečení obrany a ochrany DPP, k zabezpečení bojové činnosti, hlavně PVO a OPZH a k zdravotnickému zabezpečení;

- upřesnění organizace spojení;
- zpracování plánu vzdušné přepravy, bude-li část přepravy uskutečňována letecky (hlavně vrtulníky);
- stanovení doby pohotovosti DPP.

Přeprava vojsk a vojenského materiálu po železnici bude i v průběhu operace důležitým prostředkem pro přesun z hlubokého zápoli na válčiště. Při dlouhodobém přerušení provozu na důležitých železničních tazích, způsobeném hlavně účinky jaderných zbraní, a při velkých vzdálenostech přepravy do místa určení, bude výhodné organizovat vykládání vojsk a materiálu z vlaků blízko zničených prostorů a překládat je na železnici v nových nezničených prostorech. Takový úkol mohou zabezpečovat i v průběhu operace dočasné překládkové prostory (DPP). K získání potřebných zkušeností je nanejvýše potřebné, aby rozvíjení a možná činnost v DPP byly prakticky procvičovány již v míru, hlavně při velkých operačně taktických cvičeních.

Obdobné zásady budou platit i při zřizování DPP na území teritoria. Jejich rozvinutí a zabezpečování silami a prostředky budou zajišťovat vojenské okruhy v součinnosti s KSVD.

K problematice vedení útoku

Dosažení cílů útočných operací závisí zejména na umění rozvíjet počáteční úspěch a udržovat trvalou převahu nad nepřítelem na hlavních směrech zasazování záloh (druhých sledů) do sražení.

V polovině třicátých let byla obohacena sovětská vojenská věda teorií rozvíjení boje a operace do hloubky. Významné místo v ní bylo věnováno přerůstání taktického úspěchu v operační a rozvíjení operačního úspěchu do hloubky až do úplného zničení nepřítele.

Velká vlastenecká válka potvrdila správnost této teorie. Zkušenosti z války ukázaly, že k dosažení rozhodujících cílů útočných operací je důležité nejen rozvíjení taktického úspěchu v operační, ale i narůstání síly úderu v operační hloubce zasazováním druhých sledů a záloh do sražení.

Druhé sledy a zálohy byly vytvářeny ve všech útočných operacích Velké vlastenecké války. Jejich složení záviselo zejména na důležitosti úkolů, které řešily fronty a armády a na silách a prostředcích, které byly k dispozici. Fronty a armády na hlavních směrech měly většinou operační sestavu ve dvou sledech. Druhý sled frontu tvořila zpravidla vševojsková armáda a druhý sled armády střelecký sbor. Front vytvářel kromě toho i vševojskovou zálohu (ze samostatných sborů a divizí); armáda ji vytvářela zpravidla jen v operační sestavě v jednom sledu (v hodnotě střelecké divize).

Pro většinu útočných operací Velké vlastenecké války je charakteristické, že front a často i armáda vytvářely rychlé skupiny (v sestavě armády nebo sboru), i když měly operační sestavu ve dvou sledech. Byly předurčeny k rozvíjení taktického úspěchu v operační a většinou byly zasazovány první nebo druhý den operací,

tj. před dokončením průlomu taktické hloubky obrany nebo po jejím prolomení.

Využívání rychlých skupin frontů a armád k dokončení průlomu taktické hloubky obrany bylo vynuceno a podmíněno zejména nedostatečným množstvím taktických prostředků k průlomu celé taktické hloubky obrany, ve vysokých tempech, bez zasazení dalších sil. Tankové armády a sbory se přesunovaly v krátkých časových lhůtách na čáry zasazení, z chodu zahajovaly boj a rychle jej přenášely do operační hloubky.

Druhosledové vševojskové armády a střelecké sbory frontů a armád byly zasazovány do sražení zpravidla až po zasazení rychlých skupin, druhý až třetí den operace k plnění úkolů v operační hloubce.

Při přípravě útočných operací bylo plánováno použití druhých sledů k narůstání úsilí na směru hlavního úderu. Zkušenosti Velké vlastenecké války ukázaly, že to od základu měnilo situaci na rozhodujících

směrech a vytvářelo výhodné podmínky k dalšímu rozvíjení operací.

V mnoha případech bylo však nutné v průběhu útočných operací upřesňovat plánované použití druhých sledů. Příčina byla v náhlé a v nepředvídané změně situace, kdy v průběhu operace vznikaly krizové momenty, které vyžadovaly rozhodný zásah velitele k použití druhého sledu. V těchto případech byly druhé sledy nejčastěji používány ke zničení protiúderných uskupení nepřítele nebo k obklíčení a zničení obklíčeného nepřítele, v některých případech k zabezpečení křídla útočného uskupení.

Na rozdíl od druhých sledů byly používány v průběhu útočných operací zálohy frontů a armád; nejčastěji k zesílení vojsk prvního sledu k odrazení protiúderů a k plnění jiných nenadálých úkolů.

V útočných operacích minulé války se názorně projevila tendence vytvářet ve frontech a armádách rychlé skupiny různého složení a určení a druhé sledy. To vyplývalo v první řadě z nutnosti plnit v průběhu operace řadu postupných úkolů spojených s rozvinutím taktického úspěchu v operační, z požadavků narůstání síly úderů a z nedostatečné úrovně motorizace a mechanizace vojsk.

Úloha rychlých skupin a druhých sledů k dosažení cílů útočných operací v průběhu války vzrůstala a jejich hodnota ve frontech a armádách na hlavních směrech se zvětšovala.

Zvětšení hodnoty rychlých skupin a druhých sledů vyplývalo ze

- zvyšování výroby výzbroje a vytváření nových svazků (svazů);
- růstu schopností velitelů dovedně manévrovat silami a prostředky k vytváření úderných uskupení na rozhodujících směrech;
- zvětšení hloubky obrany nepřítele a tím i růstu hloubky útočných operací; z toho vyplýval požadavek mít silné zálohy k vedení operací ve vysokých tempích k úplnému zničení nepřítele.

Do zahájení operace byly druhé sledy rozmístěny

- v armádách obvykle ve vzdálenosti 30—50 km,
- ve frontech — 80—100 km od čáry dotyku s nepřítelem.

To umožnilo skrytě rozmísťovat druhé sledy, vyloučit jejich postřelování pozemními prostředky nepřítele a umožnit v krátké době jejich zasazení do sražení. Nepřítel se vždy snažil letectvem zabránit soustředění a přesunu druhých sledů a záloh útočících vojsk ještě do příchodu na bojiště, nedopustit jejich včasné organi-

zované zasazení do sražení, způsobit jim ztráty a morálně působit.

Proto se útočník vždy snažil utajit soustředění a zahájení přesunů záloh. Prostory rozmístění důkladně prověřoval s cílem zjistit a zničit diverzní a průzkumné skupiny nepřítele. Soustředění a přesuny většinou uskutečňoval v noční době a za omezené viditelnosti. V prostorech rozmístění a za přesunu přísně dodržoval maskovací kázeň. Zároveň s těmito opatřeními uskutečňoval dezinformaci nepřítele vytvářením klamných prostorů soustředění a zahájení přesunů druhých sledů a záloh. Tato opatření klamala nepřítele a často vedla k omylům o směrech připravovaného úderu.

S přibližováním druhých sledů a záloh k frontě na ně nepřítel více působil a nejsilnější úder uskutečňoval v době jejich rozvinování a zasazování do sražení. K úderům používal nepřítel palby dělostřelectva, tanků a jiných prostředků, často ve spojení s protiztělci.

K obsazení a udržení prostorů zasazení, k zabezpečení organizovaného rozvinování a zasazení rychlých skupin a druhých sledů do sražení vysílala vojska silné předsunuté odřady. Tankový (mechanizovaný) sbor vysílal zpravidla předsunutý odřad zesílenou tankovou nebo mechanizovanou brigádu. Předsunuté odřady se přesunovaly často bezprostředně za svazky prvního sledu a po narušení systému protitankové obrany nepřítele rychle pronikaly do hloubky ke splnění konečného cíle.

Důležitý význam pro úspěšné zasazení druhých sledů do sražení mělo spolehlivé umlčení nepřítele. Rozhodující úlohu mělo dělostřelectvo a letectvo. Se zvyšováním počtů dělostřelectva zvětšovala se úměrně i jeho hustota v prostorech zasazení: v některých operacích dosahovala 60—70 hlavních na 1 km fronty.

K zabezpečení zasazení se obvykle používalo dělostřelectvo armád prvního sledu na směru zasazování a kromě toho se rozvíjelo dělostřelectvo svazků zasazovaných do sražení. Vytvoření potřebného uskupení dělostřelectva bylo často spojeno s přeskupováním v krátké době.

Při zasazení druhých sledů do sražení se snažil útočník, aby větší část ženijních prací z jejich zabezpečení plnil silami vojsk prvního sledu a ženijními útvary frontu (armády), s cílem uchovat síly a prostředky vojsk zasazovaných do sražení.

Velitelé armád a divizí zasazovaných do sražení včas vyjžděli do prostorů zasazení a z vybudovaných pozorovatelů bezprostředně v terénu upřesňovali způsob zasazení vojsk do sražení a součinnost mezi nimi a vojsky prvního sledu.

Tanková (mechanizovaná) vojska byla zasazována do sražení většinou z chodu, bez delší zastávky na čarách zasazení. Střelecké svazky a vševojskové armády vzhledem k jejich nízké pohyblivosti byly nuceny před zasazením do sražení obsazovat výchozí postavení; to bylo často spojováno s vystřídáním vojsk prvních sledů. Pro operace Velké vlastenecké války je charakteristické současné rozvíjení a zahájení sražení všech svazků druhých sledů. To umožňovalo uskutečnit silný první úder a zlehčovalo organizaci zničení nepřítele palbou. V jednotlivých případech byly zasazovány svazky postupně, podle toho, jak byly přisunovány do stanoveného prostoru. To bylo v tom případě, kdy situace vyžadovala okamžité zasazení čerstvých sil a kdy druhé sledy byly na přesunu a nebyly schopny připravit se k zasazení do sražení jako celek.

Způsoby činnosti vojsk druhého sledu po zasazení do sražení v operacích Velké vlastenecké války závisely na bojových úkolech a podmínkách situace, která se vytvořila v operační hloubce. V případě, že nepříteli se podařilo připravit hlubokou obranu, svazky druhých sledů zahajovaly bojovou činnost průlomem.

Při úspěšném rozvíjení útočné operace byly zasazovány druhé sledy do sražení k pronásledování odcházejícího nepřítele nebo k rozšíření průlomu do stran. Při odchodu nepřítele druhé sledy nerozvíjely hlavní síly; nezahajovaly palebnou přípravu. Počáteční boje vedly předem odřady a hlavní síly zahájily boj jen při střetnutí se zálohami nepřítele, které připravovaly protiúder nebo které obsazovaly obranné čáry.

Zkušenosti Velké vlastenecké války dokázaly vzrůstající úlohu druhých sledů a záloh k dosažení úspěchu v útočných operacích.

Jestliže druhé sledy byly zasazovány ke splnění hlavních úkolů operace, měly rozhodující vliv na jejich průběh, pak zálohy (při včasné jejich zasazení do sražení) umožňovaly plnit úkoly na směrech, kde se snažil nepřítel převzít iniciativu a překlenout krizové stavy v rozvíjení operace.

V poválečných letech úloha druhých sledů a záloh k dosažení cílů útočných operací dále vzrostla. To vyplývá v první řadě ze zvýšených možností obránce uskutečňovat rozsáhlý manévry zálohami a v krátké době náhle měnit nevýhodný poměr sil na ohrožených směrech a ze zvětšení hloubky soudobých útočných operací a tempa útoku vojsk. Opožděné nebo neorganizované zasazení nových sil do sražení může mít za následek zpoma-

lení tempa útočné operace nebo změnit situaci natolik, že obránce převzme iniciativu natolik, že obránce převzme do obrany.

Kromě toho mohou být druhé sledy používány k odražení protiztečí a protiúderů nepřítele, ke zničení jeho protíúderných uskupení a za výhodné situace i k rozvíjení úspěchu na křídle s cílem obkličít a zničit hlavní uskupení nepřítele. Nevylučuje se ani možnost použít druhé sledy ke zničení uskupení nepřítele, která zůstala v týlu útočících vojsk, a jiných ohnisek odporu nepřítele. Novým úkolem druhého sledu je zesílit nebo vystřídát vojska prvního sledu, která utrpěla značné ztráty po jaderých úderech nepřítele.

Některé úkoly v soudobých podmínkách pravděpodobně druhé sledy již nebudou plnit. Jedním z nich je účast druhých sledů při dokončování průlomu taktické hloubky obrany. Tankové a mechanizované svazky mají dnes ve výzbroji dostatečné množství tanků, obrněných transportérů a jiných obrněných bojových prostředků. Proto mohou tyto svazky vytvářet takové taktické hustoty, které umožňují prolomovat obranu nepřítele do celé taktické hloubky ve vysokém tempu a bez zasazování dalších sil.

V soudobých podmínkách není zapotřebí mít spolu s druhými sledy i tzv. rychlá vojska (skupinu), protože všechny svazky jsou plně motorizovány, schopny samostatně rozvíjet taktický úspěch v operační a úspěšně řešit úkoly v hloubce nepřátelské obrany.

Zálohy budou i dnes nejčastěji používány k plnění nenadálých úkolů operace a k zesílení nebo vystřídání vojsk prvního sledu, která utrpěla velké ztráty po jaderých úderech nepřítele.

Vzhledem ke zvětšení hloubky bojové a operační sestavy vojsk prvního sledu, zvětšila se také vzdálenost prostorů soustředění druhých sledů od fronty. Plně motorizované svazky jsou schopny překonat tuto vzdálenost v krátké době a mohou být zasazeny do sražení bez dlouhé zastávky na čarách rozvíjení. Kromě toho budou rozmístěny tak, že nemohou být ničeny taktickými raketami nepřítele.

V soudobých útočných operacích bude uskutečňováno zasazení druhých sledů a záloh do sražení z chodu. Vzhledem k úplné motorizaci pozemních vojsk není nutné obsazovat výchozí prostory a dlouho v nich ponechávat vojska. Manévrující tanková vojska nejsou odkázána na cesty a pěchota na pásové technice může bez předběžného soustředění nenadále zahajovat útok na široké frontě.

Přitom však jsou značně složité podmínky přesunu a zasazení druhých sledů do sražení. Na rozdíl od druhé světové války, kdy obránce nemohl rozhodným způsobem zabránit soustředění a přesunu záloh útočnicka bezprostředně do prostoru bojiště vzhledem k nedostatečnému množství a účinnosti tehdejších dalekonosných prostředků, v soudobých podmínkách se zvýšily možnosti průzkumu celé hloubky rozmístění útočících vojsk i jejich ničení.

Vzhledem ke zvýšené úloze záloh k dosažení cílů útočných operací, v armádách NATO předpokládají uskutečňovat opatření k izolaci prostoru bojové činnosti. V tomto směru má důležité místo letectvo, které bude ničit přepravy, mosty, železniční stanice, dopravní uzly, vojska na přesunu a zálohy v prostorech soustředění.

Kromě letectva budou používány k ničení záloh operačně taktické a taktické rakety. Jestliže ještě nedávno západní specialisté pokládali za možné a racionální používat rakety jen k jaderným úderům, pak v současné době věnují velkou pozornost použití taktických a operačně taktických raket s tříštivotrhavou náloží. Podle jejich názoru je výhodné ničit jimi nekrytou živou sílu a bojovou techniku. K podobným objektům patří i taktické a operační zálohy v prostorech soustředění a na čarách rozvíjení.

Ke zvýšení účinnosti ničení záloh útočnicka předpokládají armády mnohých států (např. USA) rozsáhle použít nové bojové prostředky — výsadežná a aeromobilní vojska. Obsazováním nebo ničením přeprav nebo dopravních uzlů budou zpomalovat přesun záloh a přepadat z lécek jednotlivé proudy.

Druhé sledy a zálohy útočnicka v prostoru soustředění a za budou více než ve druhé světové válce ohroženy nejen vzdušným, ale i pozemním nepřitelem.

Důležitým činitelem hromadného použití jaderných zbraní, který může podstatně ovlivnit způsob přesunu a rozvíjení druhých sledů a záloh, jsou hromadné ztráty, pásma zamoření a požárů, rozbořená pásma a zatopené prostory, vzniklé v důsledku použití jaderných zbraní. Vojska na přesunu budou zdržena odstraňováním následků po jaderných úderech, hledáním obětí, vytvářením průchodů a hašením požárů.

To znamená, že v soudobých podmínkách budou útvary a svazky druhých sledů (záloh) útočnicka častěji přicházet k přednímu okraji a na čáru rozvíjení s určitým časovým zpožděním. Přesunovaná a rozvíjená vojska nesmí být dlouho na čarách rozvíjení a vyčkávat ostatní

svazky (útvary) vzhledem k nebezpečí jaderných úderů nepřitele. Kromě toho zdržování vojsk na čarách rozvíjení umožňuje obránci uskutečnit celou řadu protipatření k zesílení ohrožených směrů. Tim by byl snížen účinek překvapení a vytvořila by se složitá situace pro zasazení. V takové situaci bude výhodné postupně zasazovat do sražení svazky (útvary) záložních svazů (svazků). To však neznamená, že není nutné se snažit o jejich současné zasazení.

Při vedení bojové činnosti na samostatných směrech, v podmínkách rychle se měnící situace a při vzájemném hlubokém vklínění stran je obtížné zasazovat do sražení svazky druhého sledu z jedné čáry tak, jak tomu bylo v operacích minulé války. V současné době, zejména v operacích s použitím jaderných zbraní, je nejpravděpodobnější zasazování každého svazku druhého sledu do sražení ze samostatných čar; čáry zasazení mohou často být v různé hloubce a mezi nimi mohou být značné mezery.

Obránce, který má dnes k dispozici prostředky mechanizace ženižních prací, i v omezených časových podmínkách, může vybudovat třebaže jednoduché úkryty pro živou sílu, palebné prostředky a bojovou techniku. Vzhledem k velkému množství tanků a jiných obrněných prostředků, taková obrana se stává velmi odolnou proti palbě klasických prostředků. V kritických momentech operace k rychlému zesílení ohrožených směrů v pásmu zasazování útočících druhých sledů a záloh, kromě toho může obránce použít aeromobilní vojska. To znamená, že druhé sledy ihned po zasazení do sražení budou často prolomovat obranu nepřitele. K zabezpečení úspěchu průlomu však musí vytvořit převahu sil na zvoleném úseku.

Proto zasazení druhých sledů vyžaduje soustředit dělostřelectvo na čarách zasazení, podřídít útvary dělostřelectva vojsk prvního sledu svazkům a svazům zasazeným do sražení. V souvislosti s rozšířením pásma útoku a zkrácením času pro zasazení druhých sledů dělostřelectvo je nutné přeskupit ve větší hloubce a kratším čase, než v minulé válce.

Jaderné zbraně umožňují obránci podstatně změnit poměr sil ve svůj prospěch na zvolených směrech a uskutečnit rozhodné protizákladní a protiúder. Aby útočnick zamezil obránci dosáhnout těchto cílů, může použít v takovém případě druhé sledy ke zničení protiúderných uskupení ve střetném sražení. Přitom je neúčelnější částí sil pouat protiúderné uskupení ne-

přítele čelně a hlavními silami zasazování záloh udeřit do jeho boku (kombinace čelního útoku s obchvatem).

Před zasazením druhých sledů do sražení plní všechny úkoly jejich ženíjního zabezpečení síly vojsk prvního sledu a nadřazených velitelských stupňů. Zvýšené možnosti obránce ničit přepraviště a jiné zranitelné úseky pochodových os, vytvořit pásma zamoření a závaly bezprostředně před zahájením přesunu záloh, velmi často přinutí použít vlastní síly a prostředky k překonání takových překážek. Přitom je důležité dovedně rozdělit tyto síly a prostředky tak, aby každý proud byl schopen samostatně překonávat překážky a záratasy.

V soudobých operacích je rovněž složitější velení vojskům zasazovaným do sra-

žení. Organizaci zasazování bude nutné řešit ve zkrácené lhůtě, velmi často v průběhu přesunu svazků k čarám zasazení a v podmínkách složité a rychle se měnící situace. Zvyšuje se okruh otázek, které je nutné řešit při organizaci zasazování. Zvláště je nutné sladit úsilí zasazovaných svazků a svazů do sražení s činností vojsk prvního sledu, raketových, aeromobilních vojsk a vzdušných výsadek.

Nepřítel v tuto dobu může vyřadit z činnosti řadu míst velení. Proto k udržení nepřetržitosti velení má velký význam dovedné rozdělení sil a prostředků na více míst velení, jejich správné rozmístění a pohotovost každého z nich převzít velení vojskům. V platnosti zůstávají zkušenosti z minulé války o tom, že je nutné včas rozvíjet místa velení na čarách zasazení.

Narůstání úsilí vojsk v útoku je jednou z důležitých podmínek jeho úspěšného vedení. Vojské umění vychází ze zásady, že ke zničení silného nepřítele v obraně nepostačí jeden úder. K dosažení konečného cíle v útočné operaci vojska plní řadu postupných úkolů. K jejich splnění musí na důležitých směrech mít určitou převahu sil a prostředků nad nepřítelem. Takovou převahu mohou zabezpečit jen odpovídajícím narůstáním úsilí, tj. zvyšováním síly působení na nepřítele, které dosahují útočící vojska k určité době na určitém směru nebo úseku fronty.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a poválečný rozvoj vojenství dokazují, že způsoby narůstání úsilí útočících vojsk se neustále rozvíjejí a závisí na mnoha činitelích. Můžeme je rozdělit na tři hlavní skupiny. Do první skupiny patří činitelé, které diktují zvětšování síly úderu útočících vojsk. Je to především důležitost plnění úkolu, jeho složitost a rozsah. Druhou skupinu tvoří činitelé, které charakterizují potencionální možnosti vojsk k narůstání úsilí. Jsou to síly a prostředky, které mohou být použity (jejich situace, stav a organizace). Do třetí skupiny patří činitelé, které podmiňují možnost a účelnost využití různých sil a prostředků k narůstání úsilí v konkrétních podmínkách vedení operací. Mezi ně patří operační situace, situace a charakter činnosti sousedů, možnosti dalšího útoku, geografické podmínky, terén, počasí, vegetace, přírodní překážky, denní nebo noční doba a maximálně přípustná doba, v jejímž průběhu musí dojít k narůstání úsilí.

V závislosti na rozsahu bojové činnosti můžeme dosáhnout narůstání úsilí vojsk po-

stupnými údery podél fronty, nebo zvětšením množství sil a prostředků, které vedou bojovou činnost na zvolených směrech a konečně zvyšováním intenzity a efektivity jejich použití.

První způsob je charakteristický pro strategický rozsah činnosti. Druhý způsob narůstání úsilí se projevuje zejména v činnosti operačního rozsahu. Potřebuje méně sil, prostředků a času, má rychlý spád a ihned ovlivňuje hloubku operační sestavy nepřítele. Postupný průlom souvislé fronty obrany na několika úsecích v operačním měřítku neměl podstatné přednosti.

Narůstání úsilí v taktickém měřítku se týká jen bezprostředního zvyšování sil a prostředků bojujících vojsk. Je to z toho důvodu, že různá doba zasazování sil v omezeném prostoru nevede obvykle k rozptýlení sil obránce. Poslední způsob má přesto určité přednosti v úderech útočníka v různé době.

Podrobněji rozebereme způsob narůstání úsilí zvyšováním sil a prostředků, které vedou bojovou činnost na zvolených směrech. Narůstání úsilí můžeme dosahovat zasazováním druhých sledů a záloh do boje a sražení, přeskupováním útvarů a svazků z pasivních úseků fronty (směrů) nebo uvolněných sil po splnění bojových úkolů, zvýšením spotřeby munice a jiných materiálních prostředků.

Zasazení druhých sledů a záloh do boje a sražení je hlavním a nejobecnějším způsobem narůstání úsilí vojsk v útoku. Tento způsob v současné době neztrácí ani v nejbližší budoucnosti nebude ztrácet svůj význam. Potvrzuje to ten fakt, že k plnění absolutně většiny nejdůležitějších úkolů při rozvíjení útočných operací

v minulosti se používaly zpravidla druhé sledy a zálohy útvarů, svazků a svazů. Přitom množství sil a prostředků, vyčleňovaných do sestavy druhých sledů a záloh, se neustále v průběhu války zvyšovalo.

Úloha druhých sledů a záloh k dosažení cílů operace, v závislosti na vyzbrojování ozbrojených sil novými prostředky boje, na zvyšování mobility vojsk, rozmachu, tempa a úsilí bojové činnosti, neustále vzrůstala. Předpoklad je, že v soudobých podmínkách se ještě zvýší.

Stojí za pozornost i způsob narůstání úsilí, který se projevuje v tendenci větší diferenciace úkolů, které plnily druhé sledy a zálohy různého stupně a určení. Tato tendence se projevuje tím více, čím účinnější jsou prostředky ozbrojeného zápasu. O tom svědčí zkušenosti druhé světové války.

K plnění nenadálých úkolů různého charakteru vytvářely se v průběhu války současně s vševojskovými, dělostřelecké protitankové, tankové, chemické, ženijní a jiné zálohy speciálního určení a pohyblivé odřady zatarasovací.

Bojovou sestavu útvarů a svazků útočících vojsk, v závislosti na rozvoji obrany, stále častěji tvořily dva, dokonce i tři sledy. Bylo vždy snahou mít takovou sestavu vojsk, která by zabezpečovala narůstání úsilí prvního sledu útvarů, svazků a svazů při plnění každého dalšího úkolu s cílem předstihnout nepřítele v jeho protipatřích.

V útočných operacích ke konci Velké vlastenecké války tvořily operační sestavu armády zpravidla dva sledy, rychlá skupina, armádní dělostřelecká a protiletadlová skupina, zálohy (dělostřelecká protitanková, tanková, ženijní) a pohyblivé odřady zatarasovací. Nebylo výjimkou, kdy armáda kromě toho měla vševojskovou zálohu v hodnotě 1–2 střeleckých divízií.

Armáda členila operační sestavu do dvou sledů při útoku na nejdůležitějších směrech, kdy měla prolomovat velmi rozvinutou obranu a bojovat se silnými zálohami nepřítele, nebo v útoku na samostatných směrech. Přitom armáda měla silné druhé sledy i v případě, že sbory měly své druhé sledy.

V některých případech, útočila-li například armáda na křídlech úderných uskupení frontu, měla operační sestavu ve třech sledech. Operační sestavu v jednom sledu měla armáda obvykle v tom případě, že nepřítel vybudoval slabou obranu a neměl bližší operační zálohy; při útoku na široké frontě a při nedostatku sil; měla-li armáda ve svém složení rychlou skupinu,

nebo v pásmu armády působila rychlá skupina frontu. Sbory a divize na směru hlavního úderu armády měly zpravidla bojovou sestavu ve dvou sledech.

Rychlé skupiny armád byly určeny k rozvíjení úspěchu v operační hloubce. V součinnosti s předsunutými odřady střeleckých divízií, jejich úkolem bylo obsadit a udržet důležité obranné čáry a prostory, pronásledovat odcházejícího nepřítele a ničit jeho přisunované zálohy.

Ve většině operací byly zasazovány svazky rychlých skupin do sražení prvního nebo druhého dne útoku, kdy střelecké divize dosáhly prostorů hlavních palebných postavení dělostřelectva nepřítele, k dokončení průlomu taktické hloubky obrany. Vzdálenost čáry zasazení od předního okraje byla 5–10 km. Používání rychlých vojsk k dokončení průlomu taktické hloubky obrany bylo vynuceno zejména nedostatkem tanků přímé podpory pěchoty v bojových sestavách střeleckých svazků a dále tím, že kvalitativní složení dělostřelectva nezabezpečovalo potřebné umlčení hluboké obrany nepřítele.

Druhý sled armády se zpravidla používal k narůstání úsilí vojsk na hlavním směru a zvláště k průlomu armádního a mezilehlých obranných postavení, k ničení obrany nepřítele rozšiřováním průlomu do stran, k dokončení obklíčení jeho uskupení, k ničení záloh a k odrážení protiúderů. Zasazení druhého sledu bylo plánováno obvykle po průlomu taktické hloubky obrany druhý až třetí den operace, jestliže v pásmu armády působila rychlá skupina. Když v pásmu armády nebyla zasazována rychlá vojska, pak se sbor druhého sledu zasazoval v průběhu průlomu taktické hloubky obrany z rána druhého dne operace (nejčastěji v boji o druhé pásmo).

Druhé sledy střeleckých sborů byly určeny k rozvíjení úspěchu divízií prvního sledu do hloubky nebo do strany, například k obsazení druhého pásma obrany z chodu. Druhé sledy střeleckých divízií byly používány k narůstání úsilí prvního sledu v boji za ovládnutí hlavního pásma obrany a k odrážení protiztečí. Zasazování druhých sledů sborů bylo plánováno v druhé polovině prvního dne útoku, nebo z rána druhého dne.

Úkolem dělostřeleckých protitankových záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích, vytvářených v plucích, divíziích, sborech a armádách, bylo zvětšovat možnosti útočících vojsk v boji s tanky, zejména při odrážení protiztečí a protiúderů tankových útvarů a svazků. Dělostřelecké protitankové zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací působily v průběhu

operace zpravidla společně a v celém útočném pásmu.

V celém komplexu sil a prostředků, které zabezpečují úsilí vojsk, má zvláštní místo podpůrné letectvo. Jeho úloha při plnění tohoto úkolu v podmínkách zvětšení rozmachu a tempa bojové činnosti neustále vzrůstá. Letectvo má se stále větším úsilím ničit nepřitele v hloubce obrany, zejména jeho přesunované zálohy. Omezení použití letectva k tomuto úkolu v operacích Velké vlastenecké války mělo těžké následky pro útočící svazky.

Počínaje druhým obdobím války byla podporována armáda při útoku na hlavním směru fronty 3—5 leteckými divizemi.

Hodnota PVO vojsk v průběhu útočných operací narůstala zejména zesílením divizí a sborů protiletadlovým dělostřelectvem a stíhacím letectvem, které se operacně podřízovalo armádě a současně působilo podle plánu letecké armády frontu.

Zasazení druhé sledy v průběhu útoku se obnovovaly k dalšímu narůstání úsilí vojsk prvního sledu ze sil a prostředků vyváděných z vedlejších směrů, z vojsk, která splnila své bojové úkoly a z vojsk podřízených v průběhu operace.

Diferenciace úkolů, které řešily druhé sledy a zálohy různé hodnoty a předurčení, umožnila plně a účinně využít jejich bojových možností a současně i úsporně zasazovat síly a prostředky, zejména ty, které nemohly být jinak obnoveny. Tak se vytvářely podmínky k včasnému a pružnému reagování na změnu situace v průběhu operace. Jejich potřeba vzrůstala současně se zdokonalováním prostředků ozbrojeného zápasu.

V současných podmínkách je předpoklad, že k narůstání úsilí vojsk v průběhu operace budeme používat způsobu, jehož podstatou je použití sil a prostředků z jiných směrů. V tomto případě dosáhneme narůstání úsilí přeskupením útvarů a svazků, nebo změnou jejich podřízení, dále změnou směrů úderů palběných prostředků.

Narůstání úsilí použitím útvarů a svazků přeskupených v průběhu operace může mít dobrý výsledek. Není-li dostatek potřebných záloh, pak tento způsob může být jediný, který rozhodně ovlivní a změní poměr sil na zvolených směrech ve svůj prospěch. Přesto tento způsob byl v minulé válce (vzhledem ke střeleckým svazkům) málo používaný a v průběhu operace se často neosvědčil, protože svazky měly málo prostředků k uskutečňování rychlých přesunů. Ke stanovené době zasazení do sražení tyto síly přicházely pozdě, nebo jejich „vytažení“ ze sestavy bylo značně obtížné. Manévr podél fronty

byl také omezován šířkou útočného pásma armády.

Zavedení soudobých dopravních prostředků pro přesun útvarů a jednotek na bojišti, zlepšení manévrovosti vojsk a rozšíření pásem útoku při nesouvislé obraně nepřítele, to vše snižuje známá omezení při zabezpečování tohoto způsobu narůstání úsilí.

Zvýšení možností manévru vojsk podél fronty může být charakteristické jen při boji v operační hloubce. Podmínky tohoto způsobu manévru při vedení boje v taktické hloubce obrany nebudou i nadále vyhovovat. Hlavní příčinou, které omezuje manévr sil a prostředků, je nebezpečí použití nepřátelských jaderných zbraní. Kromě toho zvětšená dálka střelby dělostřelectva umožňuje působit palbou do celé hloubky bojové sestavy útočících svazků prvního sledu. To znamená, že i v soudobých podmínkách k zabezpečení narůstání úsilí útočících vojsk je nutné přibírat síly a prostředky zejména z hloubky operační sestavy.

Obecnou zásadou narůstání úsilí vojsk zůstává i nadále vyčleňování doplňkových norem materiálních prostředků, zejména munice pro svazky, které plní nejdůležitější úkoly.

Nejdůležitější zvláštností, která významně bude ovlivňovat složení sil a prostředků a způsob jejich používání při narůstání úsilí v útoku, je stálá pohotovost k použití jaderných zbraní. Tato závislost se projevuje v tom, že je nutné mít část sil a prostředků v neustálé pohotovosti k zahájení jaderných úderů; spolu s tím však omezuje možnost jejich použití k vedení bojové činnosti klasickými prostředky. V letectvu to znamená, že v průběhu vedení boje bez použití jaderných zbraní část letadel — nosičů jaderných zbraní, hned ze začátku bude vyčleněna pro zahájení možného úderu jaderných zbraní. Narůstání úsilí bude nutné zabezpečovat v podmínkách značného rozptýlení vojsk; to však na druhé straně zvyšuje požadavky na jejich manévrovost.

Útok se bude vyznačovat vysokým nasycením bojiště tanky, bojovými vozidly, obrněnými transportéry a jinými obrněnými a samohybnými prostředky, které zásadně zvýší manévrovací schopnost útvarů a svazků, a bude mít bezprostřední vliv na složení sil a prostředků, používaných k narůstání úsilí vojsk a způsob jejich použití.

Vojska budou mít k dispozici palběné prostředky, které mají větší mohutnost a zvýšený dosah účinnosti. To umožní působit nepříteli v průběhu narůstání úsilí v útoku vyšší ztráty a do větší hloubky.

Narůstání úsilí je nutné uskutečňovat v podmínkách hlubokých vzájemných vklínění stran, rychlých a podstatných změn situace. To vyžaduje narůstání úsilí zabezpečovat ve vysokých tempech a pružně používat odpovídající síly a prostředky.

Útočícím vojskům se bude bránit nepřítel, který bude mít velké možnosti protiopatření s cílem změnit narůstání úsilí jak v taktické, tak i v operační hloubce obrany. Sblížení doby zasazení sil a prostředků do sražení a do boje na obou stranách se projevuje stále výrazněji jako tendence. To znamená, že dosažení náhlé změny v poměru sil při narůstání úsilí v současné době bude značně složité. K tomu bude nutné vytvářet hlubší operační sestavy svazů, silné druhé zálohy různého určení, větší počet prostředků s dalekým dosahem, schopných v krátké době přenášet a soustředit své úsilí na jakémkoli směru v pásmu útoku. Je to důležitý činitel k udržení iniciativy a k úspěšnému rozvíjení útoku.

Účinné narůstání úsilí v soudobých podmínkách je možné jen za předpokladu komplexního využití různých sil a prostředků.

K boji s nepřítelem, který zaujímá připravenou obranu a má silný druhý sled a zálohy, zasazujeme útvary a svazky do boje a sražení s cílem plnit velmi těžké a složité úkoly.

Přesun a zasazení druhých sledů a záloh do boje a sražení se musí uskutečnit v nejkratší době. Rozhodná činnost zasazovaných vojsk do boje a sražení má v řadě případů větší význam, než bezprostřední zvětšení jejich množství. Za současné pohyblivosti bojové techniky a vysokého růstu mohutnosti zbraní, rozhodnost, organizovanost a prudkost činnosti vojsk umožňují se stejnou sestavou zasazovaných sil a prostředků postupně plnit několik úkolů a vcelku zničit silnější zasazované uskupení nepřítel. V tomto případě se snadněji překonávají i potíže vyvolané vzdáleností čar zasazení druhých sledů do sražení.

Rozhodnost činnosti vojsk je určována i množstvím použitelných sil a prostředků. Neexistuje v tom ovšem přímá závislost. Např. 2–3násobné zvětšení množství sil nikdy nevede k odpovídajícímu zvýšení tempa útoku.

Nevede také ani k proporcionálnímu růstu zničených sil nepřítel. Proto zvyšování množství vojsk je nutné uskutečňovat úměrně, neboť vzniká nebezpečí, že ztráty způsobené nepříteli zůstanou bezmála nezměněné, ale ztráty vlastních vojsk prudce stoupnou. Kromě toho bude složitější velení.

Jen výjimečně přesná kombinace množství a pohyblivosti používaných vojsk v konkrétních podmínkách situace má nejlepší výsledky při ničení nepřítel; umožňuje zasazovaným silám předejít přisunování vojska nepřítel v obraně a ničit je po částech.

To znamená, že v současné době jsou složitější podmínky pro včasné a účinnější použití sil a prostředků zasazovaných do boje a sražení, zvyšuje se náročnost na rychlost jejich přesunu a rozvinutí a na všestranné jejich zabezpečení. V souvislosti s tím, vystupují do popředí otázky přesné, včasné a všestranné přípravy druhých sledů a záloh a včasného seznámení s charakterem a dobou plnění budoucího útoku.

Změny v obsahu způsobů narůstání úsilí vojsk jsou určovány dalším zvýšením hloubky činnosti zasazovaných sil a prostředků. Ničení nejen bezprostředně protistojícího nepřítel, ale i důležitých cílů v hloubce jeho obrany je zákonitostí narůstání úsilí útočníka. Je to podmíněno zvláště tím, že v dnešních podmínkách současné ničení nepřítel do celé jeho hloubky obrany je uskutečňováno hned se zahájením operace. Takový současný úder má nejvýraznější úspěch v případě, že počáteční výsledek se podaří upevnit a rozvinout jej v průběhu další činnosti. Jen za těchto podmínek bude narušen systém obrany a součinnost různých sil a prostředků a vytvoří se podmínky k ničení nepřítel po částech. V opačném případě by mohl nepřítel obnovit postavení.

Tato potřeba vyplývá rovněž z nutnosti prvořadého ničení důležitých operačně strategických prostředků jaderného napadení nepřítel, které jsou rozmístěny ve značné vzdálenosti od předního okraje obrany, a dále jeho vysoce manévrových záloh ještě za přesunu.

V armádách kapitalistických států je tendence zvětšovat hloubku obrany. Charakteristické je i to, že růst např. taktické hloubky obrany zpravidla předbývá dálku dostřelu dělostřelectva. Narůstání úsilí za těchto podmínek se musí lišit, a to komplexním použitím různých sil a prostředků, současně i postupně zasazovaných do boje a sražení. Ničení nepřítel v obraně do celé hloubky může dosáhnout dělostřelectvou a minometnou palbou, údery letectva, vysazením vzdušných výsadek a zasazením různých záloh a druhých sledů do sražení.

Množství sil a prostředků potřebných k narůstání úsilí a způsob jejich použití budou od základu jiné, protože došlo ke změnám i ve způsobech přechodu vojsk do útoku. Kdyby např. se útok zahajoval

z dotyku s nepřítelem po obranném sražení, kdy průzkum dostatečně zjistil objekty ničení nepřítele a cíle jsou v dosahu hlavních dělostřeleckých prostředků, kdy je možné ničit hlavní uskupení nepřítele do značné hloubky, kdy nemá silné zálohy, pak bychom dosáhli rozvíjení úspěchu hlavně postupným umlčováním obrany palbou útočících vojsk a postupným zasazováním záloh a druhých sledů do boje a sražení.

Jiné jsou podmínky pro narůstání úsilí, zahajují-li vojska útok a překonávání zabezpečovacího pásma. V tomto případě je těžké v době palebné přípravy spolehlivě umlčet hlavní uskupení obránce. Nepřítel má možnost širokého manévru zálohami k zesílení obrany na důležitých směrech a vytvořit uskupení pro protizteče a protiúder. Proto potřeba zasazování druhých sledů i záloh, nejen taktických, ale i operačních, může vzniknout hned po překonání zabezpečovacího pásma. Při tom nemůžeme vyloučit současně zasazení druhých sledů a záloh různého stupně i určení.

Mezi základní směry dalšího rozvoje způsobů narůstání úsilí vojsk v útoku patří:

- Především je to zkrácení doby potřebné k přesunu na čáru zasazení a zabezpečení rychlého zasazení druhých sledů i záloh do sražení; zvýšení pohyblivosti a manévrovosti útvarů a svazků, zejména však dělostřelectva.

- Zdokonalení způsobů hromadění sil, zejména dělostřelectva a tanků, při omezených časových a prostorových možnostech soustřeďování vojsk.

- Široké používání takových mobilních a dalekopůsobících sil a prostředků, jako je letectvo a výsadky, které umožní značně zvýšit hloubku působení na obranu nepřítele a ničit jeho přesunované zálohy již na dalekých přístupech.

- Zdokonalení způsobů součinnosti sil a prostředků používaných k narůstání úsilí, mezi sebou, s vojsky prvního sledu a se sousedy; další rozpracování jednoduchých a neselhávajících prostředků a způsobů označení rozmístění vlastních vojsk a cílů pro letectvo.

- Dosažení včasného, všestranného a úplného zabezpečení druhých sledů a záloh zasazovaných do boje a sražení. Hledání nejracionalnějšího řešení otázek místa, času a rozsahu prací spojených s týlovým zabezpečením zasazovaných útvarů a svazků.

- Zabezpečení spolehlivého velení

útvarům a svazkům druhých sledů a záloh při přesunu, rozvinování i při zasazování do boje a sražení, dále letectvu a taktickým vzdušným výsádkám.

Důležitým směrem při rozvíjení způsobů narůstání úsilí je zvětšování dálky střelby dělostřelectva a zvyšování mohutnosti jeho palby. To umožňuje spolehlivě ničit nepřítele současně do velké hloubky. Dělostřelectvo v tomto případě může působit delší dobu beze změny palebných postavení.

Zásady narůstání úsilí:

- Nejdůležitější zásada je zabezpečit narůstání úsilí především na směru největšího úspěchu. Objektivně vychází ze zákona nerovnoměrného rozdělení sil a prostředků ve válečné činnosti a v mnohém podmiňuje využití jiných zásad narůstání úsilí.

- Narůstání úsilí uskutečňovat v přesně stanovené době, nedopustit předčasné ani zpožděné zasazení nových sil a prostředků do sražení. Předčasné zasazení může mít za následek, že vyčerpají část prostředků do doby, než vznikne nutnost jejich zasazení. Tim, že zahájí bojovou činnost s prvním sledem, mohou se dostat do nevýhodné situace, zejména v případě, že nepřítel zasadí do boje další síly. Opožděné zasazení může způsobit zdržení útoku nebo snížit tempo jeho rozvíjení. V takové situaci je nutné zasadit nové síly, zvětší se spotřeba zásob útočících vojsk. Narůstání úsilí je výhodné zabezpečit v té době, kdy vzniká předpoklad zvětšování odporu nepřítele a zvýšené nebezpečí značného snížení převahy vlastních sil a prostředků.

- Účinnost zasazení dalších sil a prostředků do sražení bude nejvyšší při předjetí nepřítele v uskutečnění jeho protipatření. To zabezpečí vyloučení snížení tempa rozvíjení útoku a zabrání sloučení záloh nepřítele s jeho prvními sledy.

- Zasazení dalších sil a prostředků do sražení uskutečňovat v krátkých lhůtách, hromadně a s překvapením.

- Narůstání úsilí zabezpečovat bez narušení, podle potřeby v průběhu celého útoku, neukládat zasazovaným silám a prostředkům nahodilě nebo méně důležité úkoly. Tato zásada vychází z toho, že i malé zastavení nebo zdržení útoku v důsledku opožděného přísunu dalších vojsk k zesílení prvního sledu může, zejména v soudobých operacích, způsobit ztrátu iniciativy a bojové činnosti.

- Druhé sledy, jednotky, útvary, svazky a svazy zasazovat do boje a sražení zpravidla postupně. V případě jejich současněho zasazení musí být uskutečněno

na různých směrech. Druhé sledy zasazovat v mezerách mezi svazky (útvary) prvního sledu nebo na křídlech. Řešení je závislé na stupni růstu odporu obránce a na způsobu zasazení dalších sil a prostředků do boje. Přitom je nutné mít při zasazování převahu sil a prostředků nad nepřítelem. Druhou zásadou je zpracovat rozpočet času, který má útočník k zasazení druhých sledů a záloh k dispozici a nutnost předejít nepřítele v narůstání sil v případě, že se druhé sledy zasazují současně. A nakonec tento princip předpokládá důkladně zhodnotit možnosti použití nepřátelských jaderných zbraní v období zasazování dalších sil a nedopustit nebezpečné nahromadění vojsk při zasazování druhých sledů a záloh.

— Dobré výsledky při narůstání úsilí vyžadují pružnost pro jeho uskutečňování. Pružnost je závislá na využití zejména těch sil a prostředků, které nejvíce odpovídají potřebě zesílení útočících vojsk v daných podmínkách a odpovídají charakteru plněného úkolu.

— Perspektivnost je další zásadou narůstání úsilí, tj. vycházet nejen ze stanoveného úkolu, ale i z dalšího předpokládaného úkolu. Najít přijatelné rozhodnutí k narůstání úsilí vojsk v konkrétním pří-

padě nebude složité. Jiná situace nastane v případě přijetí rozhodnutí k dalšímu možnému zvyšování úsilí vojsk, které může být velmi nutné k dosažení konečného cíle operace.

— Velký význam pro narůstání úsilí vojsk má součinnost sil a prostředků zasazovaných do boje a sražení. Tato zásada vyplývá z potřeby komplexního využití různých sil a prostředků při narůstání úsilí. Má tím větší význam, čím je větší rychlost přesunu, větší tempo útoku a čím se rychleji mění situace.

— Zvláštní význam v narůstání úsilí vojsk má všestranné zabezpečení sil a prostředků zasazovaných do sražení, zejména organizace důkladného průzkumu nepřítele bezprostředně před zasazením dalších sil a prostředků, jejich maskování, ochrana ze vzduchu a na křídlech, včasné a úplné týlové zabezpečení zasazovaných druhých sledů a záloh.

Narůstání úsilí bude různé v závislosti na zasazovaných silách a prostředcích a na způsobech jejich použití. Vždy však bude zabezpečováno v závislosti na plnění úkolu, podmínkách situace a předpokládaném charakteru činnosti nepřítele.

Upraveno ze sovětského tisku

z kapitalistických armád

SEVERO- ATLANTICKÝ PAKT PO DVACETI PĚTI LETECH

Plukovník
PhDr. Vladislav Rybecký, CSc.

Motto:

*„Na historické události si člověk nestě-
žuje, u těch se naopak musí snažit pocho-
pit jejich příčiny a tím také jejich dů-
sledky...“* (B. Engels)

Moderní dějiny znají nemálo takových politických a vojenských rozhodnutí buržoazní politické reprezentace, které si ve svém důsledku kladly nereálný, sociální, politický a vojenský cíl: zvrátit kolo dějin a zastavit společenský pokrok. Každý takový pokus dříve či později skončil nezdarem. Avšak některá taková rozhodnutí přes svůj reakční charakter výrazně ovlivnila na určitou dobu vývoj vztahů mezi státy a tudíž i vývoj mezinárodních vztahů a vojenskopolitickou situaci.

K takovému druhu rozhodnutí buržoazní politické reprezentace v poválečné éře nesporně patří vytvoření agresivního Severoatlantického paktu. Jeho vytvořením (4. 4. 1949) byl dovršen proces přechodu Spojených států, Anglie, Francie a dalších států od politiky spolupráce se Sovětským svazem k politice namířené proti němu a ostatním socialistickým zemím. Současně to byl rozhodující krok k vojenskopolitickému rozdělení Evropy do dvou protikladných vojenskopolitických seskupení. Tato skutečnost, jakož i politika „studené války“ a politika z pozice síly krajně negativně ovlivnila všechny sféry společenského života, především evropských států, ale i v širším celosvětovém měřítku.

Třídní podstata a reakční charakter NATO

S dalekosáhlými revolučními přeměnami v Evropě, které nastaly po druhé světové válce — vznikem socialistických států, rozmach komunistického hnutí a nový poměr sil mezi socialismem a kapitalismem — se oslabený imperialismus nechtěl smířit. Světový imperialismus v čele se Spojenými státy, kam se přesunulo centrum imperialistické reakce a militarismu, se pokusil zastavit a zvrátit rozvíjející se světový revoluční proces. Snažil se změnit nově vytvořený poměr sil mezi socialismem a imperialismem. Tato změna měla vytvořit rozhodující předpoklad k revizi nové politické a vojensko-

strategické situace, která se vytvořila v Evropě a za jejími hranicemi po druhé světové válce. Tento reakční záměr měl zajistit Severoatlantický pakt. Třídně politicky Severoatlantický pakt, vytvořený pod patronací Spojených států, představuje vojenskopolitické seskupení hlavních sil světového imperialismu. Přes existující a prohlubující se imperialistické rozpory, jeho určujícím záměrem bylo a zůstává: zmobilizovat ekonomické, politické, vědecké, morální a vojenské síly imperialismu do boje proti Sovětskému svazu a dalším socialistickým zemím a proti všem oddílům světového revolučního hnutí.

Z hlediska kontrarevolučních záměrů a reakčního charakteru Severoatlantický pakt svou existencí a politikou ohrožil nejen socialistické země, ale ohrožil i bezpečnost ostatních evropských států. Ohrožil a ohrožuje mír v Evropě a v celosvětovém měřítku. Vznikem paktu NATO se dostává otázka války a míru do nové polohy. Hodnoceno z hlediska jejího obsahu a charakteru základní význam měly mimo jiné dvě okolnosti:

1. Otázka války a míru se posunula do polohy, že její řešení je spojeno především se zápasem dvou protikladných společenských soustav. Tím nová světová válka, kdyby ji imperialisté rozpoutali, by měla kvalitativně nový třídní obsah a rozměr.

2. Otázka války a míru se řeší za podmínek existence a rychlého rozvoje raketových jaderných zbraní. Tato skutečnost hluboce ovlivňuje, respektive mění charakter a formy vedení ozbrojeného zápasu, strukturu ozbrojených sil a vojenství v celku.

Při posuzování politiky a vojenské strategie Severoatlantického paktu je třeba mít neustále na zřeteli zmíněné dvě okolnosti, protože se dotýkají zájmů všech mírumilovných národů. Vzhledem k vedoucímu postavení Spojených států v paktu, staly se jejich zahraničně politické¹⁾ a vojenské²⁾ koncepce pro NATO určující a dominující. Při hodnocení jejich obsahu, jakož i příčin změn, vystupují výrazně do popředí tyto souvislosti:

Za prvé ze sociálního a třídního hlediska jsou zahraniční a vojenské koncepce výrazem ekonomických, politických a vojenských zájmů monopolistické buržoazie členských států Severoatlantického paktu. Tyto zájmy tvoří společný sociál-

ní základ globální strategie imperialismu. V politickoideologické sféře jejich společným základem je antikomunismus. Hlavní síly mezinárodního imperialismu vystupují proti socialistickým zemím s jednotnou vojenskou strategií.

Za druhé vývoj poměru sil mezi socialismem a kapitalismem představuje rozhodující faktor, který jednak působí na změny ve vojenské strategii Severoatlantického paktu, jednak determinuje její krizi. Sovětský svaz dokázal nejen zlikvidovat jaderný monopol Spojených států, ale zároveň vytvořil mohutný jaderný a raketový potenciál, který imperialistické mocnosti musí respektovat. Tato skutečnost rozhodujícím způsobem ovlivnila zásadní změnu v politické a vojenskopolitické strategické situaci jak v Evropě, tak i v celosvětovém měřítku. Americká vojenská strategie a v souladu s ní i strategie Severoatlantického paktu dlouhá léta kalulovala s jadernou převahou a s vojenskou nezranitelností území Spojených států. To vše díky úspěchům Sovětského svazu bylo zlikvidováno. A nejen to. Díky hospodářským, politickým, vědeckým, kulturním a vojenským úspěchům socialistického společenství vedeného Sovětským svazem, se neustále mění poměr sil mezi socialismem a imperialismem. To ve svém souhrnu jednak křídí agresivní plány a záměry Severoatlantického paktu, jednak to znemožňuje, aby imperialistické kruhy mohly podle své libovольnosti řešit kardinální otázku současnosti: otázku války a míru. Tím, že socialistické země rozhodně brání své zájmy, socialistické vymoženosti, brání zároveň mír a bezpečnost všech evropských států.

Za třetí vývoj vztahů mezi členskými státy Severoatlantického paktu a tedy i jeho možnosti ovlivňuje všeobecná krize kapitalismu a existující meziimperialistické rozpory. Nemalý význam připadá i druhé nejvýznamnější události po vzniku světové socialistické soustavy, rozpadu koloniální soustavy imperialismu. Přední státy paktu, především západoevropské, měly největší koloniální imperia. Rozpad koloniální soustavy zužuje možnosti imperialistických mocností využívat pro vojenské účely lidských a materiálních zdrojů bývalých kolonií a polokolonií. Tím imperialistické mocnosti ztrácejí kontrolu nad některými významnými strategickými oblastmi a komunikacemi v Asii a Africe. Rozpad koloniální soustavy rozrušil někdejší monopol imperialistických mocností na vojenské styky s mnoha zeměmi Asie a Afriky. Socialistické země řadě těchto zemí poskytují různé druhy vojenské pomoci a poskytují jim též pomoc proti vý-

¹⁾ Zahraničně politická koncepce měla tyto etapy: zdržování komunismu, zatlačování a osvo-
bozování komunismu, nových hranic, budování
mostů, éra jednání.

²⁾ Vojenská koncepce měla tyto etapy: hromad-
ný odvetný úder, hromadná odvěta, pružná re-
akce, realistické zdržování.

vozu kontrarevoluce. Rozpad koloniální soustavy ve svých důsledcích narušil vojenskostrategické záměry Severoatlantického paktu.

Podle hodnocení strategií Severoatlantického paktu oslabení politických, hospodářských a vojenských pozic imperialistických států v některých zemích severní Afriky a zejména na Středním východě, vážně obnažuje jižní křídlo paktu. Vzhledem k existující energetické krizi kapitalistických států a vzhledem k faktu, že západoevropské státy dovážejí z arab-

ských zemí 60—80 % ropy, jen umocňuje strategický význam zmíněných oblastí. Někteří politici a vojenští představitelé Západu označují naftovou zbraň, kterou použily arabské státy proti těm kapitalistickým zemím, které v říjnové válce podporovaly Izrael, dokonce za nový faktor ovlivňující poměr sil.

Vznikem téměř 80 mladých národních států se podstatně rozšířila fronta států bojujících za mírové soužití a za mír. Tato okolnost vnesla vklad do poměru sil mezi silami války a silami míru.

Nové vojenskopolitické reality

Během posledních dvaceti pěti let se udály v Evropě a ve světě významné politické přeměny, které se přímo či nepřímo dotýkají Severoatlantického paktu. Přestože strategové paktu, především američtí, vynaložili obrovské materiální, vědecké, duchovní a vojenské prostředky k tomu, aby prostřednictvím politiky z poise síly, válečnou hrozbou změnili poměr politických a vojenských sil mezi socialismem a imperialismem, nedosáhli kýženého cíle. Naopak, proti jejich vůli poměr sil se dále mění v jejich neprospěch. Vládnoucí kruhy imperialistických mocností jej dnes charakterizují jako rovnováhu sil. Vytvořila se taková vojenskopolitická strategická situace, „že se imperialisté obávají vojenské porážky v případě přímého střetnutí s hlavními silami socialismu“.³⁾ Z toho vyplývá, že vojenskostrategické záměry Severoatlantického paktu, namířené proti socialistickým zemím, nemohly a nemohou být realizovány. Tato okolnost z hlediska řešení hlavní otázky současnosti: otázky války a míru, má světodějný význam a dosah.

Po druhé světové válce oslabená západoevropská buržoazie využila ekonomické, politické a vojenské podpory ameri-

kého imperialismu⁴⁾ nejen ke stabilizování své politické moci, ale též k tomu, aby mohla postupně ve větším rozsahu prosazovat vlastní mocenské zájmy. Vývoj v západní Evropě, zejména hospodářský (v úzké závislosti s vývojem kapitalistické ekonomické integrace) se ubíral v důsledku nerovnoměrného hospodářského a politického vývoje kapitalismu takovým směrem, že se postupně vytvořily materiální základy pro změnu poměru sil mezi vedoucími imperialistickými mocnostmi. Skončila někdejší jednostranná hospodářská a politická závislost západoevropských států na Spojených státech. Jistý vojenský a zejména politický význam má okolnost, že Velká Británie a Francie budují vlastní jadernou sílu. Sféra samostatného hospodářského a politického rozhodování (včetně jisté hospodářské konkurenční schopnosti) západoevropských imperialistických států se rozšiřuje. Začátkem sedmdesátých let se výrazně zformovala hlavní střediska imperialistického soupeření. Jsou to: USA — západní Evropa (hlavně země EHS) — Japonsko. Mezi nimi se neustále zotřuje hospodářský a politický konkurenční boj.⁵⁾ Tato okolnost spolu s dalšími faktory se pro-

³⁾ L. I. Brežněv, Projevy a stati, Praha 1972, str. 445.

⁴⁾ Od 1. 4. 1949 do 30. 6. 1952 Spojené státy šestnácti západoevropským státům poskytly fi-

nanční podporu asi 12 miliard dolarů. A za tutéž dobu vojenské dodávky v hodnotě asi 10 miliard dolarů.

⁵⁾ Viz tabulka

	Podíl na světové kapitalistické výrobě v %		Podíl na světovém kapitalistickém vývozu v %	
	1948	1971	1948	1971
USA	55,8	40,4	23,4	14,0
záp. Evropa *	30,4	34,4	33,2	50,0
NSR	4,2	9,7	1,5	12,6
V. Británie	11,9	7,0	11,8	7,2
Francie	4,5	4,9	3,9	6,6
Itálie	2,2	3,5	2,1	4,9
Japonsko	1,3	9,5	0,6	7,8

* západní Evropa — 18 zemí — Viz: Rudé právo 5. 3. 1973

mítá i do rozporů v Severoatlantickém paktu. Spojené státy zůstávají však i nadále hlavní imperialistickou mocností a hlavním pilířem Severoatlantického paktu. Avšak jejich možnosti realizovat své globální záměry se výrazně zužují. V posledních letech vystupuje do popředí skutečnost, že zahraničně politické a vojenské zájmy Spojených států a dalších členských států paktu se ne vždy shodují. Americká politika vůči národům Indočíny, podpora Izraele v říjnové válce (1973) a další případy o tom podávají přesvědčivé důkazy.

Jestliže v době vzniku Severoatlantického paktu mezi členskými státy existovaly latentní zdroje rozporů, pak nyní rozpory uvnitř paktu nabývaly značného rozsahu. Vystoupení Francie z vojenské organizace paktu (1966) posílilo odstředivé tendence. Kanada se rozhodla (r. 1969) postupně stáhnout své vojenské jednotky ze západní Evropy. Norsko a Dánsko snížily svůj vojenský příspěvek do paktu. Mezi členskými státy paktu existují rozdíly v otázce rozvoje vztahů k socialistickým zemím.

Po dlouhá léta německá otázka, situace v Západním Berlíně, tvořily zdroj mezinárodního napětí a konfliktní situace v Evropě. Členské státy Severoatlantického paktu tyto otázky chtěly řešit z pozice síly na úkor socialistických zemí. Díky novému poměru sil mezi socialismem a imperialismem a díky principiální leninské koordinované zahraničně politické strategii socialistického společenství, vedeného Sovětským svazem, záměr imperialistických států skončil nezdarem. Čtyřstranná velmocenská dohoda o Západním Berlíně (1971) zlikvidovala nebezpečný zdroj nedorozumění a napětí ve střední Evropě. Smluvně zakotvená normalizace politických vztahů mezi SSSR a NSR, PLR a NSR, NDR a NSR a ČSSR a NSR mezinárodně smluvně kodifikují výsledky druhé světové války. Dalekosáhlý mezinárodní význam této skutečnosti spočívá v tomto:

1. Západoněmecký imperialismus a další imperialistické státy musely uznat objektivní realitu existence dvou protikladných německých států NDR a NSR.

2. Západoněmecký imperialismus byl nucen uznat nulu mnichovského diktátu.

3. Členské státy Severoatlantického paktu dlouho a tvrdší než odmítaly uznat, že vztahy mezi evropskými státy s rozdílným společenským zřízením se mohou pozitivně rozvíjet pouze v duchu principů politiky mírového soužití. Souběžně s tím odmítaly i myšlenku evropské kolektivní bezpečnosti.

Zásadní změny ve světě přinutily imperialistické státy včetně Spojených států revidovat postoj k zmíněným otázkám. V historickém dokumentu „Zásady vzájemných vztahů mezi SSSR a USA“, který byl podepsán v květnu 1972 během návštěvy R. Nixona v Moskvě, se konstatuje, že vztahy obou států: „Budou vycházet ze společného přesvědčení, že v nukleárním věku neexistuje jiný základ pro udržování vztahů mezi nimi kromě mírového soužití. Rozdíly v ideologii a společenském zřízením SSSR a USA nebrání rozvoji normálních vztahů mezi nimi, založených na zásadách svrchovanosti, nevměšování do vnitřních záležitostí a vzájemných výhod.“⁶⁾ Přes nemalé obstrukce státy Severoatlantického paktu byly nuceny pod tlakem objektivní reality přistoupit i k jednání o systému kolektivní bezpečnosti v Evropě. Uvedené skutečnosti dokumentují, že v Evropě se vytvořila nová mezinárodní situace. Situace, ve které mírová ofenzíva socialistického společenství křídí agresivní záměry Severoatlantického paktu.

Změny v mezinárodní situaci v Evropě a ve světě uznávají i představitelé Severoatlantického paktu. Ve zprávě tzv. výboru devíti Severoatlantického shromáždění ze dne 2. 10. 1973 její autoři je interpretují takto: a) vznikla přibližná nukleární strategická rovnováha mezi SSSR a USA; b) dochází k sblížení mezi SSSR a USA na jedné straně a USA a ČLR na straně druhé; c) existují čínsko-sovětské rozpory; d) vznikají nové možnosti pro uvolnění napětí cestou jednání; e) obnovení síly západní Evropy a rozšíření EHS; f) vznikají nové problémy mezi USA a EHS v hospodářské a finanční oblasti; g) zvýšení významu Středního východu (a v budoucnu i Indického oceánu) a zesílení zde protikladných zájmů; h) vzrůstá nebezpečí (ohrožení) severního a jižního křídla aliance vzhledem k rostoucímu významu vojenského potenciálu na druhé straně.⁷⁾

Krise Severoatlantického paktu

Politické, hospodářské, finanční a vojenské vztahy mezi Spojenými státy a západoevropskými státy představují závažný složitý problém Severoatlantického paktu. Jsou předmětem jak dvoustranných

jednání, tak i jednání nejvyšších politických a vojenských orgánů paktu. Spojené

⁶⁾ Sovětský mírový program v praxi APN, Moskva 1972, str. 13.

⁷⁾ Europa - Archiv, 10. 11. 1973, 21, str. D 591.

státy ve snaze nalézt východisko z rozpor-
né situace navrhly ústy Henry Kissingera
dne 23. 4. 1973 návrh nové atlantické
charty. Tento návrh vychází ze změn, jež
se udály ve světě, jakož i ze změn, které
nastaly ve vztazích mezi USA a státy zá-
padní Evropy. Podstatu sporných problé-
mů návrh vymezuje takto: „Současné pře-
chodné období bude nevyhnutelně mít své
problémy. V Americe jsou slyšet stížnosti,
že Evropa ignoruje svou širší odpověd-
nost a příliš jednostranně sleduje vlastní
hospodářské zájmy a že Evropa nenese
spravedlivý díl břemene společné obrany.
V Evropě jsou slyšet stížnosti, že Ame-
rika chce Evropu hospodářsky rozdělit
nebo ji vojensky opustit, nebo ji diploma-
ticky obcházet.“

Náš problém spočívá v tom, může-li
jednota, vzniklá na základě společné chá-
paného nebezpečí, dát vzniknout novým
cílům vyplývajícím z pozitivních snah, jež
jsou nám společné.⁸⁾ Také již zmíněný
tzv. výbor devíti pregnančně zdůraznil dva
základní problémy Severoatlantického
paktu: jednak nalézt nové hodnoty pro
rozvíjení vzájemných vztahů mezi západ-
ní Evropou a Severní Amerikou v příštích
letech, jednak jak vzhledem k novým po-
žadavkům a možnostem posílit vzájemné
vztahy mezi Amerikou a západní Evro-
pou.⁹⁾ Návrh nové atlantické charty pro-
jednávalo jak červnové, tak prosincové
(1973) zasedání Rady NATO. Doposud
však nebylo přijato konečné rozhodnutí.
Dosavadní vývoj vzájemných vztahů mezi
Spojenými státy a západoevropskými stá-
ty ukazuje, že snaha Washingtonu využít
NATO k realizaci tzv. Pax Americana, tj.
nastolení světové vlády, skončila fiaskem.

Zůstává faktem, že Spojené státy přes
nemalé úsilí, především Nixonovy admini-
strativy, nedosáhly toho, aby zangažovaly
západoevropské spojence do lokálních
válek. Svůj vliv na vztahy mezi USA a
západoevropskými státy sehrála neúspěš-
ná americká agresivní politika v Jihovýchodní
Asii. Mýtus o všemocné síle Spo-
jených států byl vážně narušen. Realitou
ovšem zůstává skutečnost, že i když zá-
padní Evropa hospodářsky značně zesílila
a zvýšily se její možnosti v oblasti zahra-
niční politiky, zůstává vojensky závislá
na Spojených státech. Na Spojené státy
v rámci Severoatlantického paktu připadá
97–98 % všech jaderných prostředků a
podíl je víc jak 2/3 všech vojenských vý-
dajů paktu. Západní Evropa, ani v přípa-
dě, že by došlo ke spojení jaderného po-
tenciálu Anglie a Francie, nemůže v do-

hledné době vytvořit adekvátně přibliž-
nou jadernou sílu. Avšak vklad západo-
evropských států do integrovaných ozbro-
jených sil Severoatlantického paktu je
značný. Dodávají 90 % všech pozemních
sil, 80 % všech námořních sil a 75 %
všech leteckých sil.

Západoevropští politici a vojenští
představitelé soustřeďují své úsilí k řeše-
ní této základní otázky: jak posílit zápa-
dceevropskou vojenskou spolupráci, aniž
by došlo k oslabení Severoatlantického
paktu. Příkládají přitom nemalý význam
evropské skupině, která vyvíjí činnost od
listopadu 1968. Deset států této skupi-
ny — Belgie, Dánsko, Řecko, Holandsko,
Lucembursko, NSR, Norsko, Itálie a Vel-
ká Británie na úrovni ministrů obrany se
pravidelně scházejí k poradám. Na těchto
pořádách koordinují svou vojenskou čin-
nost, vyměňují si informace, řeší otázky
standardizace výzbroje atd. Nejdůležitě-
jším výsledkem činnosti evropské skupiny
je vypracování a schválení společného pro-
gramu EDIP (European Defense Improve-
ment Programme), který je proponován na
pět let. Program předpokládá zvýšení vo-
jenských výdajů a doplnění výzbroje (tan-
ky, letadla, rakety, lodi atd.). V nejvyš-
ších orgánech NATO se zkoumají mož-
nosti, aby některé vojenské úkoly, které
doposud plní Spojené státy, převzaly zápa-
dceevropské státy.

Vývoj by měl perspektivně směřovat
k tomu, jak zdůrazňuje zpráva tzv. výbo-
ru devíti, aby evropští a američtí členové
aliance vypracovali plány ke sjednocení
vojenského potenciálu západní Evropy.¹⁰⁾
To by se mělo týkat i sjednocení jaderné-
ho potenciálu. Cílem tohoto úsilí by mělo
být, aby západní Evropa v osmdesátých
letech se stala rovnoprávným partnerem
v alianci.¹¹⁾ Avšak cesta k vojenské inte-
graci západoevropských států NATO je
z řady příčin mimořádně složitá a kompli-
kovaná. Je závislá na dalším vývoji hospo-
dářské, finanční a politické spolupráce a
integraci západoevropských států.

Spojené státy již řadu let vyvíjejí sil-
ný nátlak na západoevropské spojence,
aby zvyšovali své vojenské výdaje, aby ve
větším rozsahu se podíleli na financování
amerického vojenského personálu v zápa-
dní Evropě a aby zvýšili finanční výdaje
na výstavbu infrastruktury.

Na zasedání Rady NATO 10.—11. pro-
since 1973 se objevily nové rozpory mezi
Spojenými státy a západoevropskými státy.

⁸⁾ Henry Kissinger, Eine neue Atlantik-Charta,
Internationale Sicherheit, 5—6/73, str. 2.

⁹⁾ Europa - Archiv, 10. 11. 1973, 21. str. D 508.

¹⁰⁾ Evropské členské státy NATO mají dohro-
nady asi 308 milionů obyvatel a jejich armády
čítají 2,9 milionu vojáků. Spojené státy mají 210
mil. obyvatel a armáda čítá 2,6 mil. vojáků, z to-
ho je v Evropě přibližně 300 000.

¹¹⁾ Europa - Archiv 10. 11. 1973, 21. str. D 594-595.

Rozpory, jež vyplynuly z odlišného posuzování říjnové války (1973) na Středním východě. Z postoje západoevropských států k této otázce vyplynulo stanovisko: nechceme být zataženy v jakýchkoliv podmínkách do války proti naší vůli. Dále vytýkaly Spojeným státům, že tyto ve své politice vůči Izraeli neberou v úvahu jejich životní ekonomické zájmy. Konečně měly výhrady k tomu, že otázka uvedení americké armády do bojové pohotovosti v souvislosti s říjnovou válkou s nimi nebyla konzultována. Bruselské zasedání Rady NATO opět ukázalo, že v paktu narůstají vážné ekonomické a vojenskopolitické problémy a rozpory. V západním tisku se po tomto zasedání objevily četné úvahy na téma: zda Spojené státy a západní Evropa chtějí zůstat nadále spojenci nebo zda se stanou soupeři a konkurenty. Rozpory uvnitř NATO mají ekonomické,

politické a vojenské příčiny. Jejich společným jmenovatelem je: nerovnoměrný hospodářský a politický vývoj kapitalismu a měnící se politická situace v Evropě a ve světě.

Existující rozpory v NATO nemůžeme přeceňovat, a tím méně z nich vyvozovat ukvapené politické, ideologické a vojenské závěry. Realitu současného světa můžeme ve stručnosti charakterizovat takto: svět se výrazně změnil, změnil se poměr třídnic a vojenských sil, změnila se struktura mezinárodních vztahů, socialistické společenství je v mírové ofenzivě a imperialismus ze strategického hlediska je v defenzivě. Avšak podstata, charakter imperialismu, jeho zahraniční a vojenská politika z hlediska konečných strategických cílů se nemění. Nastávají pouze změny v taktice. Stále platí leninská teze, že imperialismus je reakce na celé čáře.

NATO zůstává hlavním nástrojem imperialistické agrese

Přestože se zužují manévrovací schopnosti a možnosti imperialismu a přestože existují rozpory v Severoatlantickém paktu, nic se nemění na těchto jeho základních doktrinárních konstantách:

1. Členské státy paktu neuvádějí sebe-menší pochybnosti o účelnosti existence paktu. Shodují se i v tom, že musí být zachována dosavadní doktrína „pružné reakce“. Nedochází k žádné změně ve vojenské politice členských států NATO. Prosincové zasedání Rady NATO (1973) znovu zdůraznilo tezi, že pakt musí udržovat zastrahující vojenskou schopnost.

2. Mezi členskými státy paktu panuje shoda o nezbytnosti americké vojenské přítomnosti v západní Evropě. Tuto skutečnost jednoznačně zdůraznil výbor pro plánování obrany NATO (tvoří ji ministři obrany mimo Francie) na svém zasedání v Bruselu dne 7. 12. 1973. Existuje shoda i v tom, že americký jaderný potenciál musí i nadále tvořit základnu strategického spojení mezi Spojenými státy a západní Evropou.

3. Severoatlantický pakt tvoří i nadále základní pilíř americké zahraniční a vojenské politiky. Snahou Spojených států zůstává usílit řídit Atlantický blok a využívat jej k prosazování svých globálních zájmů.

4. Ostří agresivní politiky Severoatlantického paktu neustále směřuje proti socialistickým zemím. Z tohoto hlediska pak představuje hlavní nástroj třídního boje na mezinárodní aréně. Faktem zůstává skutečnost, že na teritoriu západní Evropy je umístěno 7200 nukleárních bo-

joyových hlavic a že integrované ozbrojené síly paktu mají asi 3 milióny vojáků.

Přes významné politické změny v Evropě, přes uvolnění mezinárodního napětí, Severoatlantický pakt neustále podniká kroky a opatření k tomu, aby se zvýšila jeho vojenská síla. Podle plánu AD-70 se řeší opatření k dalšímu zkvalitnění integrovaných ozbrojených sil paktu. Zvyšuje se jejich palebná síla a mobilnost. Výbor pro plánování obrany NATO 7. 12. 1973 zvláštní důraz položil na to, aby se zkvalitnila pružnost a účinnost vojenského taktického letectva ve střední Evropě. Dále zdůraznil požadavek, aby se prohloubila praktická spolupráce integrovaných ozbrojených sil paktu a jejich technické vybavení.

Konečně požadoval, aby se pokračovalo v modernizaci a zvyšování pohotovosti ozbrojených sil paktu.

Příprava ozbrojených sil NATO k vedení jaderné války proti socialistickým zemím intenzivně pokračuje. Příslušná pozornost se věnuje přípravě k vedení i konvenční války, jejíž možnost se připouští pouze za existence silné jaderné hrozby. Ve Spojených státech se pečlivě rozpracovává tzv. „oceánská strategie“ jako součást „velké strategie“. Američtí stratégové v „oceánské strategii“ hledají jednu z možných cest, jak by se mohla narušit nynější raketová jaderná rovnováha mezi Spojenými státy a Sovětským svazem.

Vojenské výdaje členských států Severoatlantického paktu se v posledních le-

Vojenské výdaje NATO¹³⁾ (v miliónech dolarů)

	Všech států NATO	USA	Západoevropských států
1970	104 367	77 854	25 607
1971	104 275	74 862	27 442
1972	114 566	79 528	32 900

tech neustále zvyšují.¹²⁾ Dokumentují to údaje v **tabulce 1**.

Vojenské výdaje členských států NATO v roce 1973 se předpokládaly ve výši 121 000 miliard dolarů. V Severoatlantickém paktu, zejména v jeho vojenské organizaci, rozhodující vliv mají krajně militaristické síly monopolistického kapitálu. Právě tyto síly jsou nejrušnějšími pouty spojené s vojenskoprůmyslovým komplexem. Za neustálým růstem vojenských výdajů členských států NATO, jak zdůraznil L. I. Brežněv, „se skrývají stále další typy vyhlazovacích zbraní — nové, stále ničivější jaderné pumy a střely, nové, stále mohutnější rakety, tanky a letadla,

válečné lodě a ponorky. Kvalitativní zdokonalování zbraní nabylo dosud nevidaného rozsahu“.¹⁴⁾

Ve zvyšování vojenské síly Severoatlantického paktu jeho strategové spatřují základ a předpoklad pro jednání se socialistickými zeměmi. Předpokládají, že zvýšená vojenská síla paktu rozšíří jejich politické možnosti. Chtěli by do svých rukou získat zahraničně politickou iniciativu na základě zvýšení vojenské síly paktu. Taková je podstata současné politiky zbrojení a jednání, kterou uskutečňují státy Severoatlantického paktu. Avšak mezi přáním a reálnou možností uskutečnit takový záměr existuje nepřekonatelná propast.

V přehledu historie evropských národů představuje dvacet pět let jen zlomek času. Můžeme z nich však vyvodit přinejmenším tři důležité závěry:

1. Evropa roku 1974 v porovnání s rokem 1949 vypadá politicky a vojensky zcela jinak. Díky rostoucí všestranné síle socialistického společenství vedeného Sovětským svazem signatáři Severoatlantického paktu neuskutečnili reakční strategické záměry, namířené proti socialistickým zemím.

2. Přes pozitivní politické změny v Evropě zůstává Severoatlantický pakt hlavním nástrojem imperialistické agrese. Aktuální politický význam má závěr XXIV. sjezdu KSSS, že síly agrese a militarismu byly sice zatlačeny, ne však zneškodněny.

3. I když Spojené státy zůstávají nadále hlavní a vedoucí mocností NATO, jejich někdejší ekonomické, politické hegemonní postavení v paktu se značně oslabilo. Dokonce i spolkový kancléř W. Brandt zdůraznil, že úloha Spojených států v NATO již není taková, jaká byla v minulosti. Podtrhl, že evropský prvek hraje významnou úlohu také ve strategickém měřítku.¹⁵⁾

V programovém dokumentu socialistické zahraniční politiky „Dekretu o míru“, který zpracoval V. I. Lenin, se praví: „Dělnické hnutí zvítězí a proklestí cestu k míru a k socialismu.“¹⁶⁾ Cesta k tomuto cíli není snadná a přímočará. Společenský vývoj a pokrok však k němu směřuje.

¹²⁾ Členské státy NATO v letech 1949—1969 vydaly na zbrojení 1300 miliard dolarů.

Viz NATO Allianz ohne Zukunft, Berlin 1972, str. 77. V. V. Repnickij, NATO i voennyj biznes, Moskva 1970, str. 4.

¹³⁾ Wojsko Ludowe 11/1973, str. 82.

¹⁴⁾ Rudé právo 27. 10. 1973.

¹⁵⁾ Uvedeno podle: IPW Berichte 10/73, str. 24.

¹⁶⁾ V. I. Lenin, Vybrané spisy, sv. 2, Praha 1951, str. 216.

SOCIOLOGICKÉ PROBLÉMY POLSKÉ LIDOVÉ ARMÁDY

(Recenze knihy: J. Graczyk „Problemy
socjologiczne Ludowego Wojska Polskiego“
Warszawa, WMON 1972)

Podplukovník
RSDr. Miroslav Ryška, CSc.

Autor knihy, dlouholetý pracovník Vojenské politické akademie Dzeržinského ve Varšavě, věnuje soustavnou pozornost konstituování marxistické sociologie armády a jejímu rozvoji.

Jeho práce sleduje dva základní cíle. Usiluje o systematické utřídění a zobecnění podstatné části výsledků sociologických výzkumů v PLA, především z oblasti sociologie výchovy a vzdělání. Druhým cílem autora je dát především mladým důstojníkům na základě těchto poznatků praktická sociotechnická doporučení, jak jednat v praxi k dosažení cílů současné vojenské politiky strany, vypracované na VI. sjezdu PSDS v prosinci 1971. Poznamenajme, že absolventi vojenských vysokých škol PLA mají solidní sociologickou průpravu, aby mohli těchto poznatků a doporučení prakticky využívat.¹⁾

Cílům knihy je podřízen její obsah, rozdělený do šesti kapitol:

- I. Meritorní a metodologické otázky sociologických výzkumů v armádě.
- II. Armáda jako sociální systém.
- III. Složení důstojnického sboru a jeho vzdělání.
- IV. Sociální role důstojníků.
- V. Názory důstojníků na efektivnost studia na vysoké škole. Životní plány a aspirace.
- VI. Vnitřní vztahy v armádě jako systém normativních závislostí a působení.

Větší pozornost věnují v recenzi těm kapitolám, které mohou zajímat čtenáře Vojenské mysli.

V první kapitole věnuje autor pozornost funkcím sociologie armády, které dělí na tři: informační (poznávací), sociotechnickou (sociální inženýrství) a ideologickou (výchovnou). Poznávací funkce, která má teoretickou a praktickou stránku, je nejvýznamnější, neboť rozhoduje o možnostech ostatních dvou funkcí. Význam sociotechnické funkce narůstá zvláště v souvislosti s růstem významu principu učit vojska tomu, co potřebují v soudobém boji. Výchovná funkce spočívá především ve využívání argumentů sociologie v probíhajícími třídními ideologickým boji, v boji proti antikomunismu a při utváření společenského vědomí a postoju vojáků. Účinnost sociologických poznatků v ideologickém boji je dána zvláště tím, že umožňuje lépe, racionálněji porozumět vlastní činnosti i činnosti nepřítelů.

¹⁾ Určitou představu o rozsahu sociologické přípravy absolventů vojenských vysokých škol PLA nám dává příručka E. Olczyka a J. Staciwy: Wybrane zagadnienia socjologii wojska, Warszawa WMON 1969.

Programově doporučuje autor zaměřit se na řešení těchto problémů: velení a řízení, funkce socialistické armády, bojové tradice a jejich fungování ve vědomí vojáků, přeměny ve složení důstojnického sboru a jeho vzdělání a společenské vztahy v armádě.

Druhá kapitola, věnovaná armádě jako sociálnímu systému, obsahuje tři problémové okruhy: činitele, které určují společenský systém armády; základní rysy PLA; společenské funkce armády.

Činitele, které určují charakter společenského systému armády, dělí na ekonomické, sociálně politické, doktrinární a geografické.

Základní rysy PLA rozděluje na dvě skupiny: sociálně politické, které se v podstatě shodují se sociálně politickými principy výstavby armády socialistického státu²⁾; k nim navíc vymezuje soudobost armády, která má technickou a lidskou stránku. Do druhé skupiny zahrnuje strukturální charakteristiku PLA.

Funkce PLA klasifikuje v tradičním pojetí, jak je známe u J. J. Wiatra, na základní funkce, která je hlavní a má dvě stránky: vnější a vnitřní a dodatečné, které jsou zpravidla v polské literatuře nazývány sociálními. K nim náleží funkce občanskovýchovná, propagačně politická a hospodářská.

Při charakteristice vnější funkce je, mimo jiné, zajímavá ta část, která si všímá souvislosti této funkce s ekonomickým, vědeckým a morálním potenciálem.

Vnitřní funkci PLA popisuje způsobem, který již zakotvil v marxistické tradici. Zdůrazňuje, že zatím nevznikly takové podmínky, které by umožnily odumření vnitřní funkce PLA. Avšak tou měrou, jak vznikají podmínky pro postupný zánik této funkce, narůstá význam sociálních, zvláště výchovných funkcí armády.

Občanskovýchovné funkce PLA přikládá mimořádný význam. Cílem této funkce je příprava mladého člověka k aktivní práci pro socialistickou společnost a její stát. „Nedocenění obsahu a vojenského zaměření této funkce“ zdůrazňuje autor, „vede často k mylné interpretaci role armády jako velké životní školy“ (str. 53). V současné době je však stále více a úspěšněji uplatňováno heslo: „Armáda — škola občanské výchovy“. V duchu tohoto hesla požaduje strana a vláda, aby PLA byla vzorem kázně, odpovědnosti, dobré organizace práce, úcty k pořádku a efektivnosti práce.

Armáda je zároveň školou socialistického vlastnictví a proletářského in-

ternacionalismu pro mladé občany státu. Velká pozornost je věnována úloze pokrokových bojových tradic jako významného prostředku vlastenecké výchovy. Důležitým směrem v obsahu občanské výchovy je také kulturně osvětová činnost zaměřená do řad armády i civilní veřejnosti.

PLA věnuje v rámci občanskovýchovné funkce zvláštní péči práci s morálně narušenými a neukázněnými vojáky.

Cíle a obsah politickopropagační a kontrpropagační funkce vychází ze základní potřeby, připravit vědomí vojáka na činnost v podmínkách příští možné války. Pozoruhodný je zájem, zvláště sociální psychologie v PLA, o rozpracování cílů a obsahu politické propagandy v době míru a v podmínkách příští možné války.

Při popisu ekonomické funkce PLA se zabývá mimo jiné formou účasti armády na hospodářském životě země, úkoly, které armáda plní a plní a jejich ekonomickým přínosem.

Třetí a pátá kapitola problémově spolu souvisí, proto je uvedu společně. Zajímavá je především charakteristika důstojnického sboru PLA jako sociální skupiny. Typický je pro ni vysoký stupeň příslušnosti ke straně, třídně sociální a morálně politická jednota, vysoký stupeň socialistického uvědomění, což z ní činí nejorganizovanější sociální skupinu v armádě.

Na základě analýzy historického vývoje důstojnického sboru, dospívá k těmto zobecněním:

1. důstojnický sbor PLA má od svého počátku lidový charakter, jeho rozhodující část je dělnického a rolnického původu;

2. změny v sociálním složení důstojnického sboru jsou determinovány změnami sociální struktury společnosti, jednotlivých tříd, vrstev a skupin;

3. v jeho vývoji je patrně několik základních vývojových etap;

4. v průběhu tohoto vývoje podstatně vzrostl význam místa a role důstojnického sboru v sociální struktuře společnosti; tento poznatek vede autora k závěru, že je nutné vyčlenit jako zvláštní typ sociálních rolí ty role důstojníků, jimiž se podílí na realizaci politiky strany v civilních strukturách;

5. důstojnický sbor v současnosti tvoří dvě základní generace; ti, jejichž životní dráha je spjata s bojem za socialismus, se vznikem a rozvojem socialistického zřízení, a ta část důstojníků, kteří vstoupili do armády daleko později. Proporce mezi oběma generačními skupinami se mění, což je důležité pro řízení a vzdělání důstojnického sboru.

²⁾ Viz: *Marxismus-leninismus o válce a armádě*, NV 1971, str. 230 a další.

Zvláštní pozornost věnuje autor motivaci studia posluchačů na vojenských vysokých školách, jejich spokojenosti z ukončeného studia, hodnocení získaných znalostí, osobním plánům, hodnotovým orientacím a životním aspiracím.

Zajímavé je zjištění o mimořádném významu počátečního období práce důstojníků po absolvování vysoké školy. Pozorně si všimá příčin jejich obtíží v tomto počátečním období a cest, které vedou k jejich překonání. Závěrem konstatuje celkově dobrou úroveň připravenosti absolventů na práci v jednotkách.

Čtvrtá kapitola popisuje komplex šesti základních sociálních rolí, které vykonávají důstojníci PLA: výchovně vzdělávací, role specialisty, morálního vzoru, politiky angažovaného činitele, autoritativního velitele a role, které přijímá v národní kultuře. Informuje čtenáře jen o některých z těchto rolí.

Ve výchovně vzdělávacích rolích působí důstojník jako učitel a vychovatel vojáků. Složitost této sociální role důstojnického sboru spočívá v tom, že různé konkrétní skupiny se na ní podílejí rozdílnou měrou. Někteří se na ní účastní bezprostředně v procesu výcviku, výchovy a velení, jiní pouze zprostředkovaně. Příznivou podmínkou pro výkon této role je jednota sociálního původu masy vojáků a důstojníků, jednota jejich třídních zájmů. Tato třídní stejnorodost a jednota základních zájmů vojáků a důstojníků podstatně ulehčuje výchovné působení důstojníků na vojáky a v neposlední řadě skýtá dobrou základnu k řešení obtíží i konfliktních situací, které vyplývají z rozdílných podmínek sociálního prostředí, v němž vojáci doposud žili (rodina, škola, práce v závodě, dosavadní životní způsob atd.), nebo mají svůj původ ve struktuře osobnosti.

Cíl výchovy a vzdělávání zahrnuje tři základní obsahové prvky: politickou, vojenskou a technickou přípravu vojáka — občana socialistického státu.

Při realizaci výchovně vzdělávací role důstojnického sboru je nutné respektovat základní činitele a důležité rysy vojenského vzdělání. K činitelům patří: nové společenské postavení a role vojáka jako občana socialistického státu, předpokládaný charakter příští možné války a charakter současné vojenské techniky a výzbroje. Za významné rysy vojenského vzdělávání pokládá autor formování politicky uvědomělých, morálně silných a společensky angažovaných vojáků, rozvoj aktivity a iniciativy vzhledem k jejímu mimořádnému významu v příští možné válce a konečně

nutnost maximálně přiblížit výcvik a výchovu bojovým podmínkám.

Sociální role důstojníka jako morálního vzoru je předmětem dlouhodobého zájmu společenského výzkumu v PLA. Širší teoretický rámec tvoří výzkum etiky vojenského povolání. Jedním ze základních východisek je Engelsova teze, že nejen každá třída, ale dokonce každé povolání má svou vlastní morálku.³⁾ Na základě výzkumu byl zpracován dokument, „Zásady etiky vojáků z povolání PLA“, v němž jsou statutárně zakotveny základní požadavky na normy morálního chování důstojníka. Tento morální kodex vojáka z povolání zdůrazňuje takové etické hodnoty jako solidaritu a přátelství vojáků, vzájemnou důvěru a pomoc, úctu k osobnosti, k nadřazeným, péči o podřízené, spravedlnost, vojenskou zodpovědnost, osobní příklad, péči o svěřený majetek a další. Tyto morální hodnoty tvoří vzorec morálního chování důstojníka PLA současnosti a nejbližší budoucnosti.

Jádrem otázek role účasti důstojnického sboru na národní kultuře je charakteristika některých rysů jeho životního stylu. Nejzajímavější snad je zjištění, že v současných podmínkách nemůžeme hovořit o nějakém jednotném životním stylu důstojnického sboru. Ten je výrazně odlišný u jednotlivých skupin.

Těžiště popisu role důstojníků jako autoritativních velitelů, autor věnuje závažnému problému autority důstojníků. Řeší takové otázky jako sociální báze autority nového typu, proces vzniku a základ autority, činitele, které působí na prestiž vojenského povolání, morální politické hodnoty prestiže vojenského povolání a autority, vztah autority a používání disciplinárních prostředků, rozdíly v autoritě důstojníků v období míru a ve válce.

Závěrečná šestá kapitola pojednává o problematice mezilidských vztahů v armádě. Vzhledem k její rozsáhlosti uvedu jen některé poznatky.

K základním činitelům, které působí na charakter těchto vztahů, počítá autor sociální systém společnosti, charakter vojenské služby, působení vojenské techniky, vliv vojenského výcviku, fungování disciplinárního systému a činnost stranicko-politických orgánů a organizací.

Autor upozorňuje, že značný vliv na utváření těchto vztahů ve vojenských kolektivech mají v současné etapě noví absolventi vojenských škol, jejichž počet neustále narůstá.

³⁾ K. Marx, B. Engels: Spisy sv. 21, Praha 1967, str. 319.

V souvislosti s technickými změnami v armádě je zajímavý autorův závěr o probíhajícím procesu automatizace vojenských činností, což má řadu sociálních důsledků pro soužití ve vojenských kolektivech a vyžaduje mimo jiné věnovat větší pozornost než dosud sociálnímu sjednocování vojenských kolektivů.

Harmonické fungování kázeňského systému má příznivý vliv na utváření vztahů mezi nadřízenými a podřízenými. Sociálními zdroji skupiny neukázněných vojáků jsou především dva typy rodin, v nichž vojáci žili do nástupu vojenské základní služby; skupina vojáků z morálně narušených rodin a skupina vojáků vychovaných ve „skleníkových“ poměrech.

Obě skupiny vykazují nižší stupeň přizpůsobivosti požadavkům vojenského prostředí a vyžadují zvláštní péči velitelů, stranických a mládežnických organizací.

Rozsáhlou pozornost věnuje způsobům utváření uvědomělé vojenské kázně; mezi ně zahrnuje: přesvědčování, povzbuzování, přivýkání a přinucení. U každé z těchto metod formuluje autor několik stručných sociotechnických pravidel, která dávají praktický návod k jednání a jsou užitečná především pro mladé důstojníky, kteří nemají dostatek zkušeností.

Při charakteristice činnosti stranických organizací upozorňuje autor na nové prvky v obsahu řídicí činnosti strany v oblasti sociálních vztahů v armádě.

Pokusím se o stručné zhodnocení hlavního přínosu práce. Autorovi se podařilo dosáhnout obou stránek základního cíle, tj. systematicky utřídit poznatky z dosavadního výzkumu a dát především druhé generační směně důstojníků, teoreticky relativně hodnotnou, sociotechnickou a výchovně cennou a srozumitelnou odpověď na aktuální otázky a jejich praktické řešení. Jeho kniha je zdařilým pokusem o sjednocení teoretickopoznávací, sociotechnické a výchovně funkce sociologie armády. V tom je její hlavní přínos.

Při jejím zpracování autor vhodně spojil teoretické potřeby rozvoje oboru s požadavky vojenskopolitické linie strany. Prakticky a přesvědčivě tak demonstruje, čím může přispět marxistická sociologie armády svým specifickým způsobem k realizaci branných zájmů strany a státu.

Princip konkrétně historického přístupu, třídní princip, úsilí o přesné definování používaných pojmů, vědomí charakteru a mezí materiálu, z něhož čerpá své zobecnění — tedy i vědomí jistých mezí práce — náleží rovněž k pozitivním metodologickým stránkám práce.

Každá dobrá práce vyvolává nejen uznání, ale vytyčuje nové otázky a vyvolává diskusi. Stručně upozorním na nejzávažnější z nich.

Především jsou určité rozdíly ve stupni relativní pravdivosti poznatků jednotlivých kapitol; to si autor uvědomuje. Někde čerpá podklady pro své zobecnění z reprezentativních materiálů, jindy pouze ze sond; to znamená, že tyto poznatky mají více hypotetický charakter.

K významným směrům sociologického výzkumu, mimo ty, které uvádí autor, patří studium vzájemného působení sociální struktury společnosti a armády.⁴⁾

U tematiky vojenských kolektivů, které patří rovněž k významným směrům sociologických výzkumů, můžeme hovořit doslova o explozi zájmů a poznatků z této oblasti, zvláště v sovětské vojenské teoretické literatuře.⁵⁾

V případě vnější funkce socialistické armády nemůžeme již zůstat u tradičního pojetí. Nejen do oblasti vnitřní, ale i do sféry vnější funkce socialistické armády se promítá dialektika obecného a zvláštního, internacionálního a národního. A. A. Jepišev⁶⁾ upozorňuje, že v současné etapě vývoje došlo k rozšíření a prohloubení některých stránek vnější funkce Sovětské armády, k nimž patří: zajištění bezpečnosti sovětského státu, ochrana mírové tvůrčí práce sovětského lidu; skutečnost, že každá socialistická armáda je v současnosti nejen nástrojem obrany nezávislosti a socialistického rozvoje vlastní země, ale i ostatních zemí socialistického společenství; významným směrem (stránkou) vnější funkce Sovětské armády je zamezení vývozu imperialistické kontrarevoluce v současných podmínkách; konečně socialistické armády jsou významným činitelem, který slouží k udržení světového míru, odvrácení nové světové termonukleární války, o jejíž rozpoutání soustavně usiluje světový imperialismus.

⁴⁾ Viz např. K. A. Vorobjev: *Izmeneniya v socialnoj strukture obščestva i razvitiye vooružennych sil*, Moskva, VPA V. I. Lenina, katedra vědeckého komunismu 1969.

⁵⁾ B. M. Puzik: *Predmet i metody konkretnych vojenno-sociologičeskich issledovanij*, Moskva VPA V. I. Lenina 1971, str. 26–30. Viz např. F. I. Minjušev: *Socialističeskij vojskij kolektiv*, Moskva VPA V. I. Lenina, katedra vědeckého komunismu 1972. M. P. Korobejnikov, *Sovremennij boj i problemy psichologii*, Moskva Vojenizdat 1972. *Sbornik, Sovetskij vojskij kolektiv*, Moskva 1972.

⁶⁾ A. A. Jepišev, *Mogučeje oružije partij, Vojenizdat, Moskva 1973, str. 18–23.*

Tato nová určení vnější funkce Sovětské armády se v určité míře vztahují i na ostatní armády socialistického společenství. Jsou mimořádně významná pro pravdivé teoretické řešení řady jiných otázek, např. sociálních rolí vojáků z povolání i základní služby, pro určení místa a role sociální skupiny vojáků z povolání v sociální struktuře společnosti atd.

Jednoznačné zařazení důstojnického sboru do skupiny inteligence na základě znaku životního statusu a výkonu služebních funkcí důstojníků pokládáme za teoreticky neobhájitelné (str. 79). V naší literatuře J. Sedláček přesvědčivě ukázal neurčitost a mnohoznačnost těch znaků, pomocí nichž je vymezována inteligence jako sociální vrstva.⁷⁾

Tyto poznámky nic nemění na základním faktu, že autorova kniha je nepochybně přínosem pro rozvoj marxisticko-leninské sociologie armády. Polská sociologie armády má příznivé podmínky pro svůj další rozvoj. Má již patnáctiletou tradici, bohaté zkušenosti z výzkumů, zachovává nepřetržitou kontinuitu v základní marxisticko-leninské orientaci, disponuje institucionální základnou, připravenými a zkušenými kádry, solidně zmapovanou sociologickou problematikou vlastní armády. To ji opravňuje k nadějím, že v budoucnosti dosáhne dalších úspěchů, zvláště v oblasti sociologie výchovy a vzdělání, která tvoří relativně samostatnou i perspektivně významnou oblast marxisticko-leninské sociologie armády.

⁷⁾ J. Sedláček: Je tzv. inteligence společenskou vrstvou? Sociologický časopis, č. 2/1969, str. 177. Od téhož autora: Pojem inteligence v sociologii. Praha, Universita Karlova 1969.

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат общественных наук, подполковник Алойс Михняк	
Особенности современной революции военного дела в условиях ЧНА	3
Автор объясняет сущность научно-технической революции в военном деле в результате внедрения оружия массового поражения и развития естественных и технических наук и их военного применения. Анализирует отдельные периоды строительства ЧНА и выводит заключения для развития отдельных областей военного строительства, модернизации вооружения и технического оснащения войск, новых форм и методов ведения вооруженной борьбы.	
Кандидат военных наук, доцент-полковник Франтишек Цврчек	
Использование опыта войны	10
Автор занимается проблемой использования опыта войны в целях подготовки и строительства вооруженных сил. В виде общего обсуждения показывает основные стороны использования опыта и некоторые неправильные точки зрения, часто являющиеся основой обобщения.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Подполковник Владимир Карасек полковник Штефан Марко	
За повышение качества обеспечения боевой и мобилизационной готовности	19
Авторы в приведенной статье накапливают опыт подготовки, организации и проведения совещания в Восточном военном округе по вопросам дальнейшего повышения качества обеспечения боевой и мобилизационной готовности. Статья содержит целый ряд хороших основ для разных звеньев управления, занимающихся упомянутой проблематикой.	
Подполковник Йосеф Влтавски	
К вопросу организации взаимодействия	26
Автор, исходя из опыта Великой Отечественной войны, показывает значение организации взаимодействия в подготовке и ведении операций. Занимается требованием хорошо организованной работы общевойсковой штаба, проблемами взаимодействия в периоде подготовки операции и в ходе ее проведения.	
Подполковник Ян Клуст подполковник Милан Есенски	
Передвижение в горно-лесистой местности	30
В статье приводится некоторый опыт организации и управления передвижениями в горно-лесистой местности и подчеркиваются некоторые положения уставов и наставлений.	
Полковник Владимир Ржехак подполковник Алойс Крадохвил	
Познания и опыт планирования и решения вопросов защиты от оружия массового поражения	32
Авторы на основе собственного опыта показывают необходимость комплексного решения защиты от оружия массового поражения. Приводят целый ряд познаний из области планирования и методики работы штаба при решении отдельных мероприятий в тактическом и оперативном звеньях.	

Подполковник Ярослав Пех
майор Ян Мило

Задачи радиопротиводействия в рамках ПВО 41

Статья содержит некоторые задачи тактической авиации противника, а также требования, предъявляемые к ПВО. На основе бортовых радиоэлектронных средств тактической авиации анализирует потребность и эффективность радиопротиводействия в рамках ПВО.

Кандидат военных наук, полковник Йосеф Петлах

Повышение качества обработки и передачи тактической информации в условиях объединения ПВО страны 46

Автор исходит из анализа настоящего состояния сбора и передачи информации в звене объединения ПВО страны, показывает пути повышения скорости и качества этого процесса и анализирует возможные меры и приемы.

Полковник Отакар Бартош

Опыт совместного учения РВА со средствами воздушной разведки 49

Автор кратко оценивает основные познания совместного учения, проводимого в августе 1973 года. Приводит учебные вопросы, количество средств разведки, способы и организацию обозначения объектов противника и в конечном счете даст оценку достигнутых результатов. Предлагает возможные мероприятия по повышению качества обеспечения огневых задач РВА.

Подполковник Йириж Ржиж

Тыловое обеспечение передвижений на большие расстояния 55

Автор на основе собственного опыта приводит некоторые взгляды на тыловое обеспечение дивизии в ходе передвижения на большие расстояния. Показывает возможные варианты решения этой проблемы и внимание уделяет отдельным видам обеспечения тыловым имуществом, а также принципам управления тылом в ходе передвижения.

Подполковник Йосеф Шебеста

Роль и место временных перегрузочных районов в современной операции 63

В статье показывается важность обеспечения бесперебойного хода операции, обусловленного непрерывностью переправы войск, техники и материальных средств. Выполнение этой задачи также обеспечивается работой перегрузочных районов. Автор приводит задачи, масштаб и возможный вариант организации.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К проблемам ведения наступления 67

(По данным советской военной печати)

ИНФОРМАЦИЯ

Кандидат общественных наук, полковник Владислав Рыбецки

Североатлантический пакт после 25-ти лет его существования 77

Статья занимается 25-ой годовщиной со дня основания НАТО и его настоящей политикой. Автор без упоминания истории и повторения известных фактов анализирует новейшие тренды и имеющееся состояние этого агрессивного блока. Показывает основные тенденции развития, цели пакта в настоящем периоде и основные расхождения между США и государствами Западной Европы.

Кандидат общественных наук, подполковник Мирослав Рышка

Социологические проблемы Войска Польского 84

Статья является рецензией книги Й. Грацзика и показывает ее основные проблемы, являющиеся интересной и ценной информацией, не только для социологов, но также и для более широкого круга военных читателей.